

**VIHAPUHE JA
TOIMITTAJIEN SELVIYTYMISKEINOT**

Suvi-Tuulia Nykänen
Journalistiikan maisterintutkielma
Kevät 2018
Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä Suvi-Tuulia Nykänen	
Työn nimi Vihapuhe ja toimittajien selviytymiskeinot	
Oppiaine Journalistiikka	Työn laji Pro gradu
Aika Kevät 2018	Sivumäärä 91 sivua + 2 liitesivua
Tiivistelmä <p>Toimittajiin kohdistuva vihapuhe on yksi kiinnostavimmista mediaan liittyvistä uusista ilmiöistä länsimaissa. Toimittajia on aina uhkailtu ja painostettu, mutta sosiaalisen median kautta vihapuhe on ryöpsähtänyt esiin näkyvämmiin ja ehkä myös vaikuttavammin kuin koskaan.</p> <p>Vihapuheen keskellä on aina yksittäinen toimittaja, jonka täytyy selvitä vihapuheesta. Tämän tutkimuksen tarkoitus oli selvittää vihapuheen kohteeksi joutuneiden toimittajien selviytymiskeinoja. Tutkimuksen teoriaosuus jaettiin kahteen osaan. Ensimmäisessä osassa perehdyttiin vihapuheen käsitteeseen, historiaan ja tarkoitukseen. Toisessa osassa syvennyttiin selviytymisen käsitteeseen sekä erilaisiin selviytymiskeinoihin.</p> <p>Tutkimusaineisto koostui seitsemästä syvähaastattelusta. Kaikki haastateltavat olivat toimittajia, jotka olivat kohdanneet vihapuhetta työnsä takia. Analyysimenetelmä oli teoriasidonnainen sisällönanalyysi.</p> <p>Haastatteluaineistosta tehdyn analyysin perusteella toimittajilla on sekä mielenhäiriöitä että behavioristisia selviytymiskeinoja vihapuheeseen. Toimittajat suojautuivat sosiaalisessa mediassa ja pyrkivät ilmiöllistämään ja suhteuttamaan kokemaansa vihapuhetta. Vihapuheella oli vaikutuksia sekä toimittajan työhön että hänen omaan elämäänsä: osa toimittajista sensuroi itseään ja jotkut pelkäsivät lastensa turvallisuuden puolesta. Työpaikoilla suhtautuminen vihapuheeseen vaihteli eikä kaikilla työpaikoilla ollut selvää ohjeistusta vihapuheen käsittelemiseen.</p> <p>Tutkimuksen perusteella voidaan tehdä johtopäätös, että toimittajan luonteenpiirteet vaikuttavat siihen, millaisia selviytymiskeinoja hän käyttää. Selviytymisessä toimittajan iällä ja työkokemuksella on merkitystä. Tutkimuksen mukaan työpaikoilla ei vielä osata suhtautua vihapuheeseen tarpeeksi vakavasti ja siksi toimituksiin pitäisi tehdä ohjeet siihen, miten reagoida vihapuheeseen.</p>	
Asiasanat Vihapuhe, toimittaja, selviytyminen, sisällönanalyysi, haastattelututkimus	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto (JYX)	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

SISÄLLYS.....	5
1 JOHDANTO.....	7
2 VIHAPUHE JA TOIMITTAJAT	12
2.1 Vihaa ja siihen yllyttävää puhetta	12
2.1.1 Vihamediat vihapuheen välittäjinä	14
2.1.2 Vihapuhe ja rikoksen määritelmä	16
2.2 Toimittajiin kohdistuva vihapuhe.....	17
2.2.1 Seurauksia demokratialle ja omalle elämälle.....	19
2.2.2 Raiskaustoivomuksia ja huorittelua	21
3 SELVIITYMISSTRATEGIAT TYÖSSÄ.....	25
3.1 Selviytyminen on monimutkainen ja harkittu prosessi	25
3.2 Ympäristön vaikutus selviytymiseen	27
3.3 Selviytymiskeinoja käytetään uudestaan ja uudestaan	29
3.3.1 Mielensisäisiä ja behavioristisia selviytymiskeinoja	29
3.3.2 Esimies ja työyhteisö vaikuttavat työhyvinvointiin.....	32
4 TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT.....	35
4.1 Tutkimuskysymykset.....	36
4.2 Syvähaastattelu aineistonkeruumenetelmänä.....	36
4.3 Teoriasidonnainen sisällönanalyysi.....	40
5 TULOKSET.....	44
5.1 Konkreettisia tekoja ja henkistä valmistautumista	44
5.1.1 Turvakieltoja ja vihapuhujien tapaamisia	44

5.1.2	Ilmiöllistämistä ja suhteuttamista	49
5.2	Vihapuhe voi vaikuttaa toimittajien työhön ja elämään.....	54
5.2.1	Mieluummin kulttuuria kuin maahanmuuttoa	54
5.2.2	Toimittaja "sisuuntuu" saamastaan vihapuheesta.....	57
5.2.3	Toimittaja pelkää läheistensä puolesta	59
5.3	Työpaikoilla on isoja eroja vihapuheen kohtaamisessa	63
5.3.1	Toimittajan kokemaa vihapuhetta vähätellään	63
5.3.2	Toimitus on palomuuuri freelancerin ja vihapuhujan välissä	67
5.4	Naistoimittajat kohtaavat rajumpaa vihapuhetta	69
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	72
6.1	Vihapuheesta täytyy keskustella	72
6.1.1	Toimittaja: Toimi näin, jos joudut vihapuheen kohteeksi	75
6.1.2	Esimies: Toimi näin, jos työntekijäsi kohtaa vihapuhetta	76
6.2	Tutkimuksen arviointi	78
6.3	Jatkotutkimusaiheita	81
	EPILOGI.....	83
	KIRJALLISUUS	84
	LIITE 1 SÄHKÖPOSTIKUTSU HAASTATTELUUN	92
	LIITE 2 HAASTATTELURUNKO	93

1 JOHDANTO

Toimittajilla on yhteiskunnassa valtaa. Wahl-Jorgensenin (2007, 12) mukaan medialla ja täten myös toimittajilla on voimaa ja valtaa päättää siitä, mihin ja minkälaisiin asioihin ihmisten mielenkiinto yhteiskunnassa kohdistuu. Siksi toimittajiin ja heidän kirjoittamiinsa juttuihin pyritään ulkoisesti vaikuttamaan monin tavoin. Toimittajaa saatetaan esimerkiksi "muistuttaa" jutun kohteena olevan yrityksen ostamista lukuisista lehtimainoksista tai toimittajaa saatetaan kiristää mahdollisilla oikeustoimilla, jos hän ei muuta juttua sellaiseksi kuin haastateltava haluaa. Kyse on silloin painostuksesta, jolla juttua tai sen sävyä yritetään muuttaa vaikuttamalla sen kirjoittajaan.

Journalistiliiton julkaisemassa ammattilehti Journalistissa julkaistun painostustutkimuksen mukaan taloudellista (esimerkiksi yhteistyökumppanin menettämisellä uhkailu) ja niin sanottua institutionaalista painostusta (esimerkiksi oikeusjutulla uhkailu) ovat kokeneet useat suomalaiset toimittajat. Kymmenen prosenttia Journalistin, Tampereen yliopiston tutkija Ilmari Hiltusen ja Tutkivien toimittajien yhdistyksen kyselyyn vastanneista toimittajista oli kohdannut taloudellista ja 25 prosenttia institutionaalista painostusta. Kyselyyn vastasi yhteensä 875 toimittajaa. (Honkonen & Marttinen, 2017.)

Yksi toimittajiin kohdistuva painostuksen ja ulkoisen vaikuttamisen muoto on henkilökohtainen uhkailu ja häirintä. Kansainvälisesti toimittajien uhkailu on ollut jo pitkään ongelma monessa eri maassa: esimerkiksi Afrikan maat ja Venäjä eivät ole turvallisia paikkoja toimittajille. Toimittajia voidaan vainota

esimerkiksi poliittisista ja uskonnollisista syistä. Tavoitteena on vaikeuttaa toimittajien työtä ja saada heidät luopumaan aiheista, joista he kirjoittavat. International Media Support -järjestö kutsuu raportissaan Venäjää ja MENA-aluetta (Lähi-itä ja Pohjois-Afrikka) kaikista vaarallisimmiksi alueiksi toimittajille (International Media Support 2017, 7.). The Guardian kirjoitti vuonna 2008, että Venäjällä toimittajan työn tekeminen on sama asia kuin itsemurha (Harding 2008). Toimittajien fyysinen koskemattomuuskaan ei siis ole kaikkialla itsestään selvää. Toimittajat eivät voi kirjoittaa kaikista asioista tai he voivat joutua vastaamaan siitä jopa hengellään. Committee to Protect Journalists -organisaation (2018) ylläpitämän rekisterin mukaan vuonna 2017 maailmalla kuoli yhteensä 46 toimittajaa: eniten toimittajia kuoli Syyriassa, Irakissa ja Meksikossa.

Toimittajiin kohdistuva henkilökohtainen uhkailu ja häirintä ei ole pelkäämään kehittyvien maiden ja Venäjän ongelma. Yhteiskunnallinen ilmapiiri ja siihen liittyvä julkinen puhe ovat kiristyneet myös länsimaissa. Toimittajat kohtaavat työnsä takia uhkailua ja häirintää myös Suomessa. Asia on käsitteellistetty termiin vihapuhe.

Käytän tässä tutkimuksessa vihapuhe-termiä kokoamaan toimittajiin kohdistuvan henkilökohtaisen häirinnän ja uhkailun kenttää, joka johtuu toimittajan tekemästä työstä. Suomessa toimittajiin kohdistuva vihapuhe ryöpsähti pintaan vuonna 2015. Silloin Euroopassa alkoi pakolaiskriisi, josta uutisoitiin paljon. Suomeen perustettiin vale- ja vihamedia MV-lehti, joka kirjoitti valheellisia ja nöyryyttäviä juttuja maahanmuuttajista ja heidän asioistaan kirjoittaneista toimittajista. Sosiaalisessa mediassa haukuttiin, uhkailtiin ja pilkattiin toimittajia sekä heidän kirjoittamia juttujaan. Esimerkiksi Uusi Suomi -verkkomedian toimittaja Linda Pelkonen sai vuonna 2015 satoja vihaviestejä kirjoitettuaan maahanmuuttajista (Marttinen 2016).

Toimittajat joutuvat vihan kohteeksi työtä tehdessään. Löfgren-Nilssonin ja Örnebringin (2016) mukaan joka kolmas ruotsalainen toimittaja on saanut työnsä takia loukkaavia kommentteja tai kokenut työnsä takia uhkailua. Suomessa joka kuudes Journalistiliiton kyselyyn vastannut toimittaja oli ollut viha-

puheen kohteena (Marttinen 2016). Pöyhtäri (2015, 259) mukaan vihapuhe ka-ventaa julkista keskustelua. Asioita jätetään sanomatta, joko ajattelematta tai tarkoituksella. Se taas on uhka demokratialle. Jos toimittaja ei uskalla kertoa ja puhua asioista, kuka sen tekee?

Vihapuheen keskellä on aina yksittäinen toimittaja, jonka täytyy selvitä vihapuheesta. Toimittajiin kohdistuva vihapuhe on yksi viime vuosien kiinnostavimmista toimittajiin ja mediaan liittyvistä uusista ilmiöistä länsimaissa. Toimittajia on aina uhkailtu ja painostettu, mutta sosiaalisen median kautta vihapuhe on noussut esiin näkyvämmiin ja ehkä myös vaikuttavammin kuin koskaan.

Vihapuhetta, sen käsitettä ja vaikutuksia esimerkiksi demokratiaan ja toimittajien henkilökohtaiseen elämään on käsitelty (ks. esim. Pöyhtäri 2015; Löfgren-Nilsson & Örnebring 2017), mutta toimittajien selviytymistä vihapuheesta ei ole tutkittu. Toimittajia on aina painostettu ja heidän työhönsä on pyritty vaikuttamaan, mutta internetissä ja sosiaalisessa mediassa leviävä vihapuhe on toisenlaista. Se on henkilökohtaista ja julkista. Uhkailua tapahtuu esimerkiksi toimittajan henkilökohtaisissa sosiaalisissa medioissa, joissa myös valheelliset tiedot ja yksityiselämän asiat leviävät. Toimittajia kehoitetaan olemaan aktiivisia sosiaalisessa mediassa, mutta mitä jos niin ei uskalla tehdä, jos aktiivisuuden takia joutuu vihapuheen uhriksi?

Tällä hetkellä Suomen lainsäädäntö jättää häirintää kokevat toimittajan yksin, sillä häirintää käsitellään rikosoikeudellisesti yleensä kunnianloukkauksena ja laittomana uhkauksena. Ne taas ovat asianomistajarikoksia eli toimittajan on itse vaadittava asiassa rangaistusta. Sitä toimittaja ei aina jaksa tehdä. Uhkailu ja häirintä kohdistuvat toimittajan itsensä lisäksi myös hänen läheisiinsä ja perheeseensä, joka tekee siitä entistä kuormittavampaa henkisesti. Toimittajalla täytyy olla selviytymiskeinoja, joita käyttämällä hän pääsee yli kohtaan vihapuheesta ja pystyy jatkamaan työtään.

Tutkimukseni on journalistista työtä tekevien toimittajien tutkimusta ja sen tavoite on selvittää, minkälaisilla keinoilla suomalaiset toimittajat ovat sel-

vinneet kokemastaan vihapuheesta. Selvitän syvähaastattelujen avulla, millaisia strategioita toimittajat käyttävät selviytyäkseen vihapuheesta. Haluan tietää, miten vihapuhe on vaikuttanut toimittajan työhön ja hänen henkilökohtaiseen elämäänsä. Lisäksi haluan selvittää, millaista apua toimittajat ovat saaneet työpaikoillaan kohdattuaan vihapuhetta. Erilaiset selviytymisstrategiat ovat tutkimukseni teoreettinen viitekehys. Käytän apunani Richard S. Lazaruksen (1991) selviytymisen käsitettä ja hänen kehittämänsä kognitiivis-motivatioonalis-relationalista emotioteoriaa. Teorian mukaan yksilö on yhteiskunnassa aktiivinen toimija, mutta jonka toimintaan vaikuttavat yhteiskunnan rakenne ja ympäristö.

Toimittajiin kohdistuva vihapuhe kiinnostaa minua, sillä olen itsekin joutunut työssäni sen kohteeksi. Kirjoitin entisessä työpaikassani jutun maahanmuuttajia vastustaneesta ryhmästä poliisin tietoihin nojaten. Jutun seurauksena minusta tehtiin MV-lehteen juttu, jossa henkilökohtaisia asioitani ja ulkonäköni ruodittiin. Sain uhkailusähköposteja, joissa sanottiin, että turvapaikanhakijan pitäisi raiskata minut. Sosiaalisessa mediassa sain viestejä, joissa toivottiin, että mieluummin kuolisin kuin kirjoittaisin minkäänlaisia lehtijuttuja. Viestejä oli kymmeniä. Minua vastaan masinoitu vihapuhekampanja tuntui epäreilulta ja väärältä, sillä olin tehnyt vain työtäni. Olin ottanut vastaan uutispääällikön käskyn soittaa poliisille ja tehdä jutun.

Vihapuheen uhriksi voi joutua kuka vain. Siksi aiheesta pitää keskustella ja siksi sitä pitää myös tutkia. Toimittajakoulutuksen täytyy tulevaisuudessa huomioida se, että poliittisen vaikuttamisen ja taloudellisen painostuksen lisäksi tulevaisuuden toimittajat kohtaavat myös vihapuhetta. Työpaikoilla vihapuheesta pitää keskustella ja sitä kohdanneille toimittajille täytyy osata antaa keinoja siitä selviämiseen.

Tutkimukseni on jaettu kuuteen osaan. Johdannossa kerroin, miksi tutkimusaihe on mielestäni tärkeä ja miksi sitä pitää tutkia. Toisessa osassa esittelen vihapuhetta terminä ja käsittelen aikaisempaa toimittajiin kohdistuvaa vihapuhetta käsitellyttä tutkimusta. Kolmannessa osassa kerron selviytymisestä käsit-

teenä ja siihen liittyvistä selviytymisstrategioista. Neljännessä osassa puran syvähaastattelua aineistonkeruumenetelmänä ja teoriasidonnaista sisällönanalyysiä metodina. Viidennessä osassa perehdyn vihapuhetta kohdanneiden toimittajien kokemuksiin ja analysoin niitä sekä pohdin omia tutkimustuloksiani suhteessa tutkimuskirjallisuuteen. Kuudennessa osiossa kerron johtopäätökseni, arvioin tutkimustani sekä pohdin tutkimukseni aikana ilmenneitä jatkotutkimusaiheita.

2 VIHAPUHE JA TOIMITTAJAT

Tässä kappaleessa erittelen vihapuheen käsitettä ja kerron sen taustoista ja historiasta. Tuon esille sen, mitä vihapuheella halutaan saada aikaan ja mitä tarkoitusperiä sillä on ihmiselle henkilökohtaisella ja yhteiskunnallisella tasolla. Erittelen myös vihapuheen ja sananvapauden välistä suhdetta. Käsitelen erikseen toimittajiin kohdistuvaa vihapuhetta, jota on alettu viime vuosina tutkia kansainvälisellä tasolla. Lisäksi kerron, minkälaisia seurauksia vihapuheella voi toimittajille olla sekä henkilökohtaisella että työhyvinvoinnin tasolla. Puran tässä yhteydessä myös itesesensuurin käsitettä suomalaisesta kontekstista. Lisäksi kerron vihapuheesta naisvihan välineenä.

2.1 Vihaa ja siihen yllyttävää puhetta

Sana vihapuhe lisättiin Kielitoimiston sanakirjaan vuonna 2012. Se on ajantasaisin suomen kielen sanakirja ja kuvaa suomen nykyisen yleiskielen keskeisen sanaston. Kielitoimiston sanakirjan (2012) mukaan vihapuhe on ”varsinkin vähemmistöihin kohdistuvaa vihaa -- suvaitsemattomuutta ilmaisevaa tai siihen yllyttävää puhetta”. Vihapuhe lisättiin Kielitoimiston sanakirjaan, koska sen käyttö yleistyi suomalaisessa mediassa ja yhteiskunnallisessa keskustelussa. Esimerkiksi Vesa Heikkisen (2017) mukaan vihapuhe mainittiin vuonna 2016 ainakin 68 000 sosiaalisen median viestissä. Vuonna 2014 luku oli 14 000 some-

viestiä. Heikkinen perustaa väitteensä Futusome-nimisen yrityksen dataan. Yritys tarjoaa sosiaalisen median datan keräämiseen ja analyysiin liittyviä palveluita.

Vihapuhe-käsitteen määrittely ei ole yksinkertaista. Termin hajanaisuus ja epäselvyys vaikeuttaa myös politiikan tekemistä, lainsäädännön kehittämistä ja tiedon keruuta (Ala-Fossi ym. 2018). Kantola (2015, 3) määrittelee vihapuheen kielenkäytöksi, jossa on halventavia, vähätteleviä, leimaavia tai aggressiivisia asenteita tiettyä ihmistä kohtaan. Hän ei ota määrittelyssään kantaa siihen, kohdistuuko vihapuhe esimerkiksi etnisiin vähemmistöihin, toisin kuin Euroopan neuvoston ministerikomitea. Sen suosituksessa (1997 R 97/20) vihapuhe on määritelty seuraavasti: "vihapuhetta ovat kaikki ilmaisumuodot, jotka levittävät, lietsovat, edistävät tai oikeuttavat etnistä vihaa, ulkomaalaisvastaisuutta, antisemitismiä tai muuta vihaa, joka pohjaa suvaitsemattomuuteen".

Vaikka vihapuhe-termin käyttö onkin yleistynyt vasta viime vuosina, termi on ollut käytössä jo pitkään. Natsi-Saksan aikaan 1930-luvulla juutalaisiin kohdistui selkeää vihapuhetta. Pöyhtärin (2013, 33) mukaan Suomessa vihapuheen kohteena ovat olleet esimerkiksi saamelaiset, romanit, venäläiset ja ruotsalaiset. Suomalaisen kirjallisuuden historiassa sanaa vihapuhe on käytetty ensimmäisiä kertoja Aleksis Kiven Nummisuutarit-kirjassa (1864, 19):

"Eskoni tyhmä? Tämä on vale ja vihapuhe kateudesta nousnut."

Tämän päivän vihapuheeseen liittyy rasistinen ajattelutapa. Suomessa vihapuhetta synnyttävät aiheet ovat olleet viime vuosina maahanmuutto, muslimit, islam ja monikulttuurisuus. Vuonna 2015 alkanut pakolaiskriisi ja erityisesti Lähi-idästä, Afrikasta ja Itä-Euroopasta pohjoisempaan Eurooppaan suuntautunut muuttoliike kärjistyivät ja kiristivät yhteiskunnallista ilmapiiriä. Taustalla ovat erilaisuuden ja monikulttuurisuuden sietämisen vaikeuden lisäksi terroristit, joiden kohteeksi Eurooppa on viime vuosina joutunut. Esimerkiksi mar-

raskuussa 2015 tapahtuneessa Pariisin terrori-iskussa kuoli 132 ihmistä ja maaliskuussa 2016 tapahtuneessa Brysselin terrori-iskussa noin 40 ihmistä, Nizzassa heinäkuussa 2016 tapahtuneessa, kuorma-autolla toteutetussa terrori-iskussa 85 ihmistä ja huhtikuussa 2017 Tukholmassa viisi ihmistä (Kokkonen 2017). Suomessa ilmapiiri kiristyi rajusti, kun Turussa maahanmuuttajataustainen mies puukotti terroristisessa tarkoituksessa kaksi ihmistä hengiltä ja vahingoitti useita (Orjala 2017). Tekijöinä terrori-iskuissa ovat olleet maahanmuuttajataustaiset, ISIS-ryhmää tukevat henkilöt. Teot ovat osaltaan lisänneet vihapuhetta etnisiä vähemmistöjä kohtaan.

Euroopan unioni on jo useamman vuoden ajan pyytännyt esimerkiksi Facebookia ja Twitteriä puuttumaan vihapuheeseen tiukemmin. EU on myös ilmoittanut, että jos yritykset eivät lähde tiukentamaan kriteereitään vapaaehtoisesti, seuraava askel on eurooppalainen lainsäädäntö, jonka jälkeen yritykset voivat saada sakot siitä, että ne sallivat vihapuheen (Euroopan komissio 2017).

Vihapuheella ja verkkovihalla on paljon yhteistä. Edelsteinin ja Wolfin (2013, 8) mukaan verkkovihaa ovat esimerkiksi rasismi, antisemitismi, uskonnollinen kiihkoilu, homofobia, vammaisiin kohdistuva ahdasmielisyys, poliittinen viha, huhujen levittäminen, naisviha, nettikiusaaminen, ahdistelu ja vaino, vaientava puhe (esimerkiksi häpäiseminen, solvaus ja nimittely) ja ryhmiä leimaava puhe. Verkkovihaan liittyy myös anonymiteetti, sillä netissä ihminen voi kirjoittaa mitä tahansa nimimerkinsä takana. Esimerkiksi Kling ym. (1999, 28) muistuttavat, että ihmiset saattavat anonymiteetin takaa sanoa asioita, joita he eivät uskaltaisi sanoa kasvokkain. Anonyymius ja keksityt nimimerkit ja sähköpostit liittyvät usein myös vihapuheeseen.

2.1.1 Vihamediat vihapuheen välittäjinä

Vihapuheen levittämisessä käytetään sosiaalisen median lisäksi erityisiä vihasivustoja, joita jotkut kutsuvat myös medioiksi. Vihasivustoja voidaan kutsua myös epämedioiksi, jolloin ne edustavat kaikkea sitä, mitä media ei ole. Oikea media huomioi journalismin eettisyyden, sananvapauden

oikeutusperiaatteet ja journalismin oikeudellisen sääntelyn. Vihasivustot eivät kunnioita näitä periaatteita. (Neuvonen 2017, 19.)

Suomeen perustettiin vuonna 2014 MV-lehti-niminen julkaisu, joka täyttää epämedian määritelmän. Mediassa julkaistujen juttujen taustalla on halu vaikuttaa asioihin nimenomaan vihaa levittämällä ja sitä lietsomalla. MV-lehti on Ilja Janitskinin perustama sivusto, jossa julkaistiin ensin esimerkiksi pedofiilien ja muiden rikoksista epäiltyjen ja tuomittujen nimiä. Vuonna 2015 alkaneen pakolaiskriisin jälkeen vihasivusto keskittyi erityisesti turvapaikanhakijoiden ja aiheesta kirjoittavien toimittajien taustojen ”paljastamiseen”, välillä suoranaisia valheita levittämällä. Sivustolla on haukuttu toimittajia, MV-lehden juttuihin on liitetty kuvia toimittajista heille epäedullisissa olosuhteissa ja heidän henkilökohtaisia tietojan on levitelty julkisesti. Tavoitteena on ollut vaikuttaa toimittajiin pelottelemalla heitä. MV-lehden toimintaan kuuluivat pitkät kommenttiketjut, joissa esimerkiksi toimittajien ulkonäköä ja heidän ammattitaitoaan ruodittiin kovin sanankääntein.

Sivuston lukijamäärät olivat erityisesti vuoden 2015 ja vuoden 2016 alussa suuret: esimerkiksi joulukuussa 2015 MV-lehden sivuja ladattiin 19 miljoonaa kertaa, joka on kaksi kertaa enemmän kuin Aamulehdellä (Nieminen 2018). Sittemmin MV-lehden suosio on hiipunut ja se on kärsinyt pahoista taloudellisista vaikeuksista. Esimerkiksi vuonna 2016 useat poliittiset nuorisjärjestöt julistivat boikotoivansa MV-lehdessä mainostavia yrityksiä ja tämän seurauksena monet yritykset vetivätkin pois mainoksensa sivuilta (STT 2006). Vuonna 2017 MV-lehden perustaja Janitskin ilmoitti, ettei halua olla enää missään tekemisissä sivuston kanssa. Janitskinia ja MV-lehteä syytetään kuitenkin lukuisista myös toimittajiin kohdistuneista rikoksista, esimerkiksi törkeästä kunnianloukkauksesta ja tekijänoikeusrikkomuksista. Janitskin pakoili Suomen oikeutta vuodesta 2016 Andorrassa. Keväällä 2018 Suomi antoi hänestä kansainvälisen pidätysmääräyksen ja Andorra joutui luovuttamaan miehen takaisin Suomeen (Parkkonen 2018).

2.1.2 Vihapuhe ja rikoksen määritelmä

Vihapuhetta käytetään käsitteenä kuvaamaan hyvin erilaisia asioita. Pöyhtärin (2013, 15) mukaan vihapuhetta koskevassa keskustelussa käsitteitä käytetään usein harhaanjohtavasti. Välillä julkisessa keskustelussa sekoitetaan rangaistuksiin johtava vihapuhe sekä arkiseen kielenkäyttöön liittyvä, hyvien tapojen vastainen kielenkäyttö. Rangaistuksiin johtavassa vihapuheessa rikosoikeudelliset tunnusmerkit täyttyvät, arkisessa kielenkäytössä eivät.

Suomen rikoslainsäädännössä ei varsinaisesti ole määritelty vihapuhetta tai rangaistusta siihen. Lähimpänä vihapuhetta ovat rikoslaissa mainitut kiihottaminen kansaryhmää vastaan (RL 19.2.1889/39. 2018, 10 luku) ja uskonrauhan rikkominen (RL 19.2.1889/39. 2018 17 luku). Vihapuhe voidaan nähdä myös kunnianloukkauksena, yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisenä tai vainoamisena. Kunnianloukkauksessa on kyse valheellisesta tiedosta (RL 19.2.1889/39. 2018, 24 luku), yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen taas on "toisen yksityiselämästä tiedon, vihjauksen tai kuvan levittämistä siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä loukatulle" (RL 19.2.1889/39. 2018, 24 luku). Vainoaminen on toistuvaa uhkaa, seuraamista, tarkkailua tai yhteydenottoa niin, että se aiheuttaa uhrissa ahdistusta tai kärsimystä (RL 13.12.2013/879). 2018, 25. luku).

Edelsteinin ja Wolfen (2013, 706) mukaan valtiot ovat omien sääntöjensä varassa niin kauan kuin kansainvälisiä sopimuksia internet-rikosten selvittelystä ei vielä ole olemassa. Kuten on jo todettu, Euroopan unionissa vihapuheen kitkemiseen on yritetty kiinnittää huomiota, mutta virallisia lakeja asiasta ei vielä ole.

Vihapuhetta tarkasteltaessa on otettava huomioon sananvapaus, joka on turvattu sekä Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksessa että Suomen perustuslaissa. Kuutti (2012, 167) määrittelee sananvapauden "poliittiseksi perusoikeudeksi, johon liittyy olennaisesti vaikuttamisen mahdollisuus". Demokratiasessa yhteiskunnassa jokaisella ihmisellä on oikeus sanoa asioita mutta myös sillä, miten asian ilmaisee, on väliä. Jotkut vihapuhujat kokevat, että kovakin

kielenkäyttö kuuluu sananvapauteen eikä sillä ole väliä, jos joku loukkaantuu tällaisesta puheesta. Toisten mielestä sananvapauteen kuuluu myös sananvastuu, jossa ihminen on vastuussa omista sanomisistaan. Pöyhtäri (2013, 62) muistuttaa, että rajanveto sallitun sananvapauden käytön ja rangaistavan vihapuheen välillä ei ole yksinkertaista.

Tässä tutkimuksessa vihapuheen käsite on laaja. Vihapuhetta ei ole rajattu vain rangaistuksiin johtavaan vihapuheeseen vaan tutkimuksessa otetaan huomioon myös sellainen vihapuhe, joka ei ole rikollista. Tässä tutkimuksessa vihapuhe on vaikuttamaan pyrkivää puhetta, ja sen tavoitteena on saada ihmiset muuttamaan käytöstään. Tutkimuksen kannalta sillä, onko kyseessä rikos vai ei, ei ole väliä. Tutkimuksen tavoite ei ole määritellä vihapuheen käsitettä vaan löytää selviytymiskeinoja, joita toimittajat käyttävät pystyäkseen jatkamaan työnsä tekemistä. Esimerkiksi toimittajiin kohdistuvassa vihapuheessa yksi näkökulma on niin sanottu ”toivon sinulle paha” -puhe, jossa uhkaillaan, mutta ei rikota lakia. Esimerkiksi raiskauksen toivominen ei ole rikos, mutta se tuntuu silti sen uhriksi joutuneesta pahalta ja voi pelottaa puheen kohteeksi joutunutta. Pelolla taas voi olla vaikutusta toimittajan oman sananvapauden käyttöön, jos hän alkaa pelkäämään tietyistä asioista kirjoittamista.

2.2 Toimittajiin kohdistuva vihapuhe

Verkkovihaan ja vihapuheeseen liittyvät ilmiönä myös sen uhrit (Pöyhtäri 2015, 258). Vihapuheen kohteeksi ovat viime vuosina joutuneet monet ammattiryhmät, esimerkiksi tutkijat, poliitikot ja toimittajat (Pöyhtäri 2013, 16-17). Seuraus on ollut se, etteivät esimerkiksi kaikki tutkijat halua enää kommentoida asioita mediassa, koska sen seuraukset voivat olla ikävät ja sillä voi olla vaikutuksia myös ihmisen henkilökohtaiseen elämään. Erityisesti maahanmuuttoa jollain tasolla käsittelevät tutkijat kokevat, että osallistumalla julkiseen keskusteluun he altistavat itsensä häirinnälle (Keskinen, Rastas & Tuori 2009, 13-14). Esimerkiksi jyvaskyläläinen, somaleita ja heidän perheenyhdistämistään tutkinut etno-

logian professori Outi Fingerroos (2017) on kertonut Jyväskylän yliopiston tiedeblogissa, että hän punnitsee jokaista antamaansa lausuntoa. Hän ei kerro yksityiselämästään julkisuudessa ja on muuttanut myös osoitetietonsa salaisiksi.

Toimittajan työ on julkista ja siksi toimittajan täytyy kestää myös kritiikkiä työstään. Esimerkiksi ulkonäköön liittyvä haukkuminen ei kuitenkaan ole enää tavallista kriittistä suhtautumista toimittajan työhön. Toimittajille tehdyn uhkailukyselyn mukaan juuri maahanmuutto ja turvapaikanhakijat olivat aihepiirejä, joista kirjoittaminen voi altistaa suomalaisen toimittajan vihapuheelle. Toinen vahva aihepiiri on Venäjä. Kun toimittaja kirjoittaa Venäjästä tai maan politiikasta, altistaa hän itsensä esimerkiksi trolleille. (Marttinen 2016.)

Rikostoimittajat, ulkomaantoimittajat ja urheilutoimittajat kohtaavat eniten uhkailua ja häirintää työnsä takia. Melkein mikä tahansa aihe voi kuitenkin johtaa siihen, että toimittaja saa uhkauksia: tutkijat nostavat esille esimerkiksi uskonnon ja metsästyksen, jopa laihdutuskuurit. Yleisin on kuitenkin maahanmuutto. (Löfgren-Nilsson & Örnebring 2016, 886.)

Clark ja Grech (2017) ovat tutkineet lähes tuhatta eurooppalaista toimittajaa Euroopan unionin ja Valko-Venäjän alueella. Tutkimuksen mukaan peräti 69 prosenttia toimittajista oli kohdannut työssään psyykkistä väkivaltaa, esimerkiksi pelottelua, uhkailua tai nöyryyttämistä viimeisen viiden vuoden aikana. Niin sanottua nettikiusaamista oli kokenut 53 prosenttia, fyysistä uhkaa taas 31 prosenttia vastanneista. (Clark ja Grech 2017, 53.)

Journalistin uhkailukyselyn mukaan suomalaiset toimittajat kokevat enemmän sanallista painostusta kuin fyysistä painostusta: noin kahdeksan prosenttia toimittajista oli kokenut sanallista painostusta kerran puolessa vuodessa tai useammin. Fyysistä painostusta oli kokenut noin kaksi prosenttia. Sanallista painostusta ovat esimerkiksi uhkailu negatiivisilla seurauksilla, jotka voivat kohdistua toimittajan työhön, hänen henkilökohtaiseen elämäänsä tai hänen läheisiinsä, epäasiallinen kielenkäyttö ja uhkailu kasvokkain tai viestintävälineissä. Fyysinen painostus taas on esimerkiksi seuraamista, tarkkailua tai uhkaavan kontaktin ottamista. (Marttinen 2016.)

Löfgren-Nilssonin ja Örnebringin (2016) tutkimuksessa lähes joka kolmas kyselyyn vastannut ruotsalaistoimittaja oli viimeisen vuoden sisällä kokenut jonkinlaista uhkaa työssään: yleisimmät olivat loukkaavat kommentit esimerkiksi liittyen ammattitaitoon tai ulkonäköön ja nimittely. Myös itseen tai muihin kohdistuva seksuaalisella väkivallalla uhkailu ja psyykkinen väkivalta nousivat esille, kuten myös tavaroiden tuhoaminen ja kuolemalla uhkailu. ”Tiedän missä asut” ja ”Tiedän missä lapsesi käyvät koulua” ovat myös yleisiä uhkailun muotoja. Ruotsalaistutkimuksessa selvisi myös se, että tabloideissa (Suomessa lähimpänä iltapäivälehdet) ja kaupunkilehdissä uhkailua on enemmän kuin muissa medioissa. Erityisesti kolumnistit kokevat työhönsä liittyvää uhkailua. Ruotsissa, kuten Suomessakin, toimittajien yhteystiedot ja erityisesti sähköposti ovat helposti saatavilla, joten suurin osa uhkailusta tulee sähköpostin välityksellä. Myös toimittajille soittaminen on yleistä. (Löfgren-Nilsson & Örnebring 2016, 883-884.)

2.2.1 Seurauksia demokratialle ja omalle elämälle

Löfgren-Nilssonin ja Örnebringin (2016) ruotsalaisista toimittajista tekemän tutkimuksen mukaan toimittajia on mahdollista hiljentää pelottelulla ja häirinnällä eli henkisellä väkivallalla. Henkisessä väkivallassa on Pertun (2002) mukaan kysymys peitellysti tai avoimesti harjoitetusta väkivallasta, jonka tarkoituksena on kontrolloida ja alistaa toista. Henkisen väkivallan tarkoituksena on vähentää henkilön tietoisuutta itsestään, hänen itsekunnioitustaan ja omanarvon tunnettaan.

Toimittajiin kohdistuvan vihapuheen seuraukset voivat olla demokratialle vaaralliset. Nerone (1994) on määritellyt toimittajiin kohdistuvalle väkivallalle neljä eri muotoa: yksilöön kohdistuva väkivalta, ideoihin kohdistuva väkivalta, ryhmiin kohdistuva väkivalta ja instituutioihin kohdistuva väkivalta. Neronen mukaan toimittajien häirinnässä on kyse instituutionalisesta väkivallasta, jossa pyritään vaikuttamaan mediaan. Nerone puhuu mediaa vastustavasta väkivallasta. Häiritsijän tai vihapuhujan kohteena ei yleensä ole yksittäinen toimittaja

vaan media ja sen ylläpitämät asiat ja valtarakenteet yleisesti. Mediaan on helppointa vaikuttaa vaikuttamalla sen tekijöihin eli toimittajiin.

Chalabyn (2000, 22) mukaan pelko ja turvattomuuden tunne voivat johtaa itesesensuuriin. Cambridgen sanakirjassa (2017) itesesensuuri määritellään itsensä kontrolloimiseksi, jota ihminen tekee välttääkseen muiden ärsyttämistä. Uskalin (2003, 62) mukaan itesesensuuri on yksilö- ja sosiaalipsykologiaan kuuluva ilmiö, jossa toimittaja suhtautuu varovasti arkoihin asioihin, välttelee niitä ja lopulta kaunistelee niitä. Clarkin ja Grechin (2017) eurooppalaisiin toimittajiin keskityneen tutkimukseen mukaan 37 prosenttia kertoi uhkailun ja häirinnän vaikuttaneen heidän työhönsä eli se sai heidät tekemään itesesensuuria. Toimittajat valitsivat tarkemmin aiheensa ja vähensivät sellaisista aiheista kirjoittamista, joista tiesivät saavansa paljon kritiikkiä. Toisaalta 36 prosenttia vastanneista kertoi häirinnän vaikuttaneen heihin positiivisesti eli heistä tuli entistä kriittisempiä tiettyjä aiheita kohtaan. (Clark & Grech 2017, 63.)

Vihapuheen vaikutukset toimittajan henkilökohtaiseen elämään voivat olla vakavat. Toimittaja voi kokea turvattomuutta ja hänen ratkaisunsa asiaan voi olla tietyistä asioista vaikeneminen ja uranvaihdos. Edelstein ja Wolf (2013, 16) nostavat esille jopa toimittajan itsemurhan. Löfgren-Nilssonin ja Örnebringin (2017) mukaan uhkailulla voi olla selkeitä vaikutusta toimittajien henkilökohtaiseen elämään. Tutkimukseen osallistuneista kolmasosa oli suojannut itsensä jollain tavalla, esimerkiksi piilottanut puhelinnumeron tai osoitteensa julkisilta hakukoneilta. Jotkut olivat sulkeneet bloginsa, Twitter-tilinsä ja muut sosiaalisen median kanavansa. Kolmasosa oli ottanut yhteyttä poliisiin. Osa pyrki välttämään loukkaavien kommenttien lukemista, yleisin tapa oli poistaa ne. Uhkailulla oli myös henkilökohtaisia vaikutuksia: uhkailua kokeneet toimittajat pelkäsivät oman tai läheistensä turvallisuuden puolesta. (Löfgren-Nilsson & Örnebring 2017, 887.)

Suomalaisessa yhteiskunnassa on viime vuosina otettu kantaa toimittajien kohtaamaan vihapuheeseen. Esimerkiksi poliittista tahtoa puuttua vihapuheeseen on peräänkuulutettu (Töyry 2016). Toimittajien itsesätelyelin Julkisen sa-

nan neuvosto (2016) on antanut asiasta lausuman, jossa se toteaa, että ”toimittajien uhkailu vaarantaa sananvapautta”. Vuonna 2016 myös poliisi lupasi tarttua tiukemmin vihapuheeseen ja ennen kaikkea sen ennaltaehkäisyyn. Esimerkiksi kesällä 2017 tapahtuneen Turun puukotuksen yhteydessä valtavan vihapuhemasinoinnin keskelle joutuneen toimittaja Rebekka Härkösen tapaus otettiin poliisissa tutkintaan ennen kuin kukaan ehti tehdä asiasta rikosilmoitusta. Maaliskuussa 2018 valtakunnansyyttäjä kuitenkin päätti, että Härkösen kokemasta vihapuheesta ei nosteta syytettä. Härkönen totesi Ylelle päätöksen jälkeen, että hän ”katsoo lainsäädäntömme olevan täysin riittämätön suojelemaan työtään tekevää toimittajaa ja koko demokraattisen yhteiskunnan kivijalkaa eli lehdistönvapautta”. Härkönen olisi voinut itse lähteä ajamaan asiaa oikeusistuimissa, mutta hän ei kokenut, että hänellä olisi siihen riittävästi resursseja ja voimia (Lehtilä 2018).

Tammikuussa 2018 tuomiovalta kuitenkin tavallaan otti virallisen kannan vihapuheeseen, kun Uudessa Suomessa vuonna 2015 työskennelleen toimittaja Linda Pelkosen haukkuja sai sakot käytöksestään, jonka oikeus määritteli kunnianloukkaukseksi. Mies tuomittiin 15 päiväsakkoon ja 300 euron vahingonkorvauksiin. Pelkonen oli jutussaan kysynyt, miksi poliisi oli kertonut Kempeleessä raiskauksesta epäillyn miehen kansalaisuuden. Tämän seurauksena tuomittu oli toivonut Pelkosen joutuvan ”seuraavan kulttuurin rikastuksen kohteeksi” ja haukkunut Pelkosta ”törkeäksi ämmäksi” (Marttinen 2016).

2.2.2 Raiskaustoivomuksia ja huorittelua

Viime vuosina internetissä yleistynyt verkkoviha on tuonut esille myös erityisesti naisiin kohdistuvan vihan, jota kutsutaan termillä misogynia. Sivistyssanakirjan (2018) mukaan misogynia tarkoittaa naisten vihaamista ja naisvihaa.

Muun muassa Pöyhtäri (2013) ja Chen ym. (2018) ovat tutkineet naistoimittajiin kohdistuvaa vihapuhetta. Kansainvälisen naistoimittajien järjestö International Women's Media Foundationin vuonna 2013 tekemässä tutkimuksessa selvisi, että erityisesti naistoimittajat joutuvat vihapuheen kohteeksi. Tutki-

mukseen vastanneista naistoimittajista kaksi kolmesta oli kohdannut pelottelua, uhkailua tai väkivaltaa työssään. Naisiin kohdistuvassa uhkailussa korostuvat erityisesti seksuaalinen ahdistelu tai seksuaalirikoksella uhkailu. Kyse on siis seksuaalisen vallan käyttämisestä (International Women's Media Foundation 2013).

Naistoimittajille tyypillistä palautetta on sähköpostilla tuleva palaute, joko nimellä tai nimettömänä. Kielenkäyttö voi olla niissä hyvin aggressiivista ja negatiivista. Jos naistoimittaja kirjoittaa esimerkiksi maahanmuutosta, häntä huoritellaan ja hän saattaa saada erilaisia vihjauksia esimerkiksi seksuaalisesta kanssakäymisestä maahanmuuttajien ja turvapaikanhakijoiden kanssa. Naistoimittajia saatetaan kehottaa tekemään itsemurha tai heidän toivotaan kuolevan. Kyse on naisvihasta, jossa seksismin ja väkivallan yhdistelmää pidetään erityisen ahdistavana. Miestoimittajat arvioivat, että sukupuoli suojelee heiltä pahimmilta solvauksilta. (Pöyhtäri 2013, 119-122.)

Chen ym. (2018) tutkivat 75 eri puolilta maailmaa kotoisin olevan naistoimittajan kokemuksia häirinnästä. Tulokset kertoivat, että naistoimittajat joutuvat jatkuvasti kuuntelemaan seksistisiä kommentteja, joissa heitä kritisoidaan ja marginalisoidaan, heitä kohtaan hyökätään tai heitä uhataan heidän sukupuolensa takia. Naiset ovat joutuneet siksi myös muuttamaan tapojaan toimia ja tehdä työtään: jotkut eivät ole enää aktiivisia sosiaalisessa mediassa, toiset eivät enää kirjoita tietyistä aiheista. Tutkimuksessa huomiotiin myös vihapuheeseen liittyvät kulttuuriset erot, sillä erityisesti kehittyvissä maissa naistoimittajien asema on vielä heikompi kuin länsimaissa työskentelevien naistoimittajien. (Chen ym. 2018.)

Esimerkiksi Michel Foucault (1998) on käsitellyt teoksissaan seksuaalista valtaa. Hänen mukaansa seksuaalisuus on aina suhteessa valtaan ja sidoksissa tiedon ja vallan järjestelmiin. Seksuaalisuutta voidaan käyttää yhteiskunnassa vallan välineenä esimerkiksi pyrkimällä hallitsemaan ja muokkaamaan yhteiskuntaa. Foucault puhuu seksuaalisesta vallasta myös diskursiivisena valtana: seksuaalisuus ei ole joukko seksuaaliakteja vaan nimenomaan kirjoittamiseen,

puhumiseen ja ajattelemiseen liittyviä, maailmaa jäsentäviä tapoja. Nämä tavat määräävät sen, miten ihmiset kokevat sukupuolisuutensa ja myös seksuaalisuutensa ja niiden myötä asemansa yhteiskunnassa. Foucaultia on kritisoitu siitä, ettei hän ota seksuaalisuuden ja yhteiskunnallisen vallan suhteessa huomioon mies- ja naissukupuolten eroja. (Foucault 1998.)

Janen (2014) mukaan erityisesti internetissä tapahtuva, naisiin kohdistuva vihapuhe on lisääntynyt ja siitä on tullut jo yleiskieltä. Hän käyttää naisiin kohdistuvasta vihapuheesta termiä *e-bile*. Se on yliampuvaa, seksuaalisella väkivallalla uhkailevaa ilkeilyä, jota tehdään hovin vuoksi ja jossa mennään henkilökohtaisuuksiin. Naisiin kohdistuvaan vihapuheeseen turvaudutaan, kun ihminen on eri mieltä toisen kanssa tai jopa siksi, että vihapuhuja on itse tylsistynyt ja haluaa vain aiheuttaa toisessa reaktioita. Ilkeilyllä ja vihapuheella voi olla seurauksia sekä yksilölle itselleen että yhteiskunnalle laajemminkin, kun ihminen ei esimerkiksi uskalla enää käyttää kaikkia internetin palveluita vihapuheen pelon takia. (Jane 2014, 542.)

Naisiin kohdistuvaan vihapuheeseen liittyy Janen (2014) mukaan ainakin seuraavanlaisia piirteitä:

- Vihapuhe kohdistuu yleensä naisiin, joilla on yhteiskunnassa valtaa ja jotka käyttävät tätä valtaa näkyvästi.
- Vihapuhe on usein anonyymia tai sellaista, jota on vaikea jäljittää: vihapuhuja saattaa käyttää keksittyjä nimiä.
- Vihapuhe liittyy usein naisvihaan tai homovihaan ja sen seurauksena ihminen saa tähän liittyviä lisänimiä, esimerkiksi lesbo ja huora.
- Vihapuheeseen liittyy seksuaalisiin tekoihin pakottamisella uhkailua, käytännössä raiskauksella uhkailua (Jane 2014, 560.)

Ferree (2004) on esittänyt kolme erilaista toiminnan tapaa, joilla pyritään tukahduttamaan naisliikkeet. Ne ovat pilkanteko, leimaaminen ja vaijentaminen,

ja erityisesti näistä kahta ensimmäistä tapaa voidaan hyödyntää myös vihapuheen tutkimisessa. Vaikka toimittajiin kohdistuvassa vihapuheessa ei olekaan kyse naisliikkeen toiminnasta, samat toimintatavat toistuvat myös siinä. Esimerkiksi pilkanteko on yksinkertaisimmillaan nimittelyä ja haukkumista. Leimaaminen taas on tietyn ryhmän halventamista ja esittämistä niin huonossa valossa, että pelkkä ryhmään kuuluminen voi aiheuttaa yksilölle negatiivisia seurauksia. Tämä toiminnan tapa toistuu myös naistoimittajiin kohdistuvassa vihapuheessa: esimerkiksi sosiaalisessa mediassa toimittajista leviävät ”paljasjutut” voidaan nähdä tietynlaisina varoituksina muille toimittajille. Jos kirjoitat tällä tavalla, sinullekin käy näin. (Ferree 2004, 85-93.)

3 SELVIYTYMISSTRATEGIAT TYÖSSÄ

Tässä kappaleessa käsittelen selviytymisen käsitettä kansainvälisesti johtavan, amerikkalaisen stressi- ja selviytymistutkija Richard Lazaruksen (1922-2002) ajatusten pohjalta. Määrittelen ensin selviytymisen, stressin sekä motivaation käsitteet. Lisäksi käytän apunani Lazaruksen kognitiivis-motivatioonalis-relaationaalista emootioteoriaa, joka ottaa huomioon yhteiskunnan ja ympäristön merkityksen selviytymisen prosessissa. Käsitteiden määrittelyn jälkeen erittelen erilaisia selviytymisstrategioita eri tutkijoiden mukaan. Monet tutkijat ovat määritelleet erilaisia selviytymiskeinoja stressistä ja erilaisista kognitiivista haasteista selviämiseen. Vihapuhe voidaan nähdä juuri tällaisena kognitiivisena haasteena.

3.1 Selviytyminen on monimutkainen ja harkittu prosessi

Selviytyminen ja erilaiset selviytymiskeinot alkoivat kiinnostaa eri psykologian alan tutkijoita erityisesti 1980-luvulla ja kiinnostunut jatkuu edelleen (ks. esim. Folkman & Moskowitz 2004; Folkman, Lazarus, Pimley, & Novace 1987; Lazarus, 1966; Lazarus & Folkman 1984; Pearlin & Schooler 1978; Penley, Tomaka & Wiebe 2002). Englanninkielisessä tutkimuksessa selviytymisestä käytetään usein termiä *coping* (ks. esim. Lazarus & Folkman 1984), joka voidaan suomen-
taa selviytymiseksi. Pearlin ja Schooler (1978) taas puhuvat stressinhallinnasta.

Toimittajien selviytymistä erilaisissa kriisitilanteissa on tutkittu melko paljon (ks. esim. Saari 2005, Raittila 1996; Raittila 2008; Raittila 2009; Backholm 2008; Backholm 2012; Dworzniak 2006). Tutkimukset liittyvät kuitenkin vahvasti erilaisiin tunnistettaviin ja konkreettisiin kriisitilanteisiin, joihin toimittaja joutuu työnsä takia. Esimerkiksi suuronnettomuuksien uutisoinnista selviytyminen ja tapahtuneesta ylipääseminen voivat vaatia toimittajalta toipumista (Saari 2005). Vihapuheen uhriksi joutunut toimittaja joutuu käsittelemään toisenlaista kriisiä, sillä hän voi joutua sen kohteeksi kotonaan ja työpaikallaan eli paikassa, joka yleensä koetaan turvalliseksi.

Selviytymisen käsitettä voidaan määritellä kahdesta eri näkökulmasta. Sitä voidaan pitää eläimelle tyypillisenä välttää, paeta tai voittaa -mallina tai kognitiivisia taitoja ja tunteita korostavana, monipuolisena mallina ja prosessina. Viimeksi mainitussa selviytyminen on esimerkiksi joukko realistisia ja joustavia ajatuksia, joiden tavoitteena on ratkaista ongelmia ja näin vähentää stressiä. (Lazarus & Folkman 1984, 118.)

Tässä tutkimuksessa selviytyminen on monipuolinen malli ja prosessi, koska toimittaja ei yksinkertaisesti pääse vihapuhetta pakoon eläimen lailla pakenemalla. Lazarus (1984) ei myöskään pidä ihmisen selviytymistä pelkkänä biologisena, automaattisena ja primitiivisenä reaktiona, joka olisi samanlainen kuin eläimillä. Selviytyminen on monimutkainen, harkittu ja suunniteltu prosessi, jossa mietitään, mikä on mahdollista ja mikä ei. Selviytymisessä kyse on myös motivaatiosta ja siitä, mitä ihminen haluaa selviytymisellään saavuttaa. Ihmisellä täytyy siis olla motivaatiota selvitä hankalista tilanteista. (Lazarus 1984.)

Motivaatio voidaan määritellä sisäiseen ja ulkoiseen motivaatioon, jotka ovat luonteeltaan erilaisia. Ulkoisessa motivaatiossa tärkeintä ovat niin sanotut palkinnot, sisäisessä motivaatiossa palkinnot eivät määrittele motivaatiota vaan tärkeintä on itsensä kehittäminen (Deci & Moller 2005, 582–583). Esimerkiksi vihapuheesta selviytymisessä sisäisellä motivaatiolla on paljon merkitystä, sillä

varsinaisia ulkoisia tekijöitä tai palkintoja selviytymiseen ei välttämättä ole edes tarjolla. Tavoitteena on vain selvitä tilanteesta ja päästä eteenpäin.

Stressi liittyy läheisesti selviytymisen käsitteeseen, mutta on hyvä huomata, että ne eivät ole sama asia. Stressi-sanaa käytetään arkikielessä kuvaamaan hyvin erilaisia tilanteita ja tietynlainen "stressaaminen" kuuluu nykyihmisen elämään luonnollisena osana. Esimerkiksi Oxfordin sanakirja (2017) määrittelee stressin mielen ja kehon jännitykseksi, joka saa alkunsa vaativista olosuhteista. Merriam-Webster-sanakirjassa (2018) stressi määritellään voimaksi, paineeksi tai intensiivisyydeksi. Merriam-Websterin sanakirja kuvaa hyvin stressin luonnetta kuvailemalla sitä sekä paineeksi että intensiivisyydeksi, sillä on olemassa sekä hyvää että huonoa stressiä. Hyvässä stressissä ihmisen voimavarat riittävät selviytymiseen, huonossa stressissä voimavaroja ei ole riittävästi (Heikkilä ym. 2016). Lazaruksen ja Folkmanin (1984, 24) mukaan stressin kokeminen on yksilöllistä, sillä ihmiset kokevat samankaltaiset elämäntilanteet eri tavalla kuormittavina.

3.2 Ympäristön vaikutus selviytymiseen

Ihmisen selviytymiskeinojen valintaan vaikuttavat myös hänen luonteenpiirteensä. Ihmisen tavoilla reagoida erilaisiin asioihin on merkitystä siinä, miten hän selviää asioista. Esimerkiksi Lazaruksen ja Folkmanin (1984) mukaan seuraavia, persoonallisuuspiirteisiin liittyviä tapoja reagoida asioihin voi osaltaan pitää myös selviytymiskeinoja:

- tukahduttaminen-herkistyminen
- "sisäinen viha"-"ulkoinen viha"
- selviytyminen-välttäminen
- tarkkailu-töksäyttäminen. (Lazarus & Folkman 1984.)

Luonteenpiirteillä ja selviytymiskeinoilla on selkeä yhteys. Toisaalta luonteenpiirteet eivät aina määritä sitä, millaisia selviytymiskeinoja ihminen käyttää. Luonteenpiirteiden ja selviytymiskeinojen eroja on selvitetty esimerkiksi haastattelemalla syöpäpotilaita heidän leikkaustaan edeltävänä iltana. Tutkijat kysivät potilailta, kuinka paljon he tiesivät sairaudestaan ja kuinka paljon he halusivat tietää siitä. Kun uhka, esimerkiksi syöpätapauksessa kuolema, oli tarpeeksi iso ja todellinen, luonteenpiirteet eivät enää vaikuttaneet selviytymiskeinoin ja korreloineet vaan ihmisellä oli käytössään pelkästään selviytymiskeinot: esimerkiksi asian sulkeminen pois mielestä tai halu selvittää omasta sairaudesta aivan kaikki, myös mahdollisuus omaan mahdolliseen kuolemaan. (Lazarus & Folkman 1984, 121-129.)

Selviytymiseen liittyy myös ympäristö, jossa ihminen elää. Aihetta ovat tutkineet useat tutkijat (ks. esim. Lazarus 1991; Pearlin & Schooler 1978). Pearlin ja Schoolerin (1978) mukaan selviytymistä ei voida erottaa ihmisten kokemista elämän rasitteista eikä heidän tunne-elämänsä tilasta. Lazaruksen (1991) kognitiivis-motivatioonalis-relatioonalisessa teoriassa yksilö on yhteiskunnassa aktiivinen toimija, mutta jonka toimintaan vaikuttavat silti yhteiskunnan rakenne ja ympäristö. Esimerkiksi toimittaja on tavallinen, tunteva ihminen, mutta hänen toimintaansa vaikuttavat esimerkiksi työyhteisö ja muu yhteiskunta.

Lazaruksen (1991) mukaan ihmisen kokemia tunteita ei voida ymmärtää pelkästään ihmisen persoonallisuutta tai ympäristöä tutkimalla: tarvitaan niitä molempia. Kognitiivis-motivatioonalis-relatioonalisessa emotioteoriassa tekijöitä ovat ympäristön olosuhteet ja yksilön luonteenpiirteet eli persoonallisuustekijät. Ympäristön olosuhteita ovat esimerkiksi yksilöön kohdistuvat vaatimukset tai rajoitukset, hänen käytettävissään olevat resurssit sekä tilanteiden ennustettavuus. (Lazarus 1991.)

Kognitiivis-motivatioonalis-relatioonaliseseen emotioteoriaan liittyy myös sovittelun käsite: ihminen joutuu tekemään erilaisia kompromisseja, jotta hänellä on mahdollisuudet selvittää asioista. Sovitteluun kuuluvat henkilön ja ympäristön välisen suhteen arviointi, valmius toimintaan sekä selviytyminen proses-

sina. Arviointiin kuuluvat ihmisen ympäristön ja hänen persoonallisuuspiirteidensä muuttajat: ihminen miettii, mikä hänelle itselleen on tärkeintä. Toimintavalmius tarkoittaa käytännössä tunteiden ja fyysisen tekemisen välistä suhdetta. Selviytyminen taas on ihmisen henkilökohtainen tila, jossa tapahtuu muutoksia. Kognitiivis-motivatioonalis-relationaliseen teoriaan kuuluvat myös lyhyen ja pitkän aikavälin seurausten erottelu. Lyhyen aikavälin seurauksia ovat tilanteessa välittömästi esille nousevat tunteet, toiminta tapahtumahetkellä ja toimintavalmius tulevaisuutta varten, fysiologiset muutokset sekä mieliala. Pitkän aikavälin seurauksia taas ovat tapahtumien vaikutus sosiaaliseen toimintaan, henkilökohtaiseen hyvinvointiin ja esimerkiksi somaattiseen terveyteen, käytännössä siis sairastumiseen. (Lazarus 1991, 134.)

3.3 Selviytymiskeinoja käytetään uudestaan ja uudestaan

Lazaruksen (1991, 167) mukaan selviytymiskeinojen tehtävä on korjata ongelmatilanne tai pitää tilanne sellaisena kuin ihminen sen haluaa olevan. Selviytymiskeinoissa oleellista on se, että ihminen käyttää niitä toistuvasti ja myös arvioi omia keinojaan. Jos keino toimii, sitä käytetään uudestaan ja uudestaan. Lazarus ja Folkman (1984, 131) tekevät eron selviytymiskeinon ja automaattisesti tapahtuvan asian välille: selviytymiskeinot vaativat ihmiseltä aina ponnistelua. Myös muut tutkijat ovat määritelleet selviytymiskeinoille teoreettista pohjaa (ks. esim. Latack & Havlovic 1992, Hutri 2001, Pearlin & Schooler 1978).

3.3.1 Miелensisäisiä ja behavioristisia selviytymiskeinoja

Selviytyminen voidaan nähdä tunnekeskeisenä, behavioristisena tai ongelmakeskeisenä prosessina. Lazaruksen (1984, 141) mukana tunnekeskeistä selviytymistä ovat esimerkiksi miелensisäiset ajatukset, behavioristinen selviytyminen taas on konkreettisia käytännön tekoja. Ongelmakeskeisessä selviytymisessä ihminen selvittää, mitä hän voi tehdä ongelman ratkaisemiseksi. (Lazarus 1984.)

Tunnekeskeisessä selviytymisessä ihminen ei varsinaisesti tee mitään parantaakseen olosuhteitaan vaan lähinnä ajattelee niitä ja muokkaa näin samalla omia ajatuksiaan asiasta. Tunnekeskeistä selviytymistä ei kuitenkaan voida kuvailla passiiviseksi, sillä siinä ihminen järjestää uudelleen asioita sisäisesti, omassa päässään. Tunnekeskeisessä selviytymisessä uhkaavaa asiaa ei varsinaisesti lähdetä muuttamaan, vaan pikemminkin keskitytään sen merkityksen muuttamiseen omassa mielessä. Jos ihminen esimerkiksi päättää olla ajattelematta mahdollista uhkaa, ahdistuneisuus asiasta pienenee. (Lazarus 1991, 188.)

Behavioristista ja ongelmakeskeistä selviytymistä yhdistää se, että niissä molemmissa ihmistä vaivaavan asian eteen yritetään konkreettisesti tehdä jotain. Ongelmakeskeisestä selviytymisestä Lazarus (1991) käyttää esimerkkinä liian lähellä toisen naapurin pihaa olevaa puuta, joka saattaa aiheuttaa toiselle naapurille stressiä. Ongelmakeskeinen selviytymiskeino on pyytää naapuria yksinkertaisesti kaatamaan puu. Joskus ongelmakeskeinen ratkaisutapa voi kuitenkin aiheuttaa lisää stressiä, sillä aina olosuhteet eivät parannu, vaikka asian eteen tekisikin jotain: naapuri ei välttämättä kaada puuta, vaikka toinen naapuri sitä pyytäisikin. (Lazarus 1991, 112.)

Jotkut tutkijat (ks. esim. Billings & Moos 1981; Feifel & Strack 1989) pitävät asian välttelyä tunnekeskeisestä selviytymisestä erillisenä selviytymiskeinona. Välttelyllä voidaan nähdä olevan negatiivisia vaikutuksia selviytymiseen. Selviytymisen tavoitteena on ihmisen hyvinvointi, ja useissa tutkimuksissa on todettu, että ongelmakeskeiset selviytymiskeinot ovat yhteydessä parempaan hyvinvointiin kuin tunnekeskeiset selviytymiskeinot. (ks. esim. Ben-Zur 2009; Billings & Moos 1981; Felton & Revenson, 1984; Snow, Swan, Raghavan, Connell & Klein 2003).

Pearlin ja Schooler (1978) puhuvat selviytymiskeinoista stressinhallinnan keinoina. He määrittelevät selviytymiskeinoiksi ongelmalliseksi koetun tilanteen muuttamisen, kokemuksen merkityksen ja tunteiden seurausten kontrolloinnin. (Pearlin & Schooler 1978.)

Latack ja Havlovic (1992) erottavat kolme kriteeriä, joita voi käyttää selviytymiskeinojen luokitteluun. Ensimmäinen kriteeri on se, onko selviytymiskeino mielensisäisen vai käyttäytymiseen perustuva. Mielensisäisiä menetelmiä ovat esimerkiksi suunnittelu, tilanteiden pohdinta sekä pyrkimykset olla ajattelematta stressaavia asioita. Käyttäytymiseen perustuvat menetelmät viittaavat toimintaan ja tekemiseen. Tähän ryhmään kuuluvat muun muassa liikunta ja lepo. Toinen kriteeri liittyy siihen, pyritäänkö selviytymiskeinojen avulla kontrolloimaan tilannetta vai välttelemään, jopa pakenemaan sen kohtaamista. Kontrolloimaan pyrkiviä keinoja ovat esimerkiksi tilanteen organisointi ja suunnittelu sekä yritykset ratkaista stressiä aiheuttava ongelmatilanne. Pakenemisessä taas on kyse epämiellyttävän tilanteen tai ajatusten välttämisestä. Kolmas kriteeri liittyy selviytymiskeinojen sosiaaliseen tai yksilölliseen luonteeseen. Keinot voivat erota sen suhteen, pyritäänkö tilanteissa hyödyntämään muita ihmisiä vai halutaanko niistä suoriutua omin voimin, ilman toisten apua. (Latack ja Havlovic 1992, 492-493.)

Lazaruksen (1991 & 1984), Pearlinin ja Schoolerin (1978) ja Latackin ja Havlovicin (1992) määritelmässä on hyvin paljon samankaltaisuuksia: kaikki tutkijat löytävät selviytymiskeinoissa eroa siinä, onko kyseessä tunnekeskeinen tai ongelmakeskeinen reaktio. Erityisesti Lazarus (1991) ja Latack ja Havlovic (1992) tuovat esille myös selviytymisen sosiaalisen luoteen. Joillekin vuorovaikeus toisten kanssa on suuri apu selviytymisessä, toiset taas haluavat selviytyä yksin.

Useiden tutkijoiden mukaan ihmisen iällä on vaikutusta selviytymiskeinoihin, sillä eri ikävaiheissa tarvitaan erilaisia selviytymiskeinoja (ks. esim. Aldwin 2010, 1996; McCrae 1982; Skinner & Zimmer-Gembeck 2007). Joissain tutkimuksissa iällä taas ei ole ollut vaikutusta selviytymiskeinoihin (ks. esim. Folkman & Lazarus 1980), joten selvää yhteyttä iän ja selviytymisen välille ei ole löydetty. Esimerkiksi Aldwinin ym. (2010) mukaan selviytymisstrategiat voivat olla nuorena aikuisena (noin 18-30 vuotta) epäkypsempiä kuin myöhemmällä iällä. Aldwinin ym. (1996) mukaan hankalat tilanteet osataan vanhemmalla iällä

laittaa paremmin perspektiiviin. Iän myötä ongelmia osataan ratkoa ennakoivila hallintakeinoilla. Tähän viittaa myös McCrae (1982), jonka mukaan vanhemmat aikuiset käyttivät vähemmän esimerkiksi välttelyä selviytymiskeinona. Välttelyä pidetään yleisesti huonona selviytymiskeinona, sillä silloin ihminen ei välttämättä käsittele asiaa kunnolla. Toisaalta esimerkiksi Erskine, Kvavilashvili, Conway ja Myers (2007) ovat havainneet tukahduttamisen ja välttelyn lisääntyvän iän myötä. Kokonaisuudessaan eri tutkijat ovat siis hyvin erimielisiä siitä, millainen vaikutus iällä ihmisen selviytymisstrategioihin on.

3.3.2 Esimies ja työyhteisö vaikuttavat työhyvinvointiin

Toimittaja joutuu vihapuheen kohteeksi nimenomaan työnsä takia. Hutri (2001) jakaa työelämän selviytymiskeinot ongelmanratkaisukeinoihin, aktiivisiin keinoihin, akuutteihin keinoihin, tietoisiin keinoihin, nopeasti vaikuttaviin keinoihin ja yksilöllisesti vaikuttaviin keinoihin. Hän on määritellyt selviytymisen eräänlaiseksi joustavuudeksi. Erilaisiksi selviytymisstrategioiksi hän määrittelee seuraavat keinot:

- Näkökulman vaihtaminen
- Sosiaalisen tuen etsintä
- Etäisyyden ottaminen
- Rohkaisevat, lohduttavat ja pelastavat ajatukset
- Aikalisän ottaminen
- Mielikuvatyoöskentely
- Elämänvaiheajattelu
- Tiedonhankinta
- Avun hakeminen ja vastaanottamisen psykologilta, kollegalta tai ammattiliitosta
- Itsetuntemuksen kehittäminen
- Harrastus
- Suhteuttaminen

- Hyväksyminen
- Sivuuun siirtäminen ja ohittaminen
- Rutiinit
- Aika (Hutri 2001.)

Ihmisen täytyy kuitenkin haluta selviytyä itse: jotta tilanne voi ratketa ja ongelma selvitä, ihmisen täytyy tunnistaa tilanne ja tehdä sen eteen jotain. Sen jälkeen kielteiset tunteet vähenevät, paha olo väistyy, olo keventyy ja ilo elämään ja työhön voi palata. (Hutri 2001.)

Selviytyminen työhön liittyvässä ikävässä asiassa liittyy myös työyhteisöön ja esimiehiin. Työsuojelurahaston (2001) tekemässä tutkimuksessa on selvitetty esimiehen ja työyhteisön roolia toimittajan jaksamisessa ja selviytymisessä työn haasteissa. Esimiehen hyväksi ominaisuuksiksi mainittiin tutkimuksessa läsnäolo ja tavoitettavuus. Esimiehen tehtäväksi mainittiin myös työrauhan säilyttäminen. Lisäksi hänen tehtävänsä oli kriisitilanteessa tukea työntekijöitään ja seisoa tehtyjen juttujen ja toimituksen takana. Työsuojelurahaston tutkimuksessa tuli esille myös se, ettei kuka tahansa ammattijohtaja välttämättä sovi toimituksen esimieheksi. Työsuojelurahaston tutkimukseen vastanneet vaativat, että toimituksen johdolta täytyy edellyttää journalistista osaamista. Lisäksi esimiehellä on ratkaiseva rooli suotuisan ilmapiirin luomisessa työpaikalla. (Työsuojelurahasto 2001.)

Kivimäen (2002) mukaan hyvä esimies kuuntelee ja kuulee niin, että kaikilla on luottamus siitä, että esimiehen luokse voi mennä puhumaan. Hyvät vuorovaikutustaidot ovat esimiehelle elintärkeitä. Hyvä esimies osaa myös hyödyntää työpaikan ihmisten erilaisuutta. Tunneälykäs johtaja tunnistaa ja kohtaa erilaiset ja eri tavalla reagoivat ihmiset eri tavalla. Jotkut tarvitsevat enemmän aikaa ja tilaa kuin toiset. Hyvä esimies ei tiedä kaikkea ja hän ymmärtää sen ja antaa näin vastuuta myös muille. Käytännössä hyvä esimies näkee kokonaisuuden. (Kivimäki 2002.)

Rauramo (2012) on hyödyntänyt Maslow'n vuonna 1943 kehittämä tarvehierarkiaa omissa työhyvinvoinnin portaissaan. Maslow'n tarvehierarkian mukaan ihmisen perustarpeita ovat alhaalta ylöspäin lueteltuina fysiologiset tarpeet, turvallisuuden tarve, liittymisen tarve, arvostuksen tarve ja itsensä toteuttamisen tarve. Hierarkian mukaan ylempänä olevien perustarpeita ei voi tyydyttää, ennen kuin alempana olevat tarpeet on tyydytetty. Rauramon työhyvinvoinnin portaat taas ovat alhaalta ylöspäin terveys, turvallisuus, yhteisöllisyys, arvostus ja osaaminen. Turvallisuuteen kuuluvat esimerkiksi turvallinen työ ja työympäristö ja näitä asioita työnantajan täytyy suojella arvioimalla työhön liittyviä riskejä. Yhteisöllisyys taas on työyhteisön hyvinvointia, jota voidaan parantaa henkilöstöstä huolehtimisella. (Rauramo 2012, 69-122.)

Suotuisaan työilmapiiriin vaikuttaa siis myös työyhteisö, jossa toimittaja tekee työtään. Vaikeista asioista ja helpompi selvitä, kun ympärillä on työyhteisö, jossa on avoin vuorovaikutus. Avoimuus lisää luottamusta ja siten myös turvallisuuden tunnetta työpaikalla. (Työsuojelurahasto 2001.)

4 TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT

Tämä tutkimus on journalistista työtä tekevien toimittajien tutkimusta ja kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta. Kvalitatiivinen tutkimus eroaa kvantitatiivisesta eli määrällisestä tutkimuksesta sillä, että kvantitatiivisessa tutkimuksessa tutkitaan ja analysoidaan lukuja ja niiden välisiä tilastollisia yhteyksiä. Kvalitatiivista tutkimusta voidaan Tuomen ja Sarajärven (2009, 34) mukaan kutsua ymmärtäväksi tutkimukseksi. Laadullisessa tutkimuksessa kyse on kokonaisuuden rakentamisesta ja yksittäisten kokemusten tutkimisesta (Alasuutari 2012). Laadullinen tutkimus sopii sellaisiin tutkimuksiin, joiden tavoitteena on mitata kohteen ominaisuuksia eli vastata esimerkiksi kysymyksiin "miksi", "miten" ja "millainen" (Juuti & Puusa 2011, 47-48.)

Tutkimuksen tavoite on selvittää, minkälaisilla keinoilla suomalaiset toimittajat ovat selvinneet vihapuheesta ja miten vihapuhe on vaikuttanut heidän työhönsä toimittajana sekä heidän henkilökohtaiseen elämäänsä. Lisäksi tutkimuksessa selvitetään, millaisia keinoja työpaikoilla on vihapuheesta selviämiseen. Tässä luvussa esittelen tutkimuskysymykset, aineiston ja käytetyt menetelmät. Koska aihe on sensitiivinen ja minulla on myös omakohtaista kokemusta aiheesta, pohditaan tässä kappaleessa myös tutkimukseen liittyviä eettisiä kysymyksiä.

4.1 Tutkimuskysymykset

Aikaisemman tutkimuksen pohjalta on muodostettu seuraavat tutkimuskysymykset:

- Millaisia selviytymiskeinoja vihapuhetta kohdanneilla toimittajilla on ollut?
- Miten vihapuhe on vaikuttanut heidän työhönsä toimittajana?
- Miten vihapuhe on vaikuttanut toimittajan henkilökohtaiseen elämään?
- Millaisia keinoja työyhteisössä on ollut vihapuheesta selviämiseen?

4.2 Syvähaastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Tutkimus on haastattelututkimus, johon on haastateltu seitsemää toimittajaa. Aineisto on kerätty syvähaastatteluilla sellaisilta toimittajilta, jotka ovat kohdanneet vihapuhetta ja uhkailua työssään.

Hankin haastateltavat omien verkostojeni kautta. Olen ollut jo useamman vuoden ajan kiinnostunut vihapuhetta kohdanneiden toimittajien ajatuksista ja minulla oli jo tutkimusprosessin alussa mielessäni paljon vaihtoehtoja toimittajista, joilta haluaisin pyytää haastattelua. Lisäksi etsin internetin avulla juttuja toimittajista, jotka olivat puhuneet julkisesti kohtaamastaan vihapuheesta ja pyysin heiltä haastattelua. Pyysin haastattelua yhteensä 12 toimittajalta. Muutama heistä ei vastannut haastattelupyyntöni ja osa kieltäytyi vedoten siihen, etteivät he kokeneet saamansa kritiikin olleen varsinaista vihapuhetta. Tämä oli tutkimuksen kannalta hyvä asia, sillä oli tärkeää, että tutkimukseen haastatteluilla toimittajilla oli samankaltaiset ajatukset siitä, mitä vihapuhe oikein on.

Lopulta aineistoon päätyi haastateltaviksi seitsemän toimittajaa. Haastateltavista kaksi oli miehiä ja viisi naisia. Heistä nuorimmat olivat hieman yli 20-vuotiaita, vanhimmat hieman yli 50-vuotiaita. Haastateltavista kaksi teki töitä

freelancerina, loput viisi olivat työsuhteisina. Haastateltavien työkokemus vaihteli noin viidestä vuodesta yli 20 vuoteen.

Otin suurimpaan osaan haastateltavista yhteyttä sähköpostiviestillä (ks. Liite 1). Lisäksi kysyin haastattelua kahdelta tutulta toimittajalta, joiden tiesin kohdanneen vihapuhetta työnsä takia. Kaikki haastatellut ihmiset yhtä lukuun ottamatta suostuivat heti haastatteluun. Yhden haastateltavan kanssa puhuin puhelimesta etukäteen ja motivoin häntä kertomaan kokemuksistaan lupaamalla hänelle täyden anonymiteetin. Lopulta myös muille haastateltaville oli erittäin tärkeää, että he pysyvät tutkimuksessa anonyymeinä, eikä heitä voi tunnistaa haastattelujen perusteella. Anonymiteetista kerrottiin kaikille haastateltaville vielä ennen haastatteluja.

Kun aloin tekemään haastatteluja, huomasin pian, että niissä mennään hyvin syvälle yksittäisten toimittajien omiin tunteisiin ja ajatuksiin. Syvähaastattelussa kohtaavat kaksi tasa-arvoista subjektia, haastateltava ja haastattelija, ja kyseessä on niin sanotusti aito vuorovaikutustilanne. Syvähaastattelussa tutkija pyrkii asettumaan haastateltavien asemaan ja ymmärtämään heitä sisältä päin. Syvähaastattelun tarkoituksena on kiinnostavan aineiston kokoaminen niin, että se edustaa mahdollisimman hyvin ryhmää, jota siinä tutkitaan. Tutkija pyrkii ymmärtämään joko teoreettisin tai empiirisin perustein kiinnostaviksi katsomiaan ryhmän edustajia. Siksi syvähaastatteluun valittuja haastateltavia ei myöskään tarvitse olla useita kymmeniä: jos tutkija on perehtynyt tarpeeksi aiheeseensa, hän löytää tutkittavakseen sellaisia henkilöitä, jotka ryhmänä heijastavat yleisesti vallitsevia keskeisiä mielipiteitä ja uskomuksia. (Aalto 2001.)

Syvähaastattelusta voidaan Tuomen ja Sarajärven (2009, 78-79) mukaan käyttää myös termiä avoin haastattelu: vain ilmiö, mistä keskustellaan, on etukäteen määritelty. Tässä tutkimuksessa haastattelutilanteita varten määriteltiin neljä teemaa, joiden avulla lähdettiin tekemään haastatteluja. Teemat olivat vihapuhe ilmiönä, omat kokemukset vihapuheesta, selviytyminen vihapuheesta sekä työnantajan suhtautuminen vihapuheeseen. Olin tehnyt kysymyksiä valmiiksi kaikkiin teemoihin liittyen, mutta ne eivät olleet ainoat kysymykset, joita

haastattelussa esitin. Kuten syvähaastatteluun kuuluu, rakensin haastattelujen jatkon aina saamieni vastausten varaan. Haastateltavat saivat puhua omista kokemuksistaan ja ajatuksistaan oman ymmärryksensä mukaisesti ja siinä järjestyksessä kuin halusivat. Haastattelun perusrunko löytyy liitteestä 2.

Eskola ja Vastamäki (2015, 30) huomauttavat, että syvähaastattelun ja teemahaastattelun välille on hyvin vaikea vetää rajoja, sillä myös teemahaastattelussa voidaan päästä hyvin sisälle haastattelun teemoihin. Tässä tutkimuksessa aineistonkeruumenetelmän oli kuitenkin lähempänä syvähaastattelua, koska haastattelut olivat ajallisesti pitkiä ja niiden sävy oli keskusteleva. Minä tutkijana ja haastateltava haastateltavana yritimme ikään kuin yhdessä ratkoa vihapuheen aiheuttamia ongelmia toimittajille.

Kerroin kaikille haastateltaville omista vihapuheeseen liittyvistä kokemuksistani haastattelun aikana. Osa haastateltavista tiesi asian etukäteen, joillekin kerroin sen haastattelun aluksi ja joillekin noin puolivälissä haastattelua. Koin, että omakohtainen kokemukseni auttoi siinä, että pääsin haastatteluissa syvälle haastateltavieni ajatuksiin ja kokemuksiin. Kun haastateltavat tiesivät, että olen kokenut samankaltaisia asioita, heille tuli tunne siitä, että minä ymmärrän heitä. Koin, että joissain haastatteluissa oli jopa hieman terapeutin ote. Yksi haastateltava myös otti minuun myöhemmin yhteyttä ja kertoi, että haastattelu oli nostanut hänelle pintaan ikäviä muistoja ja hän oli kärsinyt lievästä unettomuudesta haastattelun jälkeen.

Tutkijan ei ole helppoa tutkia sellaista asiaa, josta hänellä on omakohtaista kokemusta. Siksi on tärkeää, että tutkija on käsitellyt omat kokemuksensa ennen tutkimushaastatteluja, etteivät omat kokemukset vaikuta liikaa haastatteluun. Tutkijan kokemukset eivät ole haastateltavan kokemuksia ja sama on myös toisinpäin. (Aho & Paavilainen 2017.)

Haastateltavilla voi olla hyvin erilaisia syitä osallistua haastatteluun. Haastattelutilanteessa haastateltavalle tarjoutuu mahdollisuus tuoda esille oma mielipiteensä, joka voi olla minkälainen vain. Toisaalta hän saattaa haluta kertoa omista kokemuksistaan: taustalla voi olla empaattinen toive siitä, että omien

kokemusten kertominen voisi auttaa muitakin (Eskola & Vastamäki 2015, 28-29). Tässä haastatteluaineistossa mielipiteen julkituominen ja halu kertoa omista kokemuksistaan korostuivat. Toisaalta toimittajat halusivat kertoa omista kokemuksistaan, jotta muutkin huomaisivat, että monella toimittajalla on samantaisia kokemuksia vihapuheesta ja että siitä on mahdollista selvitä. Toisaalta moni haastateltava kritisoi myös työnantajaansa ja he kokivat, että haluavat tuoda esille työpaikkojensa ongelmakohdat.

Tutkimuksen aihe on hyvin herkkä. Esimerkiksi Aho ja Paavilainen (2017) ovat kirjoittaneet kriisissä olevien ihmisten haastattelemisesta: heidän mukaansa erityisesti sensitiivisistä asioista kysyttäessä on tärkeää luoda haastatteluun luottamuksen ilmapiiri. Siksi aloitin kaikki haastattelut kysymyksellä, jossa pyysin haastateltavia määrittelemään vihapuheen. Koska kysymys on äärimmäisen laaja, se nauratti kaikkia haastateltavia. Samalla se myös vapautti haastattelutilannetta. Siitä oli luontevaa jatkaa haastateltavien omiin, välillä rankkoihinkin kokemuksiin.

Kävin kaikkien haastateltavien kanssa läpi heidän kokemuksensa vihapuheesta hyvin yksityiskohtaisesti. Kehotin haastateltavia palaamaan niihin hetkiin ja tunteisiin, joita he olivat kokeneet vihapuhetta saadessaan. Pyysin heitä muistelemaan tilanteita mahdollisimman tarkasti ja kertomaan mahdollisimman konkreettisia asioita. Koin, että haastattelustrategia toimi erittäin hyvin. Tein haastattelut paikoissa, joissa haastateltavat kokivat olonsa miellyttäväksi. Haastattelupaikalla on väliä siinä, minkälaiseksi haastateltavat tilanteet kokevat. Haastattelutilanne voi olla jännittävä ja silloin tuttu tila voi auttaa tilanteen helpottamisessa. (Eskola & Vastamäki 2015, 30.)

Kuusi haastattelua tehtiin kasvotusten ja yksi Skypen välityksellä. Kasvotusten tehdyt haastattelut tehtiin haastateltavien työpaikoilla, heidän kotonaan ja lentokentällä. Skype-haastattelun tein omassa kodissani, haastateltava oli omassa kodissaan. Tutkimushaastattelujen kesto oli keskimäärin hieman yli kaksi tuntia. Tutkimukseen päätyi lopulta seitsemän haastateltavaa, sillä jo viidennen haastattelun kohdalla samat ilmiöt alkoivat toistua haastateltavien pu-

heessa. Eskola (1998) puhuu aineiston kylläntymisestä: aineistoa on riittävästi, kun uudet haastateltavat eivät enää tuota tutkimusongelman kannalta uutta, relevanttia tietoa.

4.3 Teoriasidonnainen sisällönanalyysi

Kaikki haastattelut litteroitiin haastateltavien puhekielisyyttä noudattaen. Lyhyin haastattelu kesti tunnin ja kymmenen minuuttia, pisin haastattelu oli noin kaksi ja puoli tuntia pitkä. Kaikissa haastatteluissa pidettiin vähintään yksi tauko noin puolessa väliä haastattelua, sillä vihapuhe aihepiirinä oli sen verran rankka, että tauot tulivat tarpeen monelle haastateltavalle.

Litteroidun materiaalin jäsentämisessä käytettiin värikoodausta. Koodit ovat eräänlaisia tutkijan muistiinpanoja, ne jäsentävät aineistoa ja toimivat ikään kuin ”muistilappuina” materiaalissa siitä, mikä aineistossa on oleellista (Eskola ja Suoranta 1996, 113). Selviytymiskeinot, vihapuheen vaikutuksen toimittajan omaan elämään, vihapuheen vaikutuksen toimittajan työhön sekä työpaikan suhtautumisen vihapuheeseen koodattiin eri väreillä. Värikoodaus helpotti ison materiaalin haltuunottoa, sillä koodien avulla oli helppo palata niihin asioihin, jotka olivat tutkimuksen kannalta merkityksellisiä.

Laadullisen tutkimuksen analyysissa tehdään ensin havaintojen pelkistäminen ja sitten arvoituksen ratkaiseminen. Kun havaintoja eli aineistoa aletaan tarkastella, täytyy valita tietty teoreettis-metodologinen näkökulma, joka sopii juuri tähän aineistoon ja on sen kannalta olennaista. Laadullisen tutkimuksen analyysi jatkuu niin, että havaintoja yhdistetään eli niistä etsitään yhteiset piirteet ja nimittäjät. On hyvä kuitenkin huomata, ettei laadullisessa tutkimuksessa ole tarkoitus löytää ”keskiarvoa” aineistoon vaan tutkija tuo esille havaintojen erityispiirteet. Erot nimittäjien välillä ovat nimenomaan tärkeitä, sillä niiden kautta tutkija voi löytää johtolankoja siitä, mistä jokin asia johtuu. Arvoituksen ratkaiseminen taas on niin sanottua tulosten tulkintaa, sitä että käsiteltävästä ilmiöstä tehdään tulkintoja. Täydellistä tieteellistä varmuutta laadullisella tut-

kimuksella ei voida koskaan saavuttaa, vaan tulokset ovat aina tulkintoja. (Alasuutari 2012.)

Tutkimuksen teoreettinen kehys on selviytyminen ja selviytymiskeinot, erityisesti Lazaruksen mukaan. Tutkimuksen tavoite oli löytää mahdollisimman paljon erilaisia selviytymiskeinoja toimittajille sekä luoda työnantajalle tietoa siitä, miten vihapuheeseen pitäisi työpaikoilla toimittajien itsensä mielen suhtautua. Tutkimuksessa on fenomenologinen ote. Fenomenologinen tutkimus voidaan nähdä kokemuksen tutkimuksena (Laine 2001, 56). Tuomi ja Sarajärvi (2009, 35) kuvaavat fenomenologista tutkimusta kaksitasoisella rakenteella, jossa perustasossa on koettu elämä esiymmärryksineen ja toisessa tasossa tehdään varsinainen tutkimus. Fenomenologisen tutkimuksen tavoite on nostaa näkyväksi ja tietoisuuteen se, mikä on koettu, mutta jota ei ole vielä tietoisesti ajateltu. Erilaiset selviytymiskeinot ja vihapuheen vaikutus esimerkiksi toimittajan työhön ovat juuri sellaisia asioita, joita on mahdollista tutkia fenomenologian avulla. Kokemuksia tutkittaessa huomataan, että tietyt ilmiöt ovat olemassa mutta niitä ei olla vielä osattu käsitteellistää.

Sisällönanalyysin avulla tutkittavasta ilmiöstä pyritään muodostamaan kokonaisuus, joka kytkee tulokset laajempaan kontekstiin. Tässä tutkimuksessa analyysimetodi on teoriasidonnainen sisällönanalyysi, jossa teoria toimii apuna analyysissa. Teoriasidonnaisessa sisällönanalyysissa on kyse abduktiivisesta päättelystä, jossa tutkijan ajatteluprosessissa vaihtelevat aineistolähtöisyys ja valmiit teoreettiset mallit. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 99.)

Saaranen-Kauppisen ja Puusniekan (2006) mukaan aineiston analyysi ei teoriasidonnaisessa lähestymistavassa perustu täysin teoriaan, mutta liitännät siihen ovat havaittavissa: aineistosta tehdyille löydöksille etsitään tulkintojen tueksi teoriasta selityksiä tai vahvistusta. Tarkoituksena ei siis ole luoda uutta teoriaa tai todistaa hypoteesin paikkansapitävyyttä, vaan löytää uusia näkökulmia valittuun tutkimusaiheeseen eli toimittajiin kohdistuvaan vihapuheeseen. Aineiston analyysi ei perustu suoraan mihinkään teoriaan, mutta analyysissa teoriana toimivat selviytymisstrategiat ovat lähellä tutkimusta. Kuten

Tuomi ja Sarajärvi (2009, 98) esittävät, aineistoa analysoitiin ensin hyvin aineistolähtöisesti mutta lopulta selviytymisstrategiat olivat se, mitä tutkimuksessa haluttiin selvittää.

Alla olevissa haastattelukappaleissa on esimerkit värikoodauksesta. Haastatteluista etsittiin mahdollisimman konkreettisia selviytymiskeinoja ja ne koodattiin punaisella värillä.

Kaikkien kanavien sulkeminen oli primitiivinen reaktio, mitä mun täytyy ensin tehdä eli suojata tietoni. **Keskustelu** apu kollegoiden ja esimiesten ja ystävien kanssa, sitä halusi **määritellä** että miten vakavaa tämä on ja miten mun pitää toimia. Ensimmäisenä yönä en saanut nukuttua mutta muuten sain, ei ollut ongelmaa. Aluksi tuntui että kun lähtee pihalle että tunnistaako joku. Se oli aika yliampuvaa, kuinka todennäköisesti Suomen 5 miljoonasta ihmisestä kohtaa jonkun niistä tuhansista? Aluksi ei sitten osannut **suhteuttaa** sitä asiaa. Vaikea sanoa milloin se tapahtui, ajan kanssa. Meni muutamia viikkoja, sitten ne jatkoartikkelit alkoi **naurattaa** ja lopulta otin niistä kuvakaappauksia ja jaoin niitä somessa ja sitten naurettiin niille yhdessä kavereiden kanssa.

Sinisellä värillä koodattiin eri medioiden tapoja hoitaa vihapuhe-tilanteita sekä toimittajien toiveita, siitä mitä he toivoisivat työpaikan tekevän akuutissa tilanteessa.

Meidän työpaikalla on viralliset linjaukset eli pitää ilmoittaa esimiehille ja he sitten katsoo, että mitä tehdään ja joskus ne menevät turvapäällikölle asti. Mutta siitä on unohtunut se henkinen tuki kokonaan. Mulla ei ole ollut sellainen olo että olisin tarvinnut sitä, oon saanut sen mun kollegoilta ja mieheltä, mutta ehkä luulen että tässä näkyy ikä. Pitäisi ottaa selvää ja kysyä että **haluatko puhua tästä asiasta, haluatko puhua työterveydessä vai jonkun pomon kanssa, haluatko että tehdään yhdessä rikosilmoitusta. Vai haluatko nyt unohtaa ja katsoa tätä sitten kahden päivän päästä, että monenlaisia reagointitapoja ihmisille annettaisiin. Että jos sanotaan että toimintuksen johto on toimittajan tukena, ok ei ole tukena olemista. Mä en ois tarvinnut että mua ois pitänyt halata, en mitään kahdenkeskisiä keskusteluita, mutta **olis ollut hyvä jos siinä viestissä olis sanottu vaikka että onpa ikävää että oot saanut työn takia tällaisia, toivotko että. Sitten mä oisin sanonut että kiitos ei, mutta se olis jättänyt sen hyvin fiiliksen siitä asiasta. Mä toivon että työnantaja kysyis, mitä työntekijä toivoo. Ja myös ois mahdollisuus puhua siitä itse valitsemansa esimiehen kanssa.****

Värikoodauksen jälkeen värikoodatut tulokset aseteltiin toiseen tiedostoon ja niistä etsittiin yhtäläisyyksiä. Koodattua materiaalia tuli noin 25 liuskaa. Tämän materiaalin pohjalta muodostettiin tutkimuksen tulokset.

5 TULOKSET

Seuraavaksi peilaan saamiani tuloksia tutkimuskirjallisuuteen ja kerron löytämistäni selviytymiskeinoista, joita toimittajat ovat käyttäneet. Kerron myös vihapuheen vaikutuksista toimittajan omaan elämään sekä työhön toimittajana. Huomioin myös naistoimittajiin kohdistuvan vihapuheen erilaisuuden verrattuna miestoimittajien kokemaan vihapuheeseen.

5.1 Konkreettisia tekoja ja henkistä valmistautumista

Haastatteluaineiston perusteella voidaan todeta, että toimittajat käyttävät sekä konkreettisia että mielensisäisiä selviytymiskeinoja kohdatessaan vihapuhetta. Kuten Lazarus (1991) on määritellyt, konkreettiset eli behavioristiset selviytymiskeinot ovat varsinaisia tekoja, mielensisäiset selviytymiskeinot taas asian ajattelemista. Osa haastateltavista oli esimerkiksi tavannut ihmisiä, jotka olivat lähettäneet heille vihapuhetta. Jotkut haastateltavat taas pyrkivät ilmiöllistämään vihapuheen, jonka kohteeksi he olivat joutuneet.

5.1.1 Turvakieltoja ja vihapuhujien tapaamisia

Tutkimukseen haastatelluilla toimittajilla oli hyvin samanlaisia kokemuksia vihapuheesta. Lähes kaikista haastatelluista oli tehty jonkinlainen ”paljastusjut-

tu” MV-lehteen, jossa oli ollut heidän kuviaan ja poimintoja toimittajien sosiaaliseen mediaan tehdyistä päivityksistä. Kaikki haastateltavat olivat saaneet sosiaalisessa mediassa viha- tai uhkailuviestejä. Osa oli saanut puheluita, joissa ei sanottu mitään, hengitettiin vain, tai joissa puhuttiin erikoisesti toimittajan kirjoittamasta jutusta.

Lazaruksen määritelmän mukaiseksi behavioristiseksi selviytymiskeinoksi toimittajat nimesivät suojautumisen. He esimerkiksi piilottivat itsensä sosiaalisesta mediasta, hankkivat salaisen puhelinnumeron tai hakivat itselleen turvallisuuden. Suojautuminen voidaan nähdä myös Latackin ja Havlovicin (1992) määritelmän mukaisena yrityksenä ratkaista ongelmatilanne. Jos vihapuhetta on saanut esimerkiksi sosiaalisessa mediassa, on tilanteen ratkaiseminen ja itsensä piilottaminen hyvin luonnollista.

Lähes kaikki haastateltavat muuttivat Facebook-tilinsä yksityisiksi ja rajoituiksi. Tavoitteena oli, että ulkopuolinen ei näe niistä toimittajan henkilökohtaisia tietoja. Haastateltavat olivat esimerkiksi piilottaneet perhe- ja parisuhdetietonsa Facebookissa. Osa haastateltavista oli pyytännyt myös läheisiään laittamaan puhelinnumerosa ja osoitetietonsa salaisiksi. Yksittäisten haastateltavien Facebook-tilit taas olivat hyvin avoimia. Avoimuuden tarkoitus oli muistuttaa heitä siitä, että yksityisyysasetukset eivät välttämättä estä sitä, ettei tietoja voisi kopioida muualle. Näin he joutuvat joka kerta sosiaalista mediaa päivittäessään miettimään, onko asia sellainen, että sen voi joku jonnekin kopioida ja että se ei häiritse haastateltavia.

Osa haastateltavista laittoi myös Instagram-tilinsä yksityisiksi niin, ettei heitä voinut seurata sosiaalisessa mediassa ilman heidän omaa hyväksyntäänsä. Yksi haastateltava oli poistanut sukunimensä Facebookista siksi, että häntä olisi vaikeampi löytää Facebookin hakutoiminnolla. Yksi haastateltava lopetti kokonaan Twitterin käyttämisen. Suljetuilla tileillä haastateltavat halusivat suojella sekä itseään että läheisiään. Sosiaalisen median luonteeseen kuuluu elämän jakaminen ja esimerkiksi läheisten ihmisten nimien selvittäminen on somen kautta melko helppoa.

Samalla kun tein rajatumman Facebook-profiilin niin se oli myös keino suojella vaimoa. Se oli päällimmäisenä mielessä, että ei kai muille satu mitään.

Yksi haastateltava, josta oli tehty juttu MV-lehteen, kertoi poistaneensa Facebookista kavereita, jotka tykkäsivät MV-lehdestä Facebookissa. Haastateltava pelkäsi, että hyvän päivän tutut saattaisivat jakaa MV-lehdelle tietoja hänestä ja hänen läheisistään. Osa haastateltavista oli päätenyt kovempiin keinoihin eli esimerkiksi hankkinut itselleen turvakiellon. Turvakielto on maistraatista haettava määräys, jonka mukaan henkilön osoitetietoja ei luovuteta edes kaikille viranomaisille. Osa haastateltavista oli myös laittanut lastensa tiedot salaisiksi. Haastateltavat alkoivat myös miettiä läheisten ja lastensa kuvien julkaisua entistä tarkemmin.

Suurin osa haastateltavista kertoi poistaneensa vihapuheviestit, joita he olivat saaneet. Vihaviestien poistaminen voidaan nähdä Latackin ja Havlovicin (1992) määritelmässä tilanteen kontrolloimisena. Kun toimittaja poistaa saamansa viestit, hän kokee voivansa kontrolloida tilannetta eikä tällä tavalla jää vihapuheeseen kiinni, miettimään ja pohtimaan sitä liikaa. Haastateltavien mukaan yleisin tapa vihapuheen lähettämiseen oli Facebookin Messenger. Uhkavimmista viesteistä haastateltavat ottivat kuvakaappaukset. Lisäksi haastateltavat saivat vihapuhetta sähköpostin välityksellä. Jos toimittaja oli aktiivinen Twitterissä, vihapuhetta tuli myös sinne.

Suurin osa haastateltavista ei vastannut saamiinsa vihapuheviesteihin mitään. Hyvin yleinen tapa oli myös blokata eli estää vihapuhetta levittäviä ihmisiä esimerkiksi Twitterissä. Kaikki haastateltavat eivät kuitenkaan blokanneet heitä uhkailleita ihmisiä, koska eivät halunneet antaa heille tyydytystä edes siitä. Osa haastateltavista tapasi ihmisiä, jotka olivat lähettäneet heille vihaviestejä. He halusivat tietää, millaisia ihmisiä heille vihaviestejä lähettäneet ihmiset olivat ja miksi he olivat lähettäneet viestejä. Haastateltavat halusivat myös yrittää

ymmärtää, miksi ihmiset olivat lähettäneet heille vihapostia. Yksi haastateltavien selviytymiskeino oli myös selvittää, ketkä heitä uhkailivat ja tutkia ihmisiä, jotka lähettivät hänelle vihaviestejä. Osa haastateltavista taas teki kokemastaan vihapuheesta julkisen kirjoittamalla siitä kolumneja tai antamalla aiheesta oma-kohtaisia haastatteluja lehtiin.

Haastateltavat puhuivat kollegiaalisesta tuesta: monessa työyhteisössä on useita henkilöitä, jotka ovat joutuneet vihapuheen kohteeksi ja kokemusten vaihtaminen auttoi myös haastateltavia heidän omassa selviytymisessään. Lattack ja Havlovic (1992) puhuvat selviytymiskeinojen sosiaalisesta ja yhteisöllisestä luonteesta. Kollegiaalinen tuki ja kollegoiden keskuuteen hakeutuminen kertovat siitä, että toimittajien selviytymiskeinoissa on sosiaalinen luonne. Toimittajat haluavat puhua kokemuksistaan kollegoidensa kanssa eivätkä he halua piilottaa niitä. Hutri (2001) viittaa samaan asiaan sosiaalisen tuen etsimisellä sekä avun hakemisella ja vastaanottamisella kollegoista. Hän määrittelee sosiaalisen tuen etsinnäksi myös ammattiliittoon yhteyden ottamisen. Haastatellut toimittajat, erityisesti freelancetoimittajat, tekivät myös näin. He etsivät apua myös Journalistiliitosta eivätkä halunneet jäädä yksin ikävään tilanteeseen.

Yhden haastateltavan työyhteisössä oli tapana ottaa kuvakaappauksia typerimmistä vihapuheviesteistä ja jakaa ne työpaikan Facebook-ryhmään. Toinen haastateltava oli sopinut työkaverinsa kanssa, että he katsovat aamuisin toistensa sähköpostit ja poistavat sellaiset viestit, joiden tarkoitus oli vain aiheuttaa mielipahaa. Hän koki sen erinomaiseksi tavaksi vähentää omaa henkistä taakkaa. Vihapuheesta ei kuitenkaan haluttu puhua työyhteisössä paljon, koska haastateltavat eivät ole halunneet levittää pahaa mieltä ja pelkoa.

Yleensä parasta on puhua kollegan kanssa, koska melkein kaikilla on jokin vastaavia kokemuksia. Kun puhuu jonkun luotettavan kollegan kanssa niin se asettuu sellaiseen kontekstiin, että ai niin sullakin on ollut tätä ja niitä voi vähän päivitellä että sellasta tällä kertaa.

Kaikki haastateltavat puhuivat vihapuhekokemuksistaan läheistensä kanssa. Osa puhui puolisoilleen, toiset hyvälle ystävilleen ja toiset vanhemmilleen. Toisaalta läheisiä ei haluttu kuormittaa liikaa toimittajien työhön liittyvillä asioilla. Jotkut haastateltavat taas miettivät, että kaikista rankimmista kokemuksista kertominen esimerkiksi omalle puolisolalle saattaisi aiheuttaa sen, että puoliso haluaisi tehdä asialle jotain, vaikka toimittaja itse ei näin olisi halunnut tehdä. Aivan kaikkea haastateltavat eivät halunneet läheistensä kanssa jakaa, sillä joskus herjat kohdistuivat myös toimittajien läheisiin.

Yksi teki esimerkiksi videon jossa se kokkaa ja kertoo että se tekee ruokaa mun miehen peniksestä siinä. Niin kun ruokaa miehen peniksestä, että mitä helvettiä. Se on sellainen mitä en kehdannut miehelleni näyttää tai puhua.

Osa haastateltavista otti tauon työstään rankkojen vihapuhekokemusten jälkeen. Yksi haastateltava piti vihapuheen kohteeksi jouduttuaan vapaapäivän, koska hän ei ollut saanut nukuttua edellisenä yönä. Aikalisän ottaminen on myös Hutrin (2001) määrittelemä selviytymiskeino. Toinen haastateltava piti muutama viikon tauon turvapaikanhakijoita käsittelevien uutisten kirjoittamisesta ja kertoi esimiehelleen ”kirjoittavansa nyt mieluummin vaikka säästä”. Hän halusi pitää taukoa ja kirjoittaa välillä mielekkäämmistä ja helpommista asioista, että jaksaisi sitten taas keskittyä haastaviin ja vaikeisiin aiheisiin. Yksi haastateltava lähti pian vihapuhekokemuksensa jälkeen ulkomaille ja hän piti sitä hyvänä ensiapuna vihapuheen aiheuttamaan pahaan oloon.

Yksi haastateltava reagoi hyvin tunteellisesti saamaansa vihapuheeseen. Kun hänestä tehtiin ensimmäinen juttu MV-lehteen, hän alkoi huutaa ja riehua. Se auttoi häntä purkautumaan siinä hetkessä, jossa hänellä oli paha olla.

Osalle haastateltavista rutiinit olivat erityisen tärkeitä vihapuheesta selviytymisessä. Haastateltavat pyrkivät heihin kohdistuneen vihakampanjan aikana liikkumaan ja nukkumaan mahdollisimman normaalisti, jotta ajatukset

eivät lähtisi kiertämään liikaa ympyrää. Myös normaali liikunta auttoi selviytymisessä. Rutiinit ja liikunta ovat myös Hutrénin (2001) määrittelemiä selviytymiskeinoja. Liikunta voidaan nähdä myös Latackin ja Havlovicin (1992) määritelmän mukaisena käyttäytymiseen perustuvana selviytymiskeinona. Myös läheisten kanssa vietetty aika oli haastateltaville erittäin tärkeää.

Että tää on mun turvapaikka ja tässä on mun rajat ja tänne ei kukaan tuu jos mä en halua, täällä on mun ihmiset. Sellainen perheyhteyteen vetäytyminen. Se on enemmän kuin perheen kanssa olemista, se on oman pesän rakentamista että me ollaan täällä turvassa ja lapset on myös täällä meidän kanssa.

Moni haastateltava kertoi ottaneensa yhteyttä tuttuihin poliiseihin, joiden kanssa he keskustelivat saamastaan vihapuheesta ja uhkailuista. Keskustelu tutun viranomaisen kanssa helpotti heidän oloaan. Yksi haastateltava kertoi ottaneensa yhteyttä Googleen, jotta ensimmäisenä hakutuloksena tulevat MV-lehden artikkelit voitaisiin poistaa. Hakukoneyhtiö ei kuitenkaan suostunut poistamaan linkkejä hakutuloksista.

Seitsemästä haastateltavasta yksi oli tehnyt rikosilmoituksen saamastaan vihapuheesta. Joissakin mediataloissa oli oma turvallisuuspäällikkö ja he olivat vieneet joidenkin toimittajien saamia uhkauksia eteenpäin poliisille, mutta niistä ei ollut kirjattu rikosilmoituksia tai esitutkintaa ei ollut aloitettu.

5.1.2 Ilmiöllistämistä ja suhteuttamista

Toimittajat käyttivät myös tunnekeskeisiä keinoja (Lazarus 1990) vihapuheesta selviytymiseen. Esimerkiksi omien kokemusten vähättely oli haastateltavien kesken yleistä. Lähes kaikki haastateltavat vertailivat kokemaansa vihapuhetta muihin toimittajiin ja esimerkiksi Jessikka Aron ja Rebekka Härkösen nimet toistuivat aineistossa useasti. Venäjältä paljon kirjoittava Aro on joutunut uralaan trollien hyökkäysten kohteeksi ja hänen henkilöhistoriastaan on etsitty

esimerkiksi käräjäoikeuden tuomioita (Upola 2016). Härkönen taas kirjoitti Turun puukkoiskun yhteydessä jutun uhreja auttaneesta miehestä, joka oli maahanmuuttajataustainen, ja joutui juttunsa takia suuren vihakampanjan kohteeksi. Lopulta Härkönen joutui muuttamaan Turusta Helsinkiin, koska ei pystynyt enää elämään perheensä kanssa entisessä kotikaupungissaan (Alanen 2018). Haastateltavat kokivat, että heidän kohtaamansa vihapuhe ei ole ollut mitään verrattuna siihen, mitä muut toimittajat ovat kohdanneet.

Myönnän että olen vähän vähätellyt omia kokemuksia, kun tiedän että se on muilla paljon pahempaa. -- Tähän on valitettavasti tottunut, ohitan ne hyvin pikaisesti, blokkaan ihmiset ja hävitän viestit. Olen miettinyt, että olenko minä teflonia vai sieni. Että aikanaan kyllästyy ja tulee sen kaiken kyllästäväksi.

Moni haastateltava pyrki ilmiöllistämään kokemansa vihapuheen. He eivät ajatelleet, että vihapuhe kohdistui heihin henkilökohtaisesti ihmisenä vaan pitivät vihapuhetta nimenomaan yhteiskunnallisena ilmiönä, jonka kohteeksi ovat joutuneet monet toimittajat ja muutkin eri alojen ammattilaiset. Ilmiöllistäminen voidaan nähdä myös tietynlaisena etäännyttämisenä: toimittaja etäännyttää itseään saamastaan vihapuheesta, sillä toimittajaan kohdistuva vihapuhe ei ole henkilökohtaista vainoa vaan pyrkimystä vaikuttaa koko ammattikuntaan. Ne asiat, joista toimittajat kirjoittavat ja josta seuraa vihapuhetta, ovat tärkeämpiä kuin vihapuhe.

Minä en ole ajatellut itseäni vaan muita ja alkanut tutkia sitä ilmiötä, ilmiöllistänyt sen. Olen siirtänyt itseni sen ulkopuolelle.

--

Mua kohtaan ei hyökättäisi ellei tää olis heille jotenkin tärkeää ja ne haluaa reagoida ja vaikuttaa. Kun ne asiat käsittelee ja ymmärtää miksi olen tekemässä tätä ja miksi pitää tehdä ja miksi ne reagoi näin, on helpompi käsitellä, hyväksyä se mitä on tapahtunut ja päästä eteenpäin.

Haastateltavien mielestä heidän oli tärkeää ymmärtää se, ettei vihapuheessa ollut kyse varsinaisesta kritiikistä heidän työtään kohtaan vaan kyseessä oli vaikuttamiskeino. Toimittajan työ on julkista ja työtä pitää voida kritisoida, mutta esimerkiksi henkilön ulkonäkö ei liity mitenkään siihen, miten hän tekee työnsä.

Se ei ole kritiikkiä, ne on täysin eri asioita. Toinen on hyväksyttävää, työ pitää asettaa julkisen arvostelun alle mutta jos mennään perusteettomasti henkilöön... Ne motiivit ja keinot ovat niin erilaisia kuin jossain kritiikissä.

Toimittajat valmistautuivat siihen, että he voivat saada joistain jutuista vihapuhetta. Kun asiaa ajatteli etukäteen ja siihen osasi varautua, tilanne ei tuntunut niin kamalalta. Moni haastateltava puhui suhteuttamisesta. Erityisesti kokeneet toimittajat kokivat, että he ovat nähneet työssään paljon pahempaakin kuin vihapuhetta. Esimerkiksi ulkomaantoimittajana työskennellyt haastateltava kertoi, että hän on kokenut ulkomailla niin paljon pahempia asioita, etteivät yksittäiset vihapuhujat vaikuta häneen millään lailla. Hän on meinannut itse kuolla työtehtävissä ja nähnyt miten toisia tapetaan, joten vihapuhe ei vaikuta häneen. Myös Hutri (2001) on maininnut suhteuttamisen selviytymisstrategiana. Ilmiöllistäminen ja suhteuttaminen voidaan nähdä myös Hutrin (2001) määritelmän mukaisena mielikuvatyöskentelynä. Toimittajat siirtävät itsensä mielikuvissaan vihapuheen ulkopuolelle ajattelemalla sen olevan osa yleistä ilmiötä sekä suhteuttamalla kokemansa vihapuheen muihin, paljon pahempiin kokemuksiinsa.

On pelottanut sillä tavalla, että jos oon käynyt jossain työmatkoilla, vaikka Georgiassa, jossa viereiseen hotellihuoneeseen ammutaan ja meinaa jäädä panssarivaunun alle. Mutta ei se pelota, että minuun henkilökohtaisesti yritettäisiin vaikuttaa ja vainottaisiin.

--

Olen aina suhteuttanut sitä siihen, että kun olen ollut kovissa paikoissa, olen nähnyt ja kokenut sellaisia asioita mitä ei pitäisi nähdä tai kokea. Täällä reppanat huutelee, kun ei kovinkaan kaukana ihmisiä teloitetaan ilman oikeudenkäyntejä. Että oikeasti tässä ei ole mitään hätää. Se on asioiden laittamista mittasuhteisiin.

Moni haastateltava oli tehnyt periaatteellisen päätöksen siitä, etteivät he anna vihapuheen vaikuttaa työhönsä tai elämäänsä. Yksi haastateltava käytti termiä itsensä altistaminen. Hän ei koskaan vastaa tai kommentoi vihapuhujien sanoimia asioita millään tavalla eikä näin altista itseään enää sille lisää. Hän oli ottanut tavakseen vastata vihapuhujille aina tietyllä tavalla, toivottaen "sitä samaa". Sillä tavalla hän ikään kuin palautti toiveen, esimerkiksi syövän saamisesta, sen toivojalle. Moni vihapuhujista oli myös lopettanut vihapuheen tähän eivätkä he laittaneet enää lisää viestejä toimittajalle. Loukattuna ihminen saattaa sanoa asioita, joita myöhemmin katuu. Asia voidaan nähdä Latackin ja Havlovicin (1992) ja Lazaruksen (1984) määritelmän mukaisena mielensisäisenä ja tunnekeskeisenä selviytymiskeinona, jossa pyritään olemaan ajattelematta stressaavia asioita.

Kun sä alat vänkkäämään ja oot jossain tunnetilassa niin sä saatat tulla käyttäneeksi sellaisia ilmauksia itsekin. Tulee sanottua huolimattomasti joku asia, joku muu pääsee siihen asiaan kiinni. Mä en lähde niihin juttuihin.

Yksi toimittajien mielensisäinen selviytymiskeino oli vihapuhujien "vastahaukkuminen". Vihapuhujia pidetään reppanoina, jotka eivät ole onnistuneet omas-

sa elämässään ja että vihapuhujat haluavat ulkoistaa omia ongelmiaan haukkumalla toisia.

Pyrkii lähestymään sitä keitä ne on jotka näitä lähettelee ja mitkä heidän pohjimmaiset motiivit on. Omia ongelmiaan he ulkoistavat tällä tavalla.

--

Ne on tällaisia reppanoita jotka huutelee. Suhtaudun heihin näihin. Yksi soitti kerran keskuksen kautta ja sanoi että et ole koskaan ollut mitään kovissa paikoissa, mä olin edellisenä päivänä tullut Mosulista. Sanoi että menepä tonne Tukholman Rynkebyhyn katsomaan, sinä et tiedä mistään mitään, sellaista haukkumista. Laitoin jo kaiuttimen päälle ja annoin muiden kuulla, tragikoomista se ehkä enemmän on, kun puhutaan vihapuheesta. Älämölöporukkaa, avomielenterveyspotilaita, ihmisiä joilla syrjäytyminen on mennyt liian pitkälle.

Myös asialle nauraminen oli monelle toimittajalle selviytymiskeino. He kuitenkin painottivat, ettei vihapuheelle saa nauraa vähättelevästi, koska kyse on vakavasta yhteiskunnallisesta ongelmasta. Yhtä vaarallisena asiana haastateltavat pitivät vihapuheeseen tottumista. Heidän mielestään uhkailuihin ja häirintään ei pitäisi koskaan tottua vaan esimerkiksi rikosilmoituksia pitäisi tehdä niin paljon kuin vain jaksaa. Silloin asiaan voidaan jollain tavalla vaikuttaa. Asiassa on kuitenkin ristiriita, sillä kuten tutkimuksessa on aikaisemmin tullut ilmi, vain yksi toimittajista oli tehnyt rikosilmoituksen saamastaan vihapuheesta. Toimittajien perustelut siihen, etteivät he olleet tehneet rikosilmoitusta, liittyivät siihen, etteivät he uskoneet poliisin ottavan ilmoitusta vakavasti ja aloittavan tutkintaa. Toisaalta rikosprosessia pidettiin myös pitkänä ja aikaa vievänä prosessina. Jotkut taas arvioivat, etteivät viestit kuitenkaan täyttäisi rikoksen tuntomerkkejä. Vaikka toimittajat ajattelivatkin, että häirinnästä pitäisi aina tehdä rikosilmoitus, käytännössä he eivät näin tehneet.

5.2 Vihapuhe voi vaikuttaa toimittajien työhön ja elämään

Osa haastattelemistani toimittajista koki, että vihapuheella oli ollut vaikutusta heidän työhönsä. Joidenkin mielestä vihapuhe taas oli enemmänkin vahvistanut heitä ja saanut heidät kirjoittamaan entistä enemmän esimerkiksi maahanmuutosta, maahanmuuttoa vastustavista ryhmistä, Venäjästä ja sukupuolten välisestä tasa-arvosta. Vihapuhe vaikutti jossain määrin myös toimittajien henkilökohtaiseen elämään ja osa haastateltavista myönsi pelänneensä oman tai perheensä turvallisuuden puolesta.

5.2.1 Mieluummin kulttuuria kuin maahanmuuttoa

Haastatteluaineiston perusteella vihapuheella oli ollut vaikutusta yksittäisten toimittajien työhön. Tässä tutkimuksessa kaksi haastateltavaa kertoi vihapuheella olleen vaikutusta siihen, miten he tekevät työtään. Vihapuhe sai heidät sensuroimaan omia juttuideoitaan eli he eivät enää ideoineet ollenkaan maahanmuuttoon tai turvapaikanhakijoihin liittyviä uutisia. Sen jälkeen kun haastateltavat olivat joutuneet vihapuheen kohteeksi, he olivat alkaneet valita juttuaiheita, joista vihapuhetta ei todennäköisesti saa. Yksi haastateltava teki työtä freelancerina ja hän kertoi painottavansa nykyisin jutuissaan enemmän kulttuuria kuin uutisia. Vaikka taustalla olikin myös mielenkiinnon suuntautuminen toisiin asioihin, haastateltava myönsi, että vihapuheella oli ollut vaikutusta hänen aihevalintoihinsa.

Jos on mahdollisuus valita, mistä kirjoittaa, ei välttämättä tietyn tahtoen valitse niistä mistä tulee sitä paskaa niskaan. -- Kun itse ideoi juttuja niin yleisestikin oon vähentänyt yhteiskuntapolitiikkajuttuja viimeisen parin vuoden aikana, ja vaikka enemmänkin syy on se että oon halunnut keskittyä johonkin tiettyihin kirjoittamisen lajeihin niin kyllä se vihapuhe siellä taustalla on. Niissä pitää olla niin tarkka, mutta pitää olla varovainen siihen että minkälainen vastaanotto siihen tulee. Ei se mukavaa ole eikä sitä aina jaksu. Luulen että on aika paljon toimittajia jotka välttelee sitä aihetta.

Yksi haastateltava kertoi, että hän tekee kyllä jutun maahanmuutosta, jos esimies näin määrää. Hän ei vain itse enää ideoi aihepiiriin liittyviä juttuja. Kyseinen haastateltava oli aikaisemmin kirjoittanut paljon juttuja maahanmuutosta ja turvapaikanhakijoista.

En mä oon mitään jättänyt kirjoittamatta, mutta mä mietin tosi tarkkaan että miten kirjoitan. Kyllä mulle tuli takapakkia, että mielelläni en kirjoita vaan pidän sen yksityisyydensuojan enkä ole mikään kestopöytäkirjan kohde.

Kuten Clark ja Grech (2017) toteavat, vihapuhe, uhkailu ja häirintä vaikuttavat toimittajan työhön. Kukaan haastatelluista toimittajista ei kuitenkaan ollut kieltäytynyt kirjoittamasta juttuja kiistellyistä aiheista tai suostunut tekemään sellaista itsesensuuria juttuunsa, että juttu ei olisi enää ollut journalististen kriteerien mukainen. Haastateltavat kokivat, että heidän ammatti-identiteettinsä ja etiikkansa oli niin vahva, että he halusivat kirjoittaa tärkeistä asioista oikein. He eivät kuitenkaan välttämättä halunneet altistaa itseään sille enempää kuin mitä on pakko. Yksi haastateltava toi esille sen, että toimittajiin kohdistuva vihapuhe vaikuttaa juttuaiheisiin myös siten, etteivät esimiehet välttämättä ideoi niin paljon sellaisiin aiheisiin liittyviä juttuja, joista palaute voi olla vihaista ja toimittajalle epämukavaa.

Yksi haastateltava oli lopettanut Twitterin käytön työasioissa, koska ei halunnut enää luoda sosiaaliseen mediaan minkäänlaista julkista sisältöä. Haastateltava koki tilanteen haastavaksi, koska hän oli vielä kokematon toimittaja ja etsi samalla uusia töitä. Hän mietti, mitä mahdolliset työnantajat ajattelivat siitä, ettei hän ollut sosiaalisessa mediassa aktiivinen, vaikka siihen nykyisin niin paljon kannustetaan.

Mulla oli mielessä vaan että journalistien pitää markkinoida itseään. Että ajatteleeko se työnantaja että on se nyt vähän outoa jos tolla on salainen tili, onko sillä jotain salattavaa. Mä ajattelin sen niin. Että on hyvä tuoda jotain persoonaa esiin somessa. Mutta en voinut kuvitellakaan enkä olis laittanut sitä Instagramia julkiseksi jos oisin tiennyt tällaisesta riskistä.

Vihapuheella oli ollut myös hyvin konkreettisia vaikutuksia toimittajien arkipäiväiseen työhön. Työstä oli tullut epämukavampaa ja hitaampaa. Työn tekemiseen meni yksinkertaisesti enemmän aikaa, koska toimittaja halusi olla varma jokaisesta sanasta, jonka hän tietystä aiheista kirjoittaa. Yksi haastateltava myönsi miettivänsä kokemuksiaan joka viikko ja vaikka ne eivät enää vaikuta hänen toimintakykyynsä, kantaa hän ikuisesti kokemuksia mukanaan. Se luo omanlaisensa varjon työn tekemiseen.

Mä oon vähän hitaampi töissäni, mä vielä tuplatsekkaan juttuni ettei niihin vaan jäis mitään. -- Siihen se vaikuttaa, jollain tavalla työstä on tullut vähän raskaampaa. -- Tiettyihin juttuihin joutuu paljon miettimään, jos teen jonkun ison näkökulman itse, sitten jätän sen vähäksi aikaa hautumaan ja sitten vielä katson sen sillä silmällä, että onko tässä joku kohta jonka kautta muhun päästäis käsiksi.

Moni haastateltava kertoi myös alkaneensa miettiä omia haastateltaviaan, jotka myös saattavat joutua vihapuheen kohteeksi julkaistun jutun takia. Toimittajat olivat jopa kieltäytyneet ottamasta haastatteluun joitakin tavallisia ihmisiä sillä perusteella, etteivät toimittajat uskoneet heidän pystyvän käsittelemään saamansa vihapuhetta. Ihmiset olisivat kyllä halunneet puhua omista kokemuksistaan julkisesti, mutta toimittaja ei halunnut ottaa asiassa riskiä. Valinta hidasti toimittajan työtä, sillä kun toimittaja kieltäytyi haastattelemasta tiettyä ihmistä jostain aiheesta, hän joutui etsimään uuden haastateltavan juttuunsa.

Toimittajien mielestä myös tutkijoiden haastattelemisesta oli tullut vaikeampaa. Toimittajien oli hyvin vaikea ymmärtää sitä, etteivät asiantuntijat ja esimerkiksi tutkijat mielellään antaneet haastatteluja tai kieltäytyivät kommentoimasta.

toimaan tiettyjä aiheita omalla nimellään. Tutkijoiden ja asiantuntijoiden kokemukset tuntuivat toimittajistakin ikäviltä, mutta he olivat silti sitä mieltä, että asiantuntijoiden pitäisi pystyä pääsemään yli mahdollisesta vihapuheesta, jotta he voisivat puhua omasta erityisosaamisalastaan.

Olen törmännyt asiantuntijoihin jotka ei uskalla sanoa omalla nimellä, se on vähän yllättänyt. En ole hyväksynyt sellaista, se menee ihan täysin yli. Professoritasoisten ihmisten kanssa miettinyt että nyt mä ajattelen että sulla on vähän niin kuin velvollisuus vastata tähän. Sä et voi noin paljon pelätä tätä asiaa.

Toimittajien luonteenpiirteet ja persoonallisuustekijät vaikuttivat siihen, miten he selviytyivät vihapuheesta. Kuten Lazaruksen (1991) kognitiivis-motivatioonalis-relatioonalisessa emotioteoriassa todetaan, selviytymisen tekijöitä ovat ympäristön olosuhteet ja yksilön luonteenpiirteet eli persoonallisuustekijät. Yksilön luonteenpiirteistä tärkeimpiä ovat motiivit sekä uskomukset itsestä ja maailmasta, jotka ovat kehittyneet elämäkokemuksen myötä. Toimittajat, jotka kuvailivat olevansa luonteeltaan enemmän realisteja, pystyivät helpommin siirtämään vihapuheen itsensä ulkopuolelle ja ajattelemaan, ettei se kohdistu heihin yksilöinä vaan kyse on ammattikuntaa vaikuttamaan pyrkivästä ilmiöstä. Toimittajilla, jotka kokivat itsensä herkiksi ja enemmän idealisteiksi, sen sijaan oli hankalampaa selvitä vihapuheesta. Vihapuhe myös vaikutti tällaisten toimittajien työhön.

5.2.2 Toimittaja "sisuuntuu" saamastaan vihapuheesta

Suurin osa eli viisi haastateltavaa koki, että vihapuheella ei ole ollut minkäänlaista vaikutusta heidän tekemäänsä työhön. Haastateltavat olivat enemmänkin "sisuuntuneet" ja kirjoittaneet vihapuhetta synnyttävistä aiheista entistäkin enemmän. Haastateltavat ymmärsivät, että vihapuheella oli tarkoitus vaikuttaa heihin ja heidän tekemäänsä työhön.

Siitä vaan sisuuntuu. Että mitä vittua ja tekee vaan työnsä. Ei ole vaikuttanut aihevalintoihin tai siihen miten mä kirjoitan tai mitä jaan.

--

Miksi mä kuluttaisin aikaani puhumalla näiden ihmisten kanssa jossain somessa, kun mä voin tehdä mun oikeaa työtäni?

Toimittajat kertoivat tietoisesti pyrkivänsä siihen, ettei vihapuhe vaikuttaisi heidän tekemäänsä työhön millään tavalla. Yksi haastateltava kuitenkin painotti, ettei hän ollut koskaan miettinyt, uskaltaako hän tehdä jotain vai ei. Sen sijaan hän kertoi pohtineensa sitä, pelaako hän niin sanotusti maahanmuuttoa vastustavien ryhmien pussiin kirjoittamalla näistä ryhmistä ja antamalla heille julkisuutta.

Osa toimittajista kuvaili jääneensä tietyllä tavalla "voiton puolelle" kohtaamastaan vihapuheesta. Toimittajat kertoivat saaneensa paljon sympatiaa alan sisältä, mikä myös tuntui toimittajista helpottavalta. Haastateltavat toivat myös esille sen, että vihapuhe oli koulinut heitä toimittajina eivätkä muunlaiset painostukset, esimerkiksi institutionaalinen painostus, tuntuneet enää niin pahalta kuin ehkä aikaisemmin olivat tuntuneet.

Kun on sinut tämän asian kanssa, ei pelkää niinkään enää niitä kostoja, mitä voi tulla. Vastoinkäymiset on kasvattanut, kovettanut.

Yksi toimittajista, joka tekee työtä freelancerina, taas kertoi valitsevansa kirjoitustensa aiheiksi usein maahanmuuttoa tai siihen liittyvää politiikkaa, koska hän nimenomaan haluaa herättää aiheista keskustelua. Toimittaja toi esille sen, että hänen palkastaan iso osa tulee juuri sellaisista jutuista, joista hän on saanut myös vihapuhetta. Esimerkkinä hän käytti terroriteoista kirjoittamiaan juttuja.

Sillä maksettiin meidän perheen joulu. Se on kyllä sinällään kamala ajatus, jossain tapetaan ihmisiä ja sillä maksetaan meidän perheen joulu.

Haastateltavat toivat esille myös sen, että toimittajan työhön kuuluu tietty määrä palautetta, kunhan pysytään asiassa eikä mennä henkilökohtaisuuksiin. Yksi haastateltava kertoi, että toimittajana häntä harmittaa kaikista eniten, jos hän ei saa jutuistaan ollenkaan palautetta. Se tuntui hänestä jossain määrin jopa pahemmalta kuin vihapuheen saaminen.

Kuten myös Clarkin ja Grechin (2017) tutkimuksessa tuli ilmi, suurin osa häirintää kohdanneista toimittajista kokee häirinnän vaikuttaneen heihin positiivisesti niin, että heistä tuli entistä kriittisempiä tiettyjä aiheita kohtaan. Toimittajat kirjoittivat Venäjästä, maahanmuutosta ja erilaisista maahanmuuttoa vastustavista ryhmistä entistä enemmän. Toimittajat uskoivat siihen, että heidän kirjoittamansa jutut olivat tärkeämpiä kuin epämääräinen ”öyhötys”, jota he vihapuhujilta saivat. Esimerkiksi pakolaiskriisin aikaan vuosina 2015 ja 2016 toimittajilla oli heidän omasta mielestään tietty ammatillinen ja moraalinen velvollisuus kirjoittaa maahanmuutosta ja turvapaikanhakijoista, koska aihe oli niin yhteiskunnallisesti merkittävä. Toimittajat pyrkivät kuitenkin tekemään työnsä mahdollisimman hyvin ja tarkasti, jotta he eivät altistaisi itseään vihapuheelle turhien virheiden takia.

5.2.3 Toimittaja pelkää läheistensä puolesta

Suurin osa toimittajista toi esille sen, etteivät he suostu pelkäämään vihapuhujiaan. Yksittäiset hullut ja fanaattiset ihmiset kuitenkin herättivät haastateltavissa epämiellyttäviä tuntemuksia.

Ne ekat viikot kun oli tullut niitä viestejä niin mua pelotti kävellä töistä kotiin iltaisin kun ne tietää missä mä oon töissä, jos ne olis jostain saanut selville että monelta mä pääsen töistä. Vaikka mä tiedostan että harva näistä huutelijoista oikeasti tekee mitään niin silti, ei se tarvitse kuin yhden hullun, joka saa päähänsä jotain.

--

Toimittajia maalitetaan ja kerrotaan että tämä on tämmöinen, joku kun sitten kaupungilla keskikaljapäissään ja siinä mielentilassaan saa päähänsä että tuossa se nyt on edessä. Siinä on konkreettinen vaara.

Lähes kaikki haastateltavat kertoivat myös miettineensä läheistensä turvallisuutta. Osa oli pelännyt läheisten turvallisuuden puolesta, osa taas harmitteli sitä epämukavuutta, joka läheisille uhkauksista saattaisi tulla. Joillekin toimittajille tuli itsesyytöksen tunteita siitä, että heidän läheisensä joutuvat kärsimään. Yksi haastateltava oli sopinut poliisituttavansa kanssa ottavansa heti yhteyttä, jos haastateltavan äitiin kohdistuisi jonkinlaista uhkaa. Monella haastateltavalla oli lapsia ja osa toimittajista kertoi pelkäävänsä nimenomaan lastensa puolesta. Yhtä haastateltavaa oli uhkailtu lastensuojeluilmoituksilla. Yksi toimittaja sai omaan lapseensa kohdistuneita raiskausuhkauksia ja toimittaja myönsi miettineensä asiaa erittäin paljon. Päällimmäinen tunne oli viha vihapuhujaa kohtaan. Vaikka uhkailija ei välttämättä edes tiennyt, että toimittajalla oli teini-ikäinen tytär, ei toimittaja voinut olla asiasta täysin varma. Haastateltava oli myös sanonut lapsilleen, etteivät he saa yksin avata kirjeitä tai paketteja, joiden sisältöä he eivät tiedä.

Jos joku laittaa viestin missä se maalailee mun tyttären joukkoraiskausta, niin ensimmäinen ajatus on että tietääkö se että mulla on tytär. -- Muistan kun kävelin tossa kadulla ja tunsin että nyt mua palelee vähän liikaa, se oli sellainen fyysinen reaktio. Se tuntui vatsassa, että miten mä nyt ja se fiilis että mielti että se voi olla joku joka kävelee täällä vastaan, kuka se on, joka näitä lähettää. Mä itken herkemmin liikutuksesta, mutta lapseen kohdistuvassa uhkauksessa oli niin että perkele, tulepa lähemmäs niin katsotaan mitä tapahtuu.

--

Meidän nuorimmaiselle oon sanonut muun muassa sellaisen asian että jos joku kirje tai paketti tulee sunkin nimellä niin mitä et odota, älä avaa ennen kuin me ollaan kotona. Avataan sitten yhdessä tai me katsotaan ensin. Hän ei onneksi pyytänyt perusteluja, olin varmaan miettinyt että miten sen perustelisin jos hän kysyisi mutta mä sitten vain asetin tällaisen rajan.

Vihapuheen vaikutus toimittajan henkilökohtaiseen elämään riippuu hyvin paljon yksittäisestä toimittajasta. Toimittajia yhdistää kuitenkin pelko läheisten hyvinvoinnista. Pelosta puhuivat vihapuheen kohteeksi joutuneet toimittajat myös Löfgren-Nilssonin ja Örnebringin (2017) tutkimuksessa. Toimittajista tuntui pahalta, että heidän läheisensä voivat joutua kärsimään heidän työnsä takia. Toisaalta toimittajat ymmärsivät myös sen, että he tekevät vain työtään eivät voi vaikuttaa itse vihapuheen määrään. He voivat tehdä vain työnsä.

Vihapuheella oli vaikutuksia myös toimittajien arkiseen elämään. Esimerkiksi turvakielto rajoittaa ihmisen elämää siten, etteivät hänen tietonsa liiku esimerkiksi toisten viranomaisten kesken. Tästä oli ollut osalle haastateltavista haittaa jossain tilanteissa.

Kun tuli sairaalasta kutsu magneettikuvaan, se piti maistraatin kautta kierrättää ja sitten se kirje tuli vasta viikon päästä siitä ajasta. Tulee käytännön ongelmia, kaikkia verkkopalveluita ei pysty käyttämään koska niihin tarvitaan osoitetiedot.

Myös haastateltavien käyttäytyminen sosiaalisessa mediassa oli muuttunut. He eivät jakaneet tietoja läheisistään sosiaalisessa mediassa, eivät esimerkiksi lastensa nimiä tai kuvia tai parisuhdestatuksia. Yksi haastateltava oli lakannut jakamasta sijaintitietojaan esimerkiksi Facebook-päivityksissä silloin, kun hän oikeasti oli jossain tietyssä paikassa. Varoaikana hän piti puolta tuntia: hän saattoi päivittää sijaintitietonsa puoli tuntia lähtönsä jälkeen niin, ettei mahdollinen uhkaaja ehtisi enää samaan paikkaan hänen kanssaan. Osa haastateltavista lo-

petti kommentoinnin isoissa Facebook-ryhmissä, sillä kommenttien kautta heidän profiilinsa olivat helpommin löydettävissä. Yksi haastateltava ei halunnut liittyä pienen kotipaikkakuntansa Facebook-ryhmään, koska sen kautta ihmiset saisivat tietää, missä hän asuu. Osa haastateltavista myönsi muuttuneensa sosiaalisessa mediassa entistä varovaisemmiksi.

Somessa olen säikympi ja yksityisyysasioista hirmu vauhko. Mä oon vähän vainoharhainen ehkä joissain asioissa, mihin kaikkialle voi joutua tietoa ja yritän välttää niitä viimeiseen asti.

Haastateltavat puhuivat nettijäljestä, joka tarkoittaa sitä, että uhkaukset ja haukut ovat ikuisesti netistä ja tulevat esille esimerkiksi aina silloin, kun toimittajan nimeä googlettaa. He eivät halunneet enää jakaa sosiaalisessa mediassa yksityisiä asioitaan, koska niitä voitaisiin käyttää heitä vastaan. Suojautuminen on Löfgren-Nilssonin ja Örnebringin (2017, 887) mukaan hyvin yleinen keino uhkailujen välttämiseen. Esimerkiksi turvakiellon itselleen ottanut toimittaja sanoi, että hän mieluummin vaikeuttaa elämäänsä hieman kuin että hän joutuu pelkäämään sitä, kuka hänen tietojaan voi mahdollisesti saada käsiinsä. Toimittajat olivat valmiita kestäämään nämä vaikutukset omaan elämäänsä, jotta he eivät altistuisi vihapuheelle turhaan.

Vihapuhe vaikeuttaa omalla tavallaan myös työstä irtautumista. Työmi-
nän ja henkilökohtaisen minän erottaminen voi olla monelle toimittajalle hankalaa muutenkin, mutta omissa henkilökohtaisissa sosiaalisissa medioissa leviävä vihapuhe vaikeuttaa sitä entisestään. Kuten haastateltavat toivat esille, Messengerissä saattavat olla allekkain puolison viesti kauppalistasta ja vihapuhujan viesti siitä, miten toimittaja pitäisi tappaa tai raiskata. Myös uusien ihmissuh-
teiden solmiminen mietitytti haastateltavia, sillä esimerkiksi Googlen hakutu-
loksissa esiin tulevat nolaus- ja mollaajatut ovat sellaisia, jotka uudet tuttavat löytävät heti, jos he googlaavat toimittajan nimen. Mitä jos uusi tuttava uskoo-

kin mieluummin internetiä kuin juuri tapaamaansa ihmistä? Se, ettei töistä pääse koskaan eroon, oli haastateltavia mielestä selvä kuormitustekijä.

5.3 Työpaikoilla on isoja eroja vihapuheen kohtaamisessa

Suurimmassa osassa työpaikkoja toimittajat eivät olleet tyytyväisiä työnantajan suhtautumiseen vihapuheeseen. Freelancerit olivat kaikista tyytyväisimpiä siihen, miten työnantaja oli suhtautunut vihapuheeseen.

5.3.1 Toimittajan kokemaa vihapuhetta vähätellään

Lazaruksen (1991) kognitiivis-motivatioonalis-relatioonalisessa emotioteoriasa mainitaan, että myös ympäristöllä on merkitystä selviytymisen prosessissa. Työnantajan suhtautuminen toimittajan kokemaan vihapuheeseen voidaan nähdä tällaisena ympäristönä. Toimittajat kokevat, että heidän on helpompi selvittää vihapuheesta, kun ympäristö on siihen otollinen eli työnantaja ottaa vihapuheen vakavasti. Erityisesti esimiehen suhtautumisella asiaan on suuri merkitys. Kuten Työsuojelurahaston (2001) tutkimuksessa todetaan, toimittajat kokevat esimiehen yhdeksi tärkeimmäksi tehtäväksi sen, että hän pystyy kriisitilanteessa tukemaan työntekijöitään. Jos työnantaja ei näin tee, saattaa työntekijän arvostus työnantajaansa kohtaan vähentyä ja näin myös oma motivaatio työhön voi laskea. Toimittajat kokevat, että he eivät vaadi paljon vaan pyytävät, että työnantajat pahoittelisivat sitä, että toimittaja on joutunut vihapuheen kohteeksi. Näin ei kuitenkaan läheskään aina tapahdu.

Tässä tutkimuksessa kolme haastateltavaa kertoi olleensa tyytyväinen siihen, miten työpaikka oli suhtautunut toimittajan saamaan vihapuheeseen. Heistä kaksi oli freelancereita. Neljä haastateltavaa oli sitä mieltä, että työnantaja ei ollut suhtautunut riittävän vakavasti vihapuheeseen. Se tuntui heistä pahalta ja sai heidät myös kyseenalaistamaan esimiestensä ammattitaidon johtajana. Osa toimittajista toi esille tietynlaisen syyllistävän sävyn siinä, miten esi-

miehet olivat suhtautuneet siihen, että toimittaja kertoi joutuneensa vihapuheen kohteeksi. Osasta toimittajista tuntui, että esimiehet toivat käytöksellään esille sen, että vihapuheen kohteeksi joutuminen olisi ollut toimittajan oma syy.

Koin sen hirveän loukkaavana, sitä uutispäällikköä ei kiinnostanut pas-kaakaan vaan se jopa syyllisti mua, että miten nyt näin. Se oli hirveän hankalaa, kun toinen ei pysty yhtään auttamaan. Tulee olo, että jos se arvostaa mua noin paljon, niin miten mä pystyn arvostamaan sitä tulevaisuudessa?

Yksi haastateltava oli joutunut vahvan visuaalisen hyökkäyksen kohteeksi. Hänen julkisen Instagram-tilinsä kuvat kopioitiin MV-lehteen ja niitä muokattiin törkeästi. Haastateltavan esimies huomautti siitä, ettei toimittaja ollut laittanut sosiaalisen median kanaviaan salaisiksi. Haastateltava koki tilanteen erittäin loukkaavana.

Joissain työpaikoissa tarjottiin mahdollisuutta psykologin avun käyttämiseen. Haastateltavista kuitenkin tuntui, ettei tätä mahdollisuutta tai esimerkiksi työterveyden käyttämistä hyödynnetä työpaikoilla kovin hyvin. Osa haastateltavista oli puhunut työpaikan osoittamien lakimiesten kanssa saamistaan viha- ja uhkailuviesteistä. Poliisin puheille ei ohjeistettu ketään haastateltavista.

Suurimmassa osassa toimituksia oli jonkinlaiset ohjeet siitä, miten toimittajan täytyy toimia jouduttuaan vihapuheen kohteeksi. Kaikissa työpaikoissa ohjeistusta ei kuitenkaan ollut. Monessa työpaikassa pyydettiin lähettämään mahdolliset vihaviestit esimiehelle tai päätoimittajalle tiedoksi. Toimittajat toivat kuitenkin esille sen, että esimiesten pitäisi pystyä ottamaan viestit vastaan ja vastata niihin oikein. Pelkkää sähköpostiviestiä ei pidetty sopivana tapana osoittaa tukea, sillä sähköpostiviesti on usein hyvin persoonaton ja kylmä kommunikaatioväline. Kokonaisuudessaan toimittajat toivoivat esimiehiltä ymmärtäväisempää käytöstä alaisiaan kohtaan, jotka ovat hankalassa tilanteessa työnsä takia. Kuten Työsuojelurahaston (2001) tutkimuksessa todetaan, esi-

miehen tärkeimmäksi tehtäväksi koetaan kriisitilanteessa se, että hän tukee työntekijöitään ja seisoo tehtyjen juttujen ja toimituksen takana.

Sain aina vastauksen että ok. En ajatellut, että tarvitsisin sen ihmeellisempää mutta en kokenut sitä viestiä kauheana tuenosoituksena. Että jos sanotaan että toimituksen johto on toimittajan tukena, ok ei ole tukena olemista.

Lisäksi toimittajat toivoivat, että he voisivat valita, kenen esimiehen kanssa he puhuvat vihapuheesta. Kaikkien kanssa vaikeista asioista puhuminen ei tuntunut luonnolliselta ja luotettavalta.

Ne on usein raiskausuhkauksia, niissä kuvaillaan mun alapäätä ja niissä on kaiken maailman videoita, mä en välttämättä halua käsitellä sitä miespäätoimittajan kanssa, varsinkaan jos mä en ole hänen kanssaan jatkuvasti tekemisissä. Mä nyt en puhu hänen kanssaan mun alapäästä normaalisti-kaan niin miksi puhuisin nytkään.

Toimittajat toivat esille sen, että vihapuheesta pitäisi puhua työpaikoilla enemmän ja erilaisista toimintaohjeista pitäisi kertoa selkeämmin. Haastateltavat kertoivat tarpeestaan puhua asiasta sellaisten ihmisten kanssa, jotka olivat kokeneet saman kuin hekin. He toivoivat, että työnantaja voisi selvittää, kenellä työyhteisössä on vihapuheesta kokemusta ja että olisiko näiden työkavereiden kanssa olisi mahdollista puhua asiasta. Erityisesti isoissa lehdissä työskennelleet haastateltavat toivoivat, että taloon tuleville uusille toimittajille ja kesätoimittajille kerrottaisiin, kenelle vihapuheesta pitäisi kertoa ja miten asiaan voi hakea apua. Vihapuhe on haastateltavien mielestä työsuojelullinen asia, josta myös työsuojeluvaltuutetun ja pääluottamusmiehen pitäisi olla työpaikalla tietoinen.

Koska työpaikka ja esimies eivät välttämättä osanneet reagoida vihapuheeseen toimittajien mielestä oikein, kollegiaalinen tuki ja työyhteisössä puhu-

minen olivat kaikille haastateltaville erittäin tärkeää. Osa haastateltavista kertoi ottaneensa itse yhteyttä sellaisiin toimittajiin, jotka olivat kokeneet vihapuhetta. He pitivät sitä hyvänä keinona saada ensiapua tilanteeseen. Osaan haastateltavista taas oli otettu yhteyttä vihapuheeseen liittyvissä asioissa. Jotkut toimittajista kertoivat myös asettuneensa sosiaalisessa mediassa tukemaan sellaisia toimittajia, jotka olivat joutuneet vihapuheryöpytyksen kohteeksi.

Kun täällä kävi vähän samanlainen juttu ja yhtä toimittajaa alettiin nimellä haukkumaan Facebookissa, täällä vähän vähäteltiin sitä. Mä otin heti yhteyttä siihen toimittajaan ja kysyin että miltä tuntuu, koska tiesin että mitä se tuntuu. Ymmärtämättömyys on se suurin syy, miksi toimituksissa ei osata tukea sellaista, joka joutuu tällaisen kohteeksi.

Haastateltavat olivat erityisen harmissaan siitä, että esimiesten kesken tuntui vallitsevan ajatus, ettei vihapuheelle voi tehdä mitään. Esimiehet toivat jopa sanallisesti ilmi, ettei esimerkiksi MV-lehteä vastaan kannata alkaa taistelemaan, koska silloin joutuu vain pahempaan pyöritykseen. Haastateltavat kokivat, että he jäivät vihapuheessa yksin. Käytännössä haastateltavat olivat pettyneitä siihen, miten esimiehet reagoivat heidän kokemaansa vihapuheeseen. Toimittajien mielestä esimiehet yrittivät tilanteissa säästää itseään ja omaa jaksamistaan, vaikka haastateltavien mielestä tuen antaminen alaisille kuuluu esimiehen perustehtäviin. Moni esimies huolehti kyllä toimittajan turvallisuudesta ja otti yhteyttä yrityksen turvallisuuspäällikköön, mutta toimittajan henkilökohtaiseen hyvinvointiin ei kiinnitetty lainkaan huomiota.

Päätoimittaja jostain syystä koki että ei kannata lähteä tähän, koska ne saa polttoainetta lisää ja se hyöty on pientä siinä. Alkuun olin vähän loukkaantunut, että miksi näin, eikö tässä pitäisi osoittaa että tää on väärin, ryhtyä toimiin heitä vastaan. Yksin on hyvin vaikea vaatia sitä siinä tilanteessa, se olisi vaatinut että he olisivat halunneet sitä. Ei niin että yksittäinen toimittaja haluaa toimia näin.

--

Esimiehen roolin on mahdollista muiden menestyminen työssä ja tukea siinä, esimies on työntekijöiden takia siellä eikä toisinpäin. Tässä se meni juuri niin.

Esimiesten ja työpaikan tuottaman pettymyksen lisäksi moni toimittaja toi esille pettymyksensä siihen, miten yhteiskunta suhtautuu vihapuheeseen. Toimittajista tuntuu, että poliisi ei ota vakavasti vihapuhetta, kuten ei myöskään oikeuslaitos. Osa poliitikoista ei edelleenkään näe vihapuhetta suurena yhteiskunnallisena ongelmana. Toimittajat ajattelivat, että jos yhteiskunta olisi ajoissa puuttunut vihapuheeseen, tilanne ei olisi mennyt niin pahaksi kuin mitä se nyt on.

5.3.2 Toimitus on palomuri freelancerin ja vihapuhujan välissä

Molemmat tutkimukseen haastatellut freelancetoimittajat olivat laittaneet puhelinnumerosa salaiseksi. Molemmat myönsivät, että tilanteesta saattoi olla heille haittaa, mutta he eivät silti halua pitää numeroitaan julkisena. Jos ennestään tuntematon asiakas haluaa tilata heiltä jutun, onnistuu se myös esimerkiksi sähköpostin kautta. Haastateltavat kuitenkin tiesivät, että suurin osa heidän tuntemistaan freelancereista pitää puhelinnumerosa julkisena juuri siksi, että asiakkaat saavat heidät mahdollisimman helposti ja hyvin kiinni.

Haastattelemani freelancerit kertoivat olleensa tyytyväisiä asiakkaidensa suhtautumiseen vihapuheeseen. Työn tilaajat olivat esimerkiksi usein kysyneet haastateltavilta, miten heillä menee, kun he ovat joutuneet vihapuheen kohteiksi.

Asiat on siellä (asiakkaalla) ihan kunnossa, on ollut tärkeää että he ovat kysyneet. Se osoittaa että tuki löytyy jos sitä tarvitsen vaikka en olekaan sitä käyttänyt, se on tietynlainen ajatus kuitenkin että sitä on saatavilla jos tarvitsee.

Freelancerit kokivat, että toimitus oli tietynlainen palomuuuri freelancetoimittajan ja vihapuhuja välillä. Jos vihapuheviestejä tuli esimerkiksi toimituksen sähköpostiin, niitä ei välitetty eteenpäin toimittajalle. Näin ollen kaikista pahimmat viestit eivät välttämättä ole edes tavoittaneet jutun kirjoittanutta toimittajaa. Yksi haastateltava tiesi, että häntä kohtaan oli masinoitu vihapuhekampanja ja siihen kuului myös kymmenien viestien lähettäminen hänen asiakkaansa sähköpostiin. Yhtäkään viestiä ei välitetty toimittajalle eteenpäin eikä toimittajan asiakas myöskään kokenut vihapuhekampanjaa niin, ettei tämä haluaisi enää ostaa freelancetoimittajalta juttuja.

Freelancerit toivat esille myös sen, ettei heillä varsinaisesti ole työyhteisöä, jossa puhua vihapuheen aiheuttamista tunteista. Toisaalta freelancerit kokivat, että heillä on sosiaalisessa mediassa vahva, tietynlainen työyhteisö, joka kyllä tukee vaikeassa tilanteessa. Monet toimittajat olivat esimerkiksi osoittaneet Twitterissä tukensa vihapuhetta kokeneelle freelancetoimittajalle.

Musta tuntuu että se muiden freelancereiden yhteisö saattaa puuttua siihen vihapuheeseen, ainakin somessa. Tämä on tällainen luotettava ja pätevä tyyppi, sitten voi olla Twitterissä kollegoilta kannustavaa palautetta tai huutelijoille jotain vastauksia.

Freelancetoimittajilla oli myös matalampi kynnys ottaa yhteyttä ammattiliittoon eli Journalistiliittoon, koska heillä ei ollut varsinaista työpaikkaa, josta olisi saanut esimerkiksi lakimiesapua. Liitosta tätä apua sen sijaan löytyi.

Freelancetoimittajat toivat kuitenkin esille sen, että joskus kynnys ottaa yhteyttä asiakkaaseen esimerkiksi vihapuheen takia voi olla korkea. Jos vihapuheryöppy on kuitenkin iso ja hyökkäys on systemaattinen, freelancetoimittaja ilmoittaa asiasta asiakkaalle. Siksi toimittajat toivoivat, että asiakas sanoisi itsekin jo etukäteen, että tilaajaan voi ottaa yhteyttä, jos joitain ongelmatilanteita työssä tai työn takia tulee ja jakaisi mahdolliset ohjeet vihapuheeseen reagoin-

tiin myös freelancereille. Kun asiakkaan oppii tuntemaan ja luottamus toimittajan ja tilaajan välillä kasvaa, freelancetoimittaja uskaltaa helpommin puhua myös ikävistä asioista. Haastateltavat myönsivät, että asiasta olisi helpompaa sanoa, jos esimies istuisi vieressä eikä olisi sähköpostin tai puhelimen päässä.

5.4 Naistoimittajat kohtaavat rajumpaa vihapuhetta

Lähes kaikki naispuoliset haastateltavat olivat saaneet raiskausuhkauksia. Miehet eivät olleet saaneet ollenkaan rivoa vihapuhetta ja he toivat esille sen, etteivät koe saamansa vihapuheen olleen mitään verrattuna siihen, mitä naiset joutuvat kokemaan. Haastateltujen miesten mielestä oli epärealistista, että naistoimittajan sukupuoli vaikutti siihen, millaista palautetta ja vihapuhetta hän jutuistaan saa.

Olen puhunut miestoimittajien kanssa, he tekevät hyvin samanlaisista aiheista juttuja kuin minä, mutta he ovat saaneet murto-osan siitä palautteesta mitä minä olen saanut. Eli todettiin että se on sukupuolikysymys, naiselle on helpompi huutaa ja uskalletaan huutaa.

Naistoimittajat kokivat, että heidän sukupuolensa vaikutti heidän saamaansa vihapuheeseen. Heitä ja heidän ammattitaitoaan pyrittiin painamaan haukkumalla alas. Heidän ulkonäköään arvosteltiin rajusti ja epäiltiin, että toimittaja olisi saanut työpaikkansa reiden kautta eli harrastamalla seksiä rekrytoinnista vastaavan esimiehen kanssa. Myös naistoimittajien suhteita turvapaikanhakijoihin epäiltiin. Mieshaastateltavia epäiltiin kommunisteiksi ja haukuttiin kommunistitoimittajiksi sekä vasemmistotorakoiksi, mutta ne haukut ja epäilyt eivät liittyneet toimittajien sukupuoleen tai seksuaalisuuteen. Miesten sukupuolielinten oli epäilty olevan kovin pieniä, mutta se ei tuntunut miestoimittajista kovinkaan pahalta henkisesti.

Kuten Jane (2014) toteaa, naisiin kohdistuvaan vihapuheeseen liittyy seksuaalisiin tekoihin pakottamista, käytännössä raiskauksella uhkailua. Naisten epäiltiin saaneen työpaikkansa harrastamalla seksiä esimiesten kanssa ja kirjoittamalla positiivisia juttuja maahanmuuttajista siksi, että he halusivat harrastaa heidän kanssaan seksiä. Kyse on siis seksuaalisesta vallan käyttämisestä. Kuten myös Foucault (1998) tuo esille, seksuaalisuutta voidaan käyttää yhteiskunnassa vallan välineenä, esimerkiksi pyrkimällä hallitsemaan ja muokkaamaan ihmistä. Kun naistoimittajaa haukutaan huoraksi tai häntä uhkaillaan raiskauksella, hänen seksuaalisuuttaan ja sukupuoltaan käytetään siihen, ettei toimittaja uskaltaisi enää kirjoittaa tietyistä asioista. Miestoimittajat taas tunsivat ärsytystä siitä, että heidän sukupuolensa suojaa heitä kaikista syvimmältä ja haavoittavimmalta vihapuheelta.

Se liittyy hyvin paljon tähän konservatiivisuuteen ja sukupuolirooleihin, haetaan tällaista paluuta vanhaan, jossa akat ovat nyркиn ja hellan välissä. Ajatellaan että se on naisen rooli ja siihen voidaan vaikuttaa tehokkaammin. Naisella ei voi olla muuta motiivia kuin halu harrastaa seksiä maahanmuuttajien kanssa. Naisten kohdalla puututaan hirveästi ulkonäköön.

Erityisen pahoina naistoimittajat pitivät raiskausuhkauksia, joita pääasiassa miehet tekivät omilla Facebook- ja Twitter-tileillään. Varsinaisia suoria uhkauksia oli melko vähän, mutta sen sijaan raiskaustoivomuksia oli paljon enemmän. Vihapuhujat toivoivat, että joku raiskaisi toimittajan, jotta tämä "ottaisi opikseen". Yleensä raiskaajaksi toivottiin maahanmuuttajaa tai turvapaikanhakijaa. Raiskausuhkaukset- ja toivomukset olivat joko nimettömiä tai oikealla nimellä tehtyjä. Toimittajat kertoivat järkyttyneensä, kun uhkauksen takana saattoi olla menestyvän firman toimitusjohtaja, jolla oli kotona vaimo odottamassa. Toisaalta se, että uhkailijan nimi oli tiedossa, myös helpotti joidenkin toimittajien oloa. Kun uhkailijalle on nimi ja kuva, toimittajan ei tarvinnut ajatuksissaan pelätä jokaista vastaantulijaa.

Suoraan sukupuoleen ja esimerkiksi raiskaamiseen liittyvä vihapuhe tuntui naishaastateltavista pahalta, koska sukupuoli on asia, johon ihminen ei voi itse vaikuttaa. Haastateltavat puhuivat naisvihasta ja vallan käyttämisestä. Yksi haastateltava kertoi, että hänet on oikeassa elämässä yritetty kerran raiskata ja uhkaukset sekä toivomukset tuntuvat lähes samankaltaiselta vallankäytöltä.

Nää raiskausviestit, nehän on ilmiselvää vallan käyttöä. Että mut mun sukupuolen takia yritetään polkea. Sen takia ne suututtaa, raiskausuhkaukset suututtaa mua enemmän kuin tappouhkaukset vaikka se saattaa kuulostaa hullulta. Se on nimenomaan siihen että se vaikuttaa mun sukupuolen halventamiseen. Se yhdistyy selkeään naisvihaan ja se kulkee käsi kädessä rasismien kanssa. Se jokin asia mikä minussa on ja minä en voi muuttaa sitä, minkä kuka tahansa heti ensi silmäyksellä näkee. Ihon väri tai sukupuoli.

--

Jotkut on varsinkin yksityiskohtaisia ja mielikuvituksellisia kohtauksia siitä, kuinka moni tyyppi siihen osallistuisi siihen mun raiskaamiseen, mitä kaikkea muhun työnnettäis sisälle yhtä aikaa, ja missä se tapahtuisi. Joku on kyllä oikeasti miettinyt ja herkutellut sillä asialla.

Nuorten naistoimittajien kokemukset vihapuheesta liittyivät sekä heidän ulkonäkönsä että ammattitaitonsa epäilyyn. Vanhemmat ja kokeneemmat naistoimittajat eivät saaneet niin paljon omaan ulkonäköönsä kohdistuneita haukkuja. Nuorilla naistoimittajilla se sen sijaan oli hyvinkin yleistä. Nuoret naiset kokivat, että nuoriin toimittajiin on helpompi iskeä, koska heidän ammattiylpeytensä ja -identiteettinsä ei vielä ollut yhtä vahva kuin vanhemmilla ja kokeneemmilla toimittajilla.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa vedän ensin tutkimukseni tuloksia yhteen ja annan ohjeet sekä toimittajalle että työntekijälle siitä, miten vihapuheeseen pitäisi suhtautua. Sen jälkeen kerron tutkimukseni arvioinnista. Lopuksi kerron jatkotutkimusaiheita, jotka nousevat omasta tutkimuksestani.

6.1 Vihapuheesta täytyy keskustella

Haastatteluaineiston perusteella toimittajilta on löydettävissä sekä behavioristisia että mielensisäisiä selviytymiskeinoja vihapuheeseen. Toimittajat piilottivat itsensä sosiaalisessa mediassa, hankkivat turvakieltoja ja tapasivat vihapuhujiaan. Kaikki haastateltavat pyrkivät ilmiöllistämään kokemaansa vihapuhetta ja suhteuttamaan sitä muuhun elämäkokemukseensa. Toimittajat pitivät omia selviytymiskeinojaan hyvinä ja kaikki haastateltavat kertoivat haastattelun lopuksi selvinneensä vihapuheesta. Omia selviytymisstrategioitaan kritisoi vain haastateltava, joka oli tavannut vihapuhujiaan. Hänestä oli viime aikoina alkanut tuntua, ettei kaikista pahimpien ”öyhöttäjien” kanssa ehkä olekaan mahdollista muodostaa toimivaa keskusteluyhteyttä. Kaikki ihmiset eivät ymmärrä, että he tekevät väärin ja loukkaavat toisia ihmisiä puheillaan.

Tutkimukseen haastatelluista toimittajista vain yksi oli tehnyt rikosilmoituksen saamistaan vihaviesteistä tai uhkailuista. Suurin osa haastateltavista

ajatteli, ettei rikosilmoitusta ole järkeä tehdä, sillä poliisi tai syyttäjä eivät kuitenkin veisi asiaa eteenpäin. Asenne on pelottava, sillä vihapuheessa on kyse yhteiskunnallisesta ongelmasta, joka tulee näkyväksi vasta, kun ihmiset uskaltaavat ja viitsivät viedä asioitaan eteenpäin poliisille ja näin eri oikeusasteille. Rikosilmoituksen tekeminen olisi ensimmäinen askel tähän. Toimittajat sanoivat ajattelevansa itsekin juuri näin, mutta eivät kuitenkaan toimineet itse tällä tavalla.

Tässä tutkimuksessa toimittajan iällä ja työkokemuksella oli vaikutusta siihen, miten helposti hän koki selviytyvänsä vihapuheesta. Nuoremmilla ja kokemattomammilla oli vaikeampaa selviytyä, koska heillä ei ole vuosien kokemusta toimittajan työstä. Kokeneet toimittajat taas kokivat asian toisin päin: kokemus antoi perspektiiviä ja helpotti selviytymistä. Kehittyneellä ammatti-identiteetillä ja kokemuksella on siis vaikutusta vihapuheesta selviämässä. Kuten Aldwin ym. (1996) toteavat, hankalat tilanteet osataan vanhemmalla iällä laittaa paremmin perspektiiviin. Iän myötä ongelmia osataan ratkoa ennakoivilla hallintakeinona. On kuitenkin hyvä mainita, että iän ja kokemuksen yhteydestä selviytymiseen on kuitenkin löydetty myös päinvastaisia tuloksia (ks. esim. Erskine, Kvavilashvili, Conway ja Myers 2007). Asiaa ei siis voi yleistää niin, että kaikki kokeneet toimittajat selviytyisivät esimerkiksi vihapuheesta helposti.

Työkokemus vaikutti haastateltavien mukaan kuitenkin siihen, ettei toimittajan välttämättä tarvitse enää todistella tuleville työnantajilleen osaamistaan. Kuten yksi haastateltava toi esille, varsinkin nuorilta toimittajilta odotetaan hyvin aktiivista läsnäoloa sosiaalisessa mediassa. Sosiaalisessa mediassa voi kuitenkin olla ahdistavaa olla, jos seurauksena on vihapuhe, jossa hyödynnetään toimittajan aikaisemmin someen laittamia kuvia ja päivityksiä.

Kukaan haastateltavista ei myöntänyt harkinneensa alan vaihtamista vihapuheen takia. On kuitenkin mainittava, että useassa haastattelussa toimittajat kertoivat tietävänsä ihmisiä, jotka ovat siirtyneet pois alalta saamansa vihapuheen takia tai pelon takia. Löfgren-Nilssonin & Örnebringin (2017, 887) ruotsa-

laisia toimittajia koskeneessa tutkimuksessa havaittiin sama asia. On demokraatialle ja yhteiskunnalle erittäin huolestuttava asia, jos vihapuhujat saavat luotua ammattikunnan ympärille varjon, joka saa toimittajat pelkäämään työtään.

Kokonaisuutena voi todeta, että vihapuhe vaikuttaa toimittajien työhön ja heidän henkilökohtaisiin elämiinsä. Joillakin se vaikuttaa enemmän kuin toisilla, mutta kaikki tutkimukseen haastatellut toimittajat myönsivät, että vaikutuksia oli ollut. Vaikka vaikutukset eivät kohdistuisikaan toimittajan juttuideoihin ja juttuihin esimerkiksi itsesensuurina, ovat toimittajan kokemat stressi ja epämiellyttävät tuntemukset aivan yhtä isoja vaikutuksia. Esimerkiksi se, että toimittaja joutuu pelkäämään lastensa turvallisuuden takia, voi pahimmillaan joutaa toimittajan väsymykseen ja jopa alalta pois siirtymiseen. Työ ei välttämättä tunnu tärkeältä, että sen takia olisi valmis uhraamaan koko elämänsä.

Vihapuheen uhriksi voi joutua kuka vain. Siksi aiheesta pitää keskustella ja siksi sitä pitää myös tutkia. Toimittajakoulutuksen täytyy tulevaisuudessa huomioida se, että poliittisen vaikuttamisen ja taloudellisen painostuksen lisäksi tulevaisuuden toimittajat kohtaavat myös vihapuhetta. Toimittajakoulutus ei vielä osaa huomioida tätä asiaa tarpeeksi. Uhkailu mainostajien menettämisen tai oikeusjutuilla on luonteeltaan täysin erilaista kuin toimittajan henkilökohtaisuuksiin menevä tai perheen hyvinvointia uhkaava vihapuhe. Toisessa on kyse vain työstä, toisessa taas omista läheisistä ja omasta elämästä.

Työpaikoilla vihapuheesta pitää keskustella rohkeasti ja avoimesti. Sitä kohdanneille toimittajille täytyy osata antaa keinoja siitä selviämiseen. Työnantajan pitäisi kantaa vastuuta työntekijöistään ja tarjota heille suojelua tai edes tukea toimittajan kohdatessa vihapuhetta. Kaikilla työpaikoilla ei osata vielä reagoida asiaan eivätkä esimiehet tiedä, miten vihapuhetta kokenutta toimittajaa pitäisi tukea asiasta selviämisessä.

Ennen kaikkea yhteiskunnan pitäisi puuttua vihapuheeseen tiukemmalla otteella. Se, että ihminen pelkää työpaikallaan tai joutuu miettimään lastensa turvallisuutta, ei kuulu suomalaiseen, demokraattiseen yhteiskuntaan. Vihapuhe on painostusta siinä missä taloudellinen ja institutionaalinen painostuskin

on. Toimittajan täytyy voida tehdä työnsä ilman, että hän joutuu pelkäämään. Suomalaisella yhteiskunnalla ja mediakentällä on peiliin katsomisen paikka, sillä vihapuheen uhreiksi joutuneita toimittajia ei ole osattu auttaa sillä tavalla, miten he olisivat itse toivoneet tehtävän.

6.1.1 Toimittaja: Toimi näin, jos joudut vihapuheen kohteeksi

Vaikka toimittajat selviävät vihapuheesta hyvin eri tavoilla, löytyy heidän käytäytymisestään myös selkeitä yhtäläisyyksiä. Vihapuheessa on kyse vakavasta vaikuttamisen muodosta, johon täytyisi tehdä selkeät ohjeet toimittajille, työpaikoille ja josta täytyy puhua myös journalistikoulutuksessa. Tästä syystä toimittajille ja työnantajille tiivistettävät ohjeet tuntuivat luonnolliselta tavalta koota yhteen tässä tutkimuksessa esille tulleita asiat. Aikaisemmin esimerkiksi Chaplin (2016) on tiivistänyt oman journalismia ja ulkoasua koskevan tutkimuksensa neljään ohjeeseen.

Nämä viisi ohjetta ovat tutkimustulosten eli vihapuhetta kohdanneiden toimittajien haastattelujen perusteella johdettuja ohjeita, joita toimittaja voi käyttää, jos hän joutuu vihapuheen kohteeksi.

1. Kerro esimiehellesi

Kerro kaikista saamistasi vihaviesteistä esimiehellesi. Vaikka asia tuntuisi vähäpätöiseltä ja turhalta, kerro silti. Esimiehen täytyy tietää, että hänen työntekijäänsä uhataan työn takia. Näin hän voi myös viedä asian eteenpäin esimerkiksi työpaikkasi turvapäällikölle tai suoraan poliisille. Samalla ilmiön laajuus paljastuu.

2. Laita puhelinnumerosi salaiseksi

Mieti, mihin tarvitset julkista puhelinnumeroa, joka on kenen tahansa löydettävissä. Jos et keksi hyviä syitä julkiselle numerolle, laita puhelinnumerosi sa-

laiseksi. Jos sinulla on työnnumero, se riittää työasioiden hoitoon. Sähköpostilla voit antaa myös oman henkilökohtaisen numerosi, jos koet sille tarvetta.

3. Tarkista sosiaaliset medias

Katso, mitä olet kirjoittanut eri sosiaalisiin medioihin. Ovatko Facebook-päivityksesi ja Instagram-kuvasi sellaisia, että voit seisoa niiden kaikkien takana ja että sinua ei haittaisi, vaikka niitä levitetäisiin netissä? Mieti, mitä sosiaalisia medioita pidät avoimina ja mitä et. Haluatko, että kaikki ihmiset voivat lähettää sinulle viestejä missä tahansa sosiaalisessa mediassa niin halutessaan?

4. Juttele kollegojen kanssa ja sovi mahdollisista hätäkeinoista

Ota selvää, ketkä kaikki muut tuntemasi toimittajat ovat kohdanneet vihapuhetta ja puhu heidän kanssaan. Puhuminen yleensä auttaa. Voit sopia kollegojen kanssa niin sanotuista hätäkeinoista: jos olet parhaillaan vihakampanjan kohteena, pyydä kollegaasi käymään läpi sähköpostisi ennen kuin itse luet ne. Hän voi poistaa turhat haukut, joista sinulle tulisi vain paha mieli.

5. Älä ota tilannetta henkilökohtaisesti

Vihapuheessa on kyse yhteiskunnallisesta ilmiöstä, jolla pyritään vaikuttamaan toimittajiin heidän kirjoittamiensa juttujen kautta. Älä ota saamaasi vihapuhetta henkilökohtaisesti, sillä vihapuheen kohteena voisi olla kuka tahansa muukin toimittaja.

6.1.2 Esimies: Toimi näin, jos työntekijäsi kohtaa vihapuhetta

Yksi tutkimuskysymyksistä oli, millaisia keinoja työpaikoilla on ollut vihapuheesta selviytymiseen. Työpaikoilla käytössä olevien keinojen lisäksi haastattelussa nousivat esiin toimittajien toiveet siitä, miten vihapuheeseen pitäisi työpaikoilla suhtautua. Toimittajat toivovat, että esimiehillä olisi sellaista tunteälyä, että he ymmärtäisivät, miten eri tavalla ihmiset voivat reagoida esimer-

kiksi vihapuheeseen ja miten erilaista tukea samaa työtä tekevät ihmiset voivat tarvita. Kuten Kivimäki (2002) toteaa, hyvän esimiehen yksi kriteeri on tunteälykyys, jonka myötä johtaja osaa tunnistaa ja kohdata erilaiset ja eri tavalla reagoivat ihmiset.

Nämä viisi ohjetta ovat tutkimustulosten eli vihapuhetta kohdanneiden toimittajien haastattelujen perusteella johdettuja ohjeita, joita työnantaja voi käyttää miettiäkseen, toimitaanko omalla työpaikalla näin.

1. Älä syyllistä puheillasi toimittajaa

Vihapuheen kohteeksi joutuminen voi olla toimittajalle psyykkinen kriisi. Laita omat ajatukset ja tunteesi syrjään ja keskity toimittajan ajatuksiin ja tunteisiin. Älä syyllistä työntekijääsi vaan kuuntele ja kysy, tarvitseeko toimittaja esimerkiksi psykologin tai työterveyslääkärin apua. Anna hänelle aikaa toipua. Yritä ymmärtää ja olla empaattinen. Yritä mennä toimittajan kanssa asiassa eteenpäin ja pohtikaa yhdessä sitä, mitä vihapuheelle voitaisiin tehdä. Jos yrityksellä on käytössään lakimies, ota yhteyttä häneen tai kerro toimittajalle työpaikan turvallisuuslinjauksista. Konkreettiset teot helpottavat usein vihapuhetta kohdanneen toimittajan oloa.

2. Huolehdi kokemattomien toimittajien kouluttamisesta

Vihapuheen kohteeksi voi joutua kuka tahansa. Siksi on tärkeää, että erityisesti nuorille, uusille ja kokemattomille toimittajille puhutaan vihapuheesta etukäteen. Näin toimittaja voi ennakoida ja valmistautua henkisesti siihen, että joistakin aiheista kirjoittaessa seurauksena voi olla vihapuhetta. Tee kuitenkin selväksi, ettei asiaa tarvitse koskaan hyväksyä vaan apua on tarjolla. Hanki esimerkiksi kesätoimittajien koulutuspäivään tai uuden työntekijän perehdytystilaisuuteen nettipoliisi tai lakimies puhumaan vihapuheesta.

3. Tarjoa työntekijöillesi kollegiaalista apua

Toimittajat haluavat puhua vihapuheesta sellaisten kollegoiden kanssa, jotka ovat itsekin kokeneet vihapuhetta työssään. Selvitä, ketkä työyhteisössä ovat kokeneet vihapuhetta ja kysy, haluaisivatko he toimia tukihenkilöinä sellaisille toimittajille, jotka joutuvat kohtaamaan vihapuhetta. Työyhteisö on toimittajalle tärkeä tukipilari vihapuheesta selviytymisessä ja esimiehen kannattaa hyödyntää sitä.

4. Luo toimintaohjeet vihapuheeseen reagointiin

Tee selkeät toimintaohjeet siihen, mitä toimittajan täytyy tehdä, jos hän saa vihapuheviestin. Hyvä toimintatapa on esimerkiksi se, että kaikesta vihapuheesta täytyy ilmoittaa haluamalleen esimiehelle. Laita ohjeet työpaikan intranettiin ja jaa ne myös freelancereille, jotka tekevät mediaasi töitä.

5. Noudata luomiasi toimintaohjeita

Kun olet tehnyt toimintaohjeet, muista myös noudattaa niitä. Toimittaja kokee loukkaavaksi sen, että hän ilmoittaa esimiehelle saamastaan vihapuheesta, mutta ei saa minkäänlaista vastausta tai kunnollista reaktiota aikaan.

6.2 Tutkimuksen arviointi

Tämän tutkimuksen tavoite oli tutkia toimittajien selviytymistä vihapuheesta. Tutkimuksen tuloksena toimittajille löydettiin lukuisia selviytymiskeinoja, joita he olivat käyttäneet selviytyessään vihapuheesta. Se oli tutkimuksen tavoite ja siinä myös onnistuttiin.

Tutkimuksen luotettavuus tarkoittaa Aaltion ja Pusan (2011, 153) mukaan tutkimustulosten riippumattomuutta satunnaisista ja epäoleellisista tekijöistä. Tutkimuksen validiteettia eli pätevyyttä ja reliabiliteettia eli luotettavuutta voi vahvistaa kertomalla mahdollisimman tarkkaan, mitä tutkija on tehnyt tutki-

muksen tietyssä vaiheessa. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2009, 233) mukaan tutkimuksen luotettavuus voidaan taata kuvailemalla yksityiskohtaisesti ja tarkasti tutkimuksen etenemistä, avaamalla analyysin pohjana olleen luokittelun syntyjuuret ja perusteet tutkimuksessa sekä tuomalla esimerkkejä tutkimusotteista haastateltavien sitaattien avulla. Tässä tutkimuksessa toimitettiin juuri näin. Kerroin avoimesti, miten olen päätenyt tiettyyn menetelmään ja metodiin eli miten tein haastatteluni ja miten analysoin aineistoani. Tulososiossa käytin apunani haastateltavien sitaatteja, joiden avulla lukija näkee, miten haastateltavat ovat itse kuvailleet asioita.

Etsin haastateltavani omien verkostojeni sekä Internetin avulla. Tapani hankkia haastateltavat toimi, sillä sain melko helposti kasaan tarpeeksi haastateltavia. Haastattelin muutamia entisiä työkavereitani, mutta en pitänyt sitä tutkimuksen kannalta ongelmallisena. Tavoitteeni oli löytää ihmisiä, joilla on kokemusta vihapuheesta selviämisestä ja heillä sitä oli. Lisäksi tiesin jo etukäteen, minkälaisia kokemuksia toimittajilla oli vihapuheesta ja pystyin näin enemmän keskittymään haastateltavan selviytymiskeinoihin. Pidin kuitenkin erittäin tärkeänä sitä, että suurin osa haastateltavistani oli minulle ennestään täysin tuntemattomia.

Aiheeni oli hyvin sensitiivinen ja se saattoi herättää joissain haastateltavissa ikäviä muistoja. Huolehdin myös siitä, että en niin sanotusti pakottanut ketään haastatteluun vaan kaikki haastateltavat olivat mukana ehdottoman vapaaehtoisesti. Osa ihmisistä, joilta kysyin mahdollista haastattelua, sanoivat heti etteivät halua antaa haastattelua, koska eivät kokeneet saamansa häirinnän olevan vihapuhetta. Hyväksyin asian kerrasta. Tässä tutkimuksessa oli erittäin tärkeää, että puhuimme haastateltavien kanssa samoista ja tarkoitimme samoja asioita, kun selvitin heidän selviytymiskeinojaan ja kokemuksiaan vihapuheesta.

Keräsin tutkimusaineistoni syvähaastatteluilla. Koska tutkin toimittajien kokemuksia ja selviytymiskeinoja, haastattelu oli ainut mahdollinen menetelmä tutkia niitä. Esimerkiksi kyselylomake ei olisi menetelmänä toiminut, sillä sen avulla en olisi päässyt tarpeeksi syvälle haastateltavien kokemuksiin ja ajatuk-

siin. Haastateltavat eivät haastatteluissakaan osanneet suoraan luetella selviytymiskeinojaan vaan keinot löytyivät niin sanotusti sanojen takaa. Hirsjärven ja Hurmeen (2011, 34) mukaan haastattelun hyvä puoli on se, että haastattelussa ihminen saa tuoda esille itseään koskevia asioita mahdollisimman vapaasti. Tutkimuksessa selvitettiin selviytymiskeinojen lisäksi subjektiivisia kokemuksia vihapuheesta, ja metodini oli siksi mielestäni oikea.

Tutkimusprosessin aikana mietin, oliko seitsemän haastateltavaa riittävä määrä kuvaamaan vihapuheesta selviytymistä pro gradu -tutkielman tasoisesti. Koska haastattelut kuitenkin alkoivat noin viidennen kohdalla muistuttaa toisinaan, koin, että olin tehnyt tarpeeksi haastatteluja. Kahdeksannen tai yhdeksännen haastateltavan mukaan ottaminen olisi toki voinut tuoda tutkimukseen lisää erilaisia esimerkkejä selviytymisestä, mutta suuret linjat sain selvitettyä jo seitsemällä haastattelulla.

Olen haastatellut tutkimukseeni toimittajia anonymisti enkä kerännyt haastateltavistani yhtään enempää taustatietoja kuin mitä todella tarvitsin. En myöskään kerro heistä sellaisia asioita, että heidät voitaisiin tunnistaa. En esimerkiksi kerro, minkälaisissa työpaikoissa haastateltavani ovat olleet töissä. Tämä oli eettinen valinta, sillä en halunnut asettaa haastateltaviani ikävään tilanteeseen esimerkiksi työnantajan suhteen. Moni haastateltava kertoi rehellisesti mielipiteensä työnantajansa tavoista hoitaa vihapuhetta työpaikoilla eivätkä sanat olleet aina mairittelevia. Toisaalta en myöskään halua asettaa haastateltaviani turhaan esille siitä, millaista vihapuhetta he ovat yksilöinä kokeneet, sillä seurauksena voisi olla myös lisää vihapuhetta. Näistä syistä en myöskään ole merkinnyt suoria sitaattejani millään koodinimellä (esimerkiksi H1, H2 tai haastateltava1, haastateltava2), sillä haluan haastattelujen olevan täysin anonymoja.

Kuten jo tutkimuksen alussa toin esille, olen itsekin joutunut toimittajana vihapuheen kohteeksi. Arvioin jokaisessa haastattelussa erikseen, missä vaiheessa kerroin sen, että minulla on itselläni hyvin samanlaisia kokemuksia kuin haastateltavilla. Kerroin asiasta kuitenkin kaikille haastateltaville ja minus-

ta tuntui, että kertominen myös omalla tavallaan avasi haastattelutilanteita lisää. Niihin tuli enemmän syvähaastattelun piirteitä: tilanteesta tuli aito vuorovaikutustilanne, jossa olivat mukana kaksi tasa-arvoista ihmistä (Aalto 2001). Koen, että oma kokemukseni vihapuheesta ei ollut tässä tutkimuksessa haitaksi vaan enemmänkin luottamuksen rakentamisessa hyödyksi.

6.3 Jatkotutkimusaiheita

Koska tutkimukseni on journalistiikan pro gradu -tutkielma, keskityin tutkimuksessani toimittajiin kohdistuvan vihapuheeseen ja toimittajien selviytymiskeinoihin. Vihapuheen kohteeksi joutuvat kuitenkin myös tutkimukseni alussa mainitsemani tutkijat ja haastateltavat. Myös haastattelemani toimittajat toivat esille sen, että erilaiset asiantuntijat ja tutkijat olivat kieltäytyneet haastatteluista vedoten siihen, etteivät halunneet saada lisää vihapuhetta. Myös heidän selviämistään vihapuheesta olisi hyvä tutkia enemmän. Jos toimittajien hiljentyminen vihapuheen takia on vakava ongelma demokratialle, on myös esimerkiksi yliopiston tutkijoiden vaikeneminen vähintään yhtä iso ongelma. Kuka meille kertoo uudesta tiedosta ja ilmiöistä ja selittää maailmaa, jos tutkijat eivät sitä uskalla tehdä?

Haastateltavien lisäksi myös naistoimittajiin kohdistuvaa vihapuhetta olisi hyvä tutkia enemmän, erityisesti käsitellen mies- ja naistoimittajiin kohdistuvan vihapuheen eroja. Miesten ja naisten kohtaamassa vihapuheessa on selkeitä eroja, esimerkiksi seksuaalisuuteen liittyen. Ne kertovat yleisestä naisvihasta, jota yhteiskunnassamme on edelleen olemassa. Myös mediatalojen esimiehiä ja heidän ajatuksiaan vihapuheesta pitäisi tutkia enemmän, sillä kuten tässä tutkimuksessa tuli ilmi, esimiehet joutuvat miettimään, minkälaisista asioista he laittavat toimittajat kirjoittamaan juttuja. Esimiehetkään eivät halua altistaa toimittajiaan vihakampanjoille, joiden seurauksena voi olla hyvin rankkaa palautetta, uhkailua ja häirintää. Toisaalta seurauksena voi olla se, että tärkeitä asioita jää kertomatta.

Useat haastateltavat toivat esille haastateltaviin kohdistuvan vihapuheen. He olivat hyvin huolissaan siitä, miten juttuihin suostuneet haastateltavat pystyvät käsittelemään vihapuhetta. Toimittajilla on suojanaan työyhteisö ja yleensä myös esimies, mutta haastateltavilla ei välttämättä ole mitään tai ketään. Useat haastateltavat sanoivat, että he kertovat haastateltaville rehellisesti sen, mitä haastattelusta voi seurata: uhkailua, häirintää ja vihapuhetta. Yksi haastateltava kertoi, että hän ei välttämättä edes suostu haastattelemaan kaikkia ihmisiä, jos hän tietää asian olevan niin herkkä, että siitä todennäköisesti seuraa vihapuhetta. Hän ei myöskään enää suostuttele ihmisiä haastatteluun, jos ihminen on siitä jo kerran kieltäytynyt. Jos mahdollinen haastateltava sanoo puolikkaankin ei-sanan ja epäröi, toimittaja perääntyy. Vihapuhe ei ole minkään jutun arvoinen. Toimittajien tapoja hankkia haastateltavia olisi hyvä tutkia, koska sosiaalisen median ja Googlen aikakaudella toimittajalla on tietty vastuu haastateltavastaan. Toimittajan tehtävänä on tehdä mahdollisimman hyvä juttu, mutta voiko sen tehdä haastateltavan turvallisuuden ja henkisen hyvinvoinnin kustannuksella, kun haukut leviävät MV-lehden tyyppisissä julkaisuissa ja sosiaalisessa mediassa? Näitä asioita tulevaisuuden toimittajat joutuvat miettimään enemmän kuin printtiajan toimittajat, jolloin päivän lehti oli aina seuraavana päivänä kalankääreenä. Netissä asiat ovat ikuisesti.

EPILOGI

Aloitin graduprosessin ajattelutyön kesällä 2017. Vihapuheesta puhuttiin jo silloin, mutta sen laajuus ja yhteiskunnallinen ongelmallisuus olivat vielä hämärän peitossa. Kun syksyllä 2017 aloin lukea tutkimuksia aiheesta, sitä ei vielä ollut paljoa valmistunut. Nyt, kesän korvalla vuonna 2018, tutkimuksia vihapuheen vaikutuksista tulee koko ajan lisää. Asiasta siis puhutaan enemmän.

Tärkeintä on kuitenkin se, millainen yhteiskunnallinen muutos vain muutamassa kuukaudessa on tapahtunut. Toimittajat Rebekka Härkönen, Linda Pelkonen ja Jessikka Aro ovat puhuneet kokemastaan vihapuheesta avoimesti ja julkisesti. He ovat kertoneet, mitä kaikkea he ovat joutuneet kokemaan – ja heidän on kuultu. Kun jääkiekon SM-liigassa jääkiekkoa pelaava TPS kutsui Härkösen pudottamaan välieräottelun avauskiekon 7.4.2018, kyse oli paljon muustakin kuin avauskiekon pudottamisesta (Kuisma 2018). Urheiluseura teki näin selväksi, ettei se hyväksyi toimittajien vainoamista. Samalla viikolla 80 suomalaista päätoimittajaa allekirjoitti vetoimuksen, jossa he vaativat uhkailua ja vainoa kokeville toimittajille parempaa oikeusturvaa (Keskitalo 2018). Tätä voidaan pitää tietynlaisena vastauksena siihen toimittajien antamaan kritiikkiin, ettei esimiehiä kiinnosta vihapuheen kohteeksi joutuneen toimittajan ajatukset ja tunteet.

Yhteiskunta on siis ainakin kuullut toimittajien hätähuudot. Seuraavaksi olisi konkreettisten tekojen vuoro.

KIRJALLISUUS

- Aaltio, I. & Puusa, A. (2011). *Laadullisen tutkimuksen luotettavuus*. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) *Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan*. Helsinki: JTO.
- Aalto, P. (2001). *Syvähaastattelu: Identiteetti, merkitys ja politiikka*. *Politiikka: Valtiotieteellisen yhdistyksen julkaisu*, 43 (2). Verkossa saatavilla: <http://www.doria.fi/handle/10024/20088>. Viitattu 6.10.2017.
- Aho, A. & Paavilainen, E. (2017). *Kriisitilanteessa olevien ihmisten haastattelu*. Teoksessa Hyvärinen, M. & Nikander, P. & Ruusuvuori, J. (toim.) *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere: Vastapaino.
- Ala-Fossi, M., Alén-Savikko A., Grönlund M., Haara P., Hellman, H., Herkman, J., Hildén, J., Hiltunen, I., Jääsaari, J., Karppinen K., Koskenniemi A., Kuutti, J., Lehtisaari, K., Manninen, V., Matikainen, J. & Mykkänen, M. (2018). *Media- ja viestintäpolitiikan nykytila ja mittaaminen*. Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 2018 (4).
- Alanen, N. (2018). *Arkailematon rikostoimittaja hekumoi valtakunnallisilla vesillä*. *Lännen media*. Uutisjuttu. Verkossa saatavilla: <http://www.lannenmedia.fi/?p=1744>. Viitattu 1.4.2018.
- Alasuutari, P. & Alasuutari, P. (2012). *Laadullinen tutkimus 2.0*. Tampere: Vastapaino.
- Aldwin, C. M., Sutton, K. J., Chiara, G., & Spiro, A. (1996). *Age differences in stress, coping, and appraisal: Findings from the Normative Aging Study*. *Journal of gerontology*, 51B (4).
- Aldwin, C. M., Yancura, L.A., & Boeninger, D. K. (2010). *Coping across the life span*. Teoksessa Lamb, M. E., Freund, A. M. & Lerner, R. M. (toim.), *The handbook of life-span development, Vol 2: Social and emotional development*. Hoboken, US: John Wiley & Sons Inc.
- Backholm, K. (2008). *Kuka pitäisi huolta toimittajasta?* Teoksessa Jaakkola, M. *Journalismikritiikin vuosikirja 2008*. Journalismin tutkimusyksikkö: Tampereen yliopisto.
- Backholm, K. (2012). *Journalists' emotional reactions after working with the Jokela school shooting incident*. *Media, War & Conflict*, 5(2).

- Ben-Zur, H. (2009). *Coping Styles and Affect*. International Journal of Stress Management, 16 (2).
- Billings, A.G., & R.H. Moos (1981). *The Role of Coping Responses and Social Resources in Attenuating the Stress of Life Events*. Journal of Behavioral Medicine, 4 (2).
- Cambridgen sanakirja. (2017). Verkossa saatavilla:
<http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/self-censorship>.
 Viitattu 6.10.2017.
- Chalaby, J. K. (2000). *New Media, New Freedoms, New Threats*. Gazette (62).
- Chaplin, H. (2016). *Guide to Journalism and design*. The Tow Center for Digital Journalism at Columbia's Graduate School of Journalism. Verkossa saatavana: https://www.cjr.org/tow_center_reports/guide_to_journalism_and_design.php. Viitattu 27.3.2018.
- Clark, M. & Grech, A. (2017). *Journalists under pressure - Unwarranted interference, fear and self-censorship in Europe*. Council of Europe.
- Chen, G., Pain P., Chen V., Mekelburg M., Springer N. & Troger F. (2018). *'You really have to have a thick skin': A cross-cultural perspective on how online harassment influences female journalists*. The University of Texas.
- Committee to Protect Journalists. (2018). *Journalists Killed in 2017*. Verkossa saatavilla:
https://cpj.org/data/killed/?status=Killed&motiveConfirmed%5B%5D=Confirmed&type%5B%5D=Journalist&start_year=2017&end_year=2017&group_by=year. Viitattu 1.4.2018.
- Deci, E. L., & Moller, A. C. (2005). *The Concept of Competence: A Starting Place for Understanding Intrinsic Motivation and Self-Determined Extrinsic Motivation*. Teoksessa Elliot, A. J., & C. S., Dweck (toim.): *Handbook of Competence and Motivation*. New York: Guilford Press.
- Dworznic, G. (2006). *Journalism and Trauma: How reporters and photographers make sense of what they see*. Journalism Studies, 7(4).
- Edelstein, Y. & Wolf, C. (2013). *Report and recommendations of the Task Force on Internet Hate of the Inter-Parliamentary Coalitions for Combating Anti-Semitism (ICCA)*. Saatavilla verkossa: <http://www.adl.org/assets/pdf/press-center/ICCA-Report.pdf>. Viitattu 11.12.2017.
- Euroopan neuvoston ministerikomitean suositus. (1997). R 97/20. Verkossa saatavilla: <https://rm.coe.int/1680645b44>. Viitattu 11.12.2017.

- Euroopan komissio. (2017). http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-3493_en.html. Tiedote. Viitattu 18.12.2017.
- Eskola, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (2001). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. (2015). *Teemahaastattelu: opit ja opetukset*. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (2015). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 1, Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Erskine, J.A.K., Kvavilashvili, L., Conway M.A., & Myers, L. (2007) *The effects of age on psychopathology, well-being and repressive coping*. *Aging & Mental Health*, 11(4).
- Feifel, H., & Strack, S. (1989). *Coping With Conflict Situations: Middle-Aged and Elderly Men*. *Psychology and Aging*, 4 (1).
- Felton, B. J., & Revenson, T. A. (1984). *Coping with chronic illness: A study of illness controllability and the influence of coping strategies on psychological adjustment*. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, (52).
- Ferree, M. (2004). *Soft Repression: Ridicule, Stigma, and Silencing in Gender-Based Movements*. *Research in Social Movements, Conflicts and Change* (25).
- Fingerroos, O. (2017). *Turkasen typerää nollatutkimusta*. Jyväskylän yliopiston tiedeblogi. Blogikirjoitus. Verkossa saatavilla: <https://www.jyu.fi/fi/blogit/tiedeblogi/fingerroos-blogi1>. Viitattu 9.1.2018.
- Folkman, S., Lazarus, R.S., Pimley, S. & Novacek, J. (1987). *Age Differences in Stress and Coping Processes*. *Psychology and Aging*, 2 (2).
- Folkman, S., & Moskowitz, J. T. (2004). *Coping: Pitfalls and promise*. *Annual Reviews* (55).
- Foucault, M. (1998). *Seksuaalisuuden historia, osat I, II, III: Tiedontahto, Nautintojen käyttö, Huoli itsestä*. Suom. Kaisa Sivenius. Helsinki: Gaudeamus.
- Harding, L. (2008). *To be a journalist in Russia is suicide*. *The Guardian*. Uutisjuttu. Verkossa: <https://www.theguardian.com/media/2008/nov/24/annapolitkovskaya-russia-press-freedom>. Viitattu 15.10.2017.
- Heikkilä, P., Tikkamäki, K., Rytövuori, S., Ainasoja, M., & Oksman, V. (2016). *Älä tule paha stressi, tule hyöä stressi. Keinoja paremman stressin löytämiseksi*. Teknologian tutkimuskeskus VTT.

- Heikkinen, V. (2016). *Paljon puhetta vihapuheesta*. Kotus-blogi. Blogikirjoitus. Verkossa saatavilla: https://www.kotus.fi/nyt/kotus-blogi/vesa_heikkinen/vihapuheen_vuosi_2016.22758.blog. Viitattu 15.10.2016.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2011). *Tutkimushaastattelu*. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.
- Hutri, M. (2001). *Yksilön ammatillisen kriisiytymisen tunnistaminen stressitekijöiden, työhön liittyvien selitystapojen ja tunteiden perusteella*. Helsinki: Työministeriö.
- Honkonen, M. & Marttinen, M. (2017). *Painostuksen monet muodot*. 2017 (7).
- International Media Support. (2017). *Reflections on media environment trends*. Raportti 2016-2017. Verkossa saatavilla: https://www.mediasupport.org/wp-content/uploads/2017/05/2657-Annual-report_final.web_a-4.pdf. Viitattu 10.10.2017.
- International Women's Media Foundation. (2013). *Investigating Harassment and Violence to Female Media Workers*. Verkossa: <http://www.iwmf.org/blog/2013/12/02/global-research-project-investigates-violence-against-women-journalists/>. Viitattu 10.10.2017.
- Jane, E. A. (2014). *Back to the kitchen, cunt: Speaking the unspeakable about online misogyny*. Continuum, 28(4).
- Jane, E. A. (2014). *Your a Ugly, Whorish, Slut: Understanding E-bile*. Feminist Media Studies, 14(4).
- Julkisen sanan neuvosto. (2016). Lausuma 6114/L/16. Verkossa: <http://www.jsn.fi/paatokset/6114-l-16/>. Viitattu 15.10.2017.
- Kantola, M. (2015). *Oikeus vihapuheeseen? Sananvapauskysymykset maahanmuuttopolitiikkaa arvostelevassa verkkokeskustelussa*. Helsingin yliopisto. Pro gradu.
- Keskinen, S., Rastas, A. & Tuori, S. (2009). *En ole rasisti, mutta: Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä*. Tampere: Helsinki: Vastapaino; Nuorisotutkimusverkosto. Verkossa saatavilla: <http://docplayer.fi/63859-En-ole-rasisti-mutta.html>. Viitattu 9.1.2018.
- Keskitalo, E. (2018). *Yli 80 päätoimittajaa vaatii yhdessä toimittajille parempaa oikeusturvaa – "Tarvittaessa on oltava rohkeutta muuttaa lainsäädäntöä"*. Länsi-Savo. Uutisjuttu. Verkossa saatavilla:

savo.fi/uutiset/kotimaa/dc26bf90-6d07-4d6b-aa13-f4f6b201b941. Viitattu 11.4.2018.

- Kivi, A. & Nummi, J. (2010). *Nummisuutarit: Komedia viidessä näytöksessä: kriittinen editio*. Alkuperäinen teos vuonna 1864. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kivimäki, O. (2002). *Hyvä pomo on esimerkki*. Uutisjuttu. Suomen eläinlääkärilehti: Suomen eläinlääkäriliiton jäsenlehti, 108(9).
- Kling, R., Lee, Y-C., Teich, A. & Mark S. F. (1999). *Assessing anonymous communication on the Internet: Policy deliberations*. The Information Society Journal 15(2). Verkossa saatavilla: <http://smg.media.mit.edu/library/Kling.AssessAnon.pdf>. Viitattu 1.9.2018.
- Kokkonen, Y. (2017). *Tuhoisimmat terrori-iskut Euroopassa ja muualla maailmalla*. Yle. Uutisjuttu. Verkossa saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-9783264>. Viitattu 1.4.2018.
- Kuisma, J. (2018). *Uhkailun uhri, toimittaja Rebekka Härkönen pudottaa aloituskiekon TPS:n pelissä*. Yle. Uutisjuttu. Verkossa saatavilla: <https://yle.fi/urheilu/3-10148732>. Viitattu 11.4.2018.
- Kuutti, H. (2009). *Mediasanasto*. Media Doc: <http://www.mediadoc.fi/mediasanasto.html> Viitattu 10.10.2017.
- Laine, T. (2001). *Miten kokemusta voi tutkia? fenomenologinen näkökulma*. teoksessa Aaltola, J., & Valli, R. 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2, näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Latack, J. C. & Havlovic S. J. (1992). *Coping with job stress: A conceptual evaluation framework for coping measures*. Journal of organizational behavior. Vol. 13.
- Lazarus, Richard S. (1991): *Emotion & Adaptation*. New York: Oxford University Press.
- Lazarus, R. S. & Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal, and coping*. New York: Springer.
- Lehtilä, S. (2018). *Valtakunnansyyttäjä ei nosta syytettä toimittaja Rebekka Härköseen kohdistuneista vihapuheista – Härkönen: "Päätös saatu, nyt alkaa keskustelu"*. Yle. Uutisjuttu. Verkossa saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-10114003>. Viitattu 1.4.2018.
- Löfgren-Nilsson M. & Örnebring, H. (2016). *Journalism Under Threat Intimidation and harassment of Swedish journalists*. University of Gethenborg.

- Marttinen, M. (2016). *Peloton Linda*. Journalisti, 2016 (3).
- Marttinen, M. (2016). *Hakkaan sinut paskaksi*. Journalisti 2016, (4).
- Maslow, A. H. (1943). *A theory of human motivation*. Psychological Review 50 (4).
- McCrae, R.R. (1982). *Age differences in the use of coping mechanisms*. Journal of Gerontology, 37 (4).
- Merriam-Websterin sanakirja. (2018). Verkossa saatavilla:
<https://www.merriam-webster.com/dictionary/stress>. Viitattu 10.3.2018.
- Nerone, J. C. (1994). *Violence Against the Press*. New York: Oxford University Press.
- Neuvonen, R. (2015). *Vihapuhe Suomessa*. Helsinki: Edita.
- Neuvonen, R. (2017). *Vastamedia sananvapauden ja journalismin rajoilla*. Verkossa saatavilla: <https://www.edilex.fi/artikkelit/18055.pdf>. Viitattu 9.1.2018.
- Nieminen, T. (2018). *Ilja Janitskin loi ja hylkäsi MV-lehden, ja nyt hän kääntää selkänsä sen kannattajille – "Olen saanut tarpeekseni isänmaallisten skenestä, siitä pelleilystä"*. Helsingin Sanomat. Uutisjuttu. Verkossa saatavilla:
<https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000005569875.html>. Viitattu 18.2.2018.
- Orjala, A. (2017). *Kymmenen kysymystä ja vastausta Turun puukotuksista – Miksi uhreiksi valikoitui naisia?*. Yle. Uutisjuttu. Verkossa saatavilla:
<https://yle.fi/uutiset/3-9787771>. Viitattu 1.4.2018.
- Oxfordin sanakirja. (2018). Verkossa saatavilla:
<https://en.oxforddictionaries.com/definition/stress>. Viitattu 10.3.2018.
- Parkkonen, T. (2018). *Andorran oikeus muutti päätöstään - MV-lehden Janitskin luovutetaan sittenkin Suomeen*. Iltalehti. Uutisjuttu. Verkossa saatavilla:
http://www.iltalehti.fi/ulkomaat/201803212200826442_ul.shtml. Viitattu 1.4.2018.
- Pearlin, L., & Schooler, C. (1978). *The structure of coping*. Journal of Health and Social Behavior (19).
- Penley J.A., Tomaka, J., & Wiebe, J.S. (2002). *The Association of Coping To Physical and Psychological Health Outcomes: A Meta-Analytic Review*. Journal of Behavioral Medicine (25).
- Perttu, S. (2002). *Mitä on naisiin kohdistuva väkivalta?* Teoksessa S. Perttu & M. Rautava (toim.) *Naisiin kohdistuva pari- ja lähisuhde väkivalta: Käsikirja perus- ja täydennyskoulutukseen*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

- Poliisihallitus. (2016). *Poliisi tehostaa vihapuheisiin ja viharikoksiin puuttumista*. Tiedote. Verkossa: http://www.poliisi.fi/poliisihallitus/tiedotteet/1/0/poliisi_tehostaa_vihapuheisiin_ja_viharikoksiin_puuttumista_53789. Viitattu 15.10.2017.
- Puusa, A. (2011). *Laadullisen aineiston analysointi*. Teoksessa Juuti & Puusa (toim.) *Menetelmäviidakon raivaajat - perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan*. Vantaa:Hansaprint.
- Pöyhtäri, R., Haara, P & Raittila, P. (2013). *Vihapuhe sananvoapautta kaventamassa*. Tampere University Press.
- Pöyhtäri, R. (2015). *Vihapuhe haasteena uutismedialle ja journalismille*. Teoksessa: Neuvonen, Riku (toim.) *Vihapuhe Suomessa*. Helsinki, Edita.
- Raittila, P. (1996). *Uutinen Estonia: Kriisiviestintä ja journalismin etiikka koetuksella*. Tampere: Tampere University Press.
- Raittila, P., Raittila, P., Johansson, K., Juntunen, L., Kangasluoma, L. & Koljonen, K. (2008). *Jokelan koulusurmat mediassa*. Tampere: Tampereen yliopisto, journalismin tutkimusyksikkö.
- Raittila, P., Raittila, P., Haara, P., Kangasluoma, L., Koljonen, K. & Kumpu, V. (2009). *Kauhajoen koulusurmat mediassa*. Tampere: Tampereen yliopisto, journalismin tutkimusyksikkö.
- Rauramo, P. (2012). *Työhyövinvoinnin portaat. Viisi vaikuttavaa askelta*. 2. uudistettu painos. Bookwell Oy, Porvoo.
- Rikoslaki. (RL 19.12.1889/39). Julkaisu Oikeusministeriön Finlex-palvelussa, osiossa Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 1.4.2018. Verkossa saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>.
- Saaranen-Kauppinen, S. & Puusniekka, A. (2006). *KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Verkossa: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L5_2.html. Viitattu 6.10.2017.
- Saari, S. (2005). *Media – katastrofien uhrien vihollinen ja kriisiprosessin tukija*. teoksessa Rahkonen, J. 2005. *Journalismikritiikin vuosikirja 2005*. Journalismin tutkimusyksikkö. Tampereen yliopisto.
- Siekinen, K. (2007). *Syvähaastattelu*. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1*. Jyväskylä: PS-kustannus. 2. painos.
- Sivistyssanakirja. (2018). Verkossa saatavilla: <https://www.suomisanakirja.fi/misogynia>. Viitattu 4.4.2018.

- Skinner, E.A., & Zimmer-Gembeck, M.J. (2007). *The Development of Coping*. Annual Review of Psychology (58).
- Snow, D.L., Swan, S.C., Raghavan, C., Connell, C.M., & Klein, I. (2003). *The relationship of work stressors, coping and social support to psychological symptoms among female secretarial employees*. Work & Stress, 17 (3).
- Suomen tietotoimisto STT. (2016). *Mainosrahat loppuivat – MV-lehti muuttuu maksulliseksi*. Uutisjuttu. Verkossa saatavilla:
<https://www.aamulehti.fi/kotimaa/mainosrahat-loppuivat-mv-lehti-muuttuu-maksulliseksi-23747898/>.
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi. 5. uudistettu painos.
- Työsuojelurahasto. (2001). *Journalistinen työ, sen muutokset ja yhteydet stressin ja työuupumuksen muodostumiseen*. Suomen Journalistiliitto ry. Verkossa saatavilla:
<http://www.tsr.fi/tsarchive/tutkimus/uuttatutkittua/hanke848e.html?Id=99049>. Viitattu 5.4.2018.
- Töyry, M. (toim.) & Osuuskunta Mediakollektiivi (2016). *Disinformaatio, vihapuhe ja mediakasvatuksen keinot*. Verkossa saatavilla:
[http://www.koulukino.fi/ckfinder/userfiles/files/Disinformaatio.vihapuhe ja mediakasvatuksen keinot_29_11_2016.pdf](http://www.koulukino.fi/ckfinder/userfiles/files/Disinformaatio.vihapuhe%20ja%20mediakasvatuksen%20keinot_29_11_2016.pdf). Viitattu 5.4.2018.
- Upola, T. (2016). *"Venäjän trollit eivät vaienna minua" – CIA:n agentiksi väitetty Ylen toimittaja Jessikka Aro palkittiin*. Yle. Uutisjuttu. Verkossa saatavilla:
<https://yle.fi/uutiset/3-8745748>. Viitattu 1.4.2018.
- Uskali, T. (2003). *Älä kirjoita itseäsi ulos: Suomalaisen Moskovan-kirjeenvaihtajuuden alkutaival 1957-1975*. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.
- Wahl-Jorgensen, K. (2007). *Journalists and the public: Newsroom culture, letters to the editor and democracy*. Creskill, NJ: Hampton Press.
- Waisbord, S. (2002). *Antipress Violence and the Crisis of the State*. The Harvard International Journal of Press/Politics, 7 (3).

LIITE 1 SÄHKÖPOSTIKUTSU HAASTATTELUUN

Hei,

Olen Suvi-Tuulia Nykänen ja opiskelen journalistiikkaa Jyväskylän yliopistossa. Olen parhaillaan tekemässä pro gradu -työtäni toimittajiin kohdistuvasta vihapuheesta. Näkökulmani on erityisesti vihapuheesta selviämisessä.

Tutkimukseni aihe on sellainen, että oikeastaan ainut tapa tutkia asiaa on haastatella ihmisiä, jotka ovat kohdanneet työnsä takia vihapuhetta. Tietojeni mukaan sinulla tällaisia kokemuksia on.

Siksi kysyisinkin sinulta, olisiko sinulla aikaa tänä syksynä haastatteluun tämän aiheen tiimoilta? Haastattelu kestää todennäköisesti 1-2 tuntia. Voin tulla tekemään sen kotipaikkakunnallesi tai se voidaan tehdä sähköisesti, esimerkiksi Skype-yhteydessä. Haastattelun ajankohta riippuu siis sinun aikatauluistasi.

Toivottavasti sinulla olisi aikaa auttaa minua tässä tutkimuksessa!

Terveisin,
Suvi-Tuulia Nykänen

LIITE 2 HAASTATTELURUNKO

TAUSTATIEDOT

Ikäsi?

Sukupuolesi?

Miten pitkään olet ollut journalistisella alalla? Minkälaisissa töissä?

VIHAPIIHE TEEMANA

Mitä vihapuhe sinun mielestäsi on?

Milloin kohtasit ensimmäistä kertaa vihapuhetta työssäsi? Kohtaatko vihapuhetta työssäsi usein?

Minkälaisista aiheista kirjoittaessasi olet kohdannut vihapuhetta? Voit kertoa useamman aiheen.

Millaista kohtaamasi vihapuhe on ollut? Millä välineillä olet sitä saanut? Voit kertoa esimerkkejä.

Mitä konkreettista teit, kun aloit saamaan vihapuhetta? Muistele mahdollista esimerkkitapausta. Kenelle puhuit asiasta? Säilytitkö saamasi viestit vai poistitko ne? Vastasitko niihin? Teitkö rikosilmoitusta? Suljitko sosiaalisen median kanaviasi? Vaihdoitko puhelinnumeroa?

Miltä vihapuheen saaminen sinusta tuntui?

Koetko, että olit aktiivinen vihapuheesta selviämässä vai ennemmin märehditkö asiaa?

Millaisia selviytymiskeinoja sinulla on vihapuheesta selviämiseen? Liikuitko enemmän? Saitko nukuttua? Keiden kanssa juttelit? Joitko enemmän alkoholia? Söitkö epäterveellisemmin?

Mitkä asiat helpottivat oloasi silloin, kun kohtasit vihapuhetta?

Onko työpaikallasi muita, jotka ovat kohdanneet vihapuhetta? Oletko keskustellut asiasta heidän kanssaan? Millaista heidän kohtaamansa vihapuhe on ollut? Miten he ovat selvinneet vihapuheesta?

TYÖPAIKAN APU

Miten työpaikallasi reagoitiin saamaasi vihapuheeseen?

Millaista tukea sait työpaikallasi? Millaista tukea olisit kaivannut työnantajalta?

Haitko tai saitko apua poliisilta? Lakimiehiltä?

Mitä apua sait kollegoilta? Perheeltäsi, läheisiltäsi?

Olisitko halunnut terapiaa tai purkua asian jälkeen?

LOPUKSI

Miten vihapuhe on vaikuttanut työhösi toimittajana?

Millä tavalla kohtaamasi vihapuhe on vaikuttanut henkilökohtaiseen elämääsi? Kerro konkreettisia esimerkkejä.

Koetko, että olet selvinnyt kohtaamastasi vihapuheesta?

Haluaisitko vielä kertoa jotain?